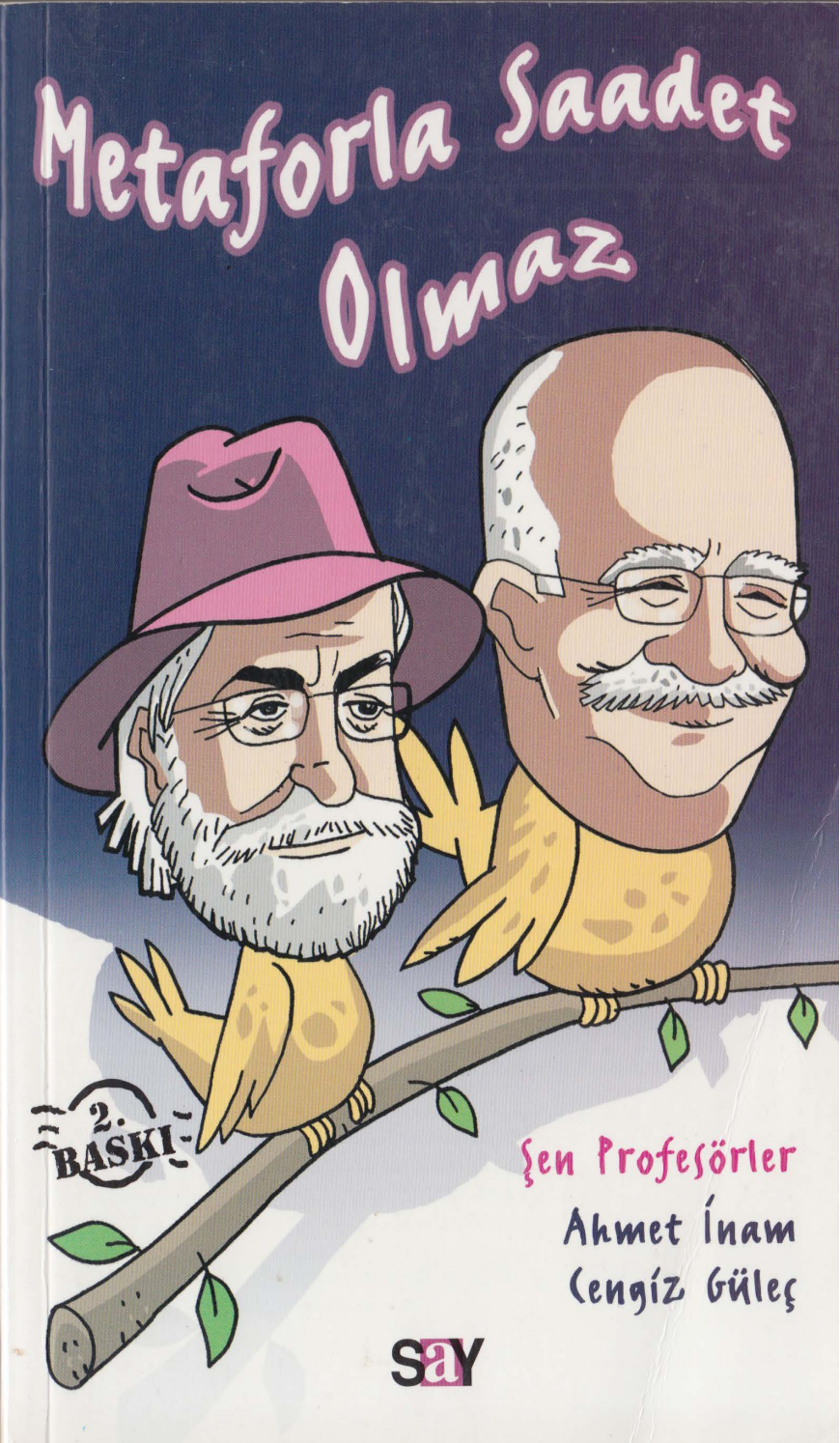
Metaforla Saadet Olmaz

2. BASKI

Şen Profesörler

Ahmet İnam
Cengiz Güleç

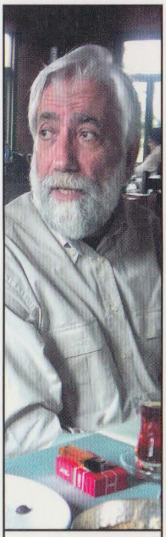
say

Prof. Dr. Ahmet İnam

Cengiz Güleç ve Ahmet İnam için Kavuklu, Pişekâr benzetmesi yapılıyor. Karagöz ile Hacivat dense de doğru olur bu benzetme. Çünkü onların sohbetleri, en karmaşık durumları bile bir iki cümleyle özetleyen halk bilgeliğini temsil ediyor. Onları tanıdıkça yalın olanın aynı zamanda derin olabileceğini, onları okudukça profesör olmanın "bıyıklı" cümleler kurmak demek olmadığını anlıyorsunuz. Sohbetlerin kesiştiği ortak bir nokta var: yaşama ustalığı. Bu yüzden sohbet esnasında havada uçuşan metaforlar, mutlaka bir yaşam deneyimiyle somutlanıyor. Ama yaşam "şen" insanlar için o kadar sürprizlerle dolu ki, bir yerden sonra bu metaforların ya da somut deneyimlerin de yetersiz kaldığı görülüyor. Kitabın ismi de bu noktadan hareketle bulundu. Evet, metaforla saadet olmaz, yaşamak lazım...

Emrah Serbes

Prof. Dr. Cengiz Güleç

KİTAP
2008
SKB 0854119 YDM

SAY
8 YTL

online satış: www.saykitap.com

ISBN 978-975-468-607-4
9 789754 686074
SAY YAYINLARI

Ahmet İnam
(d. 1947, Sandıklı -)

1971'de ODTÜ Elektrik Mühendisliği Bölümü'nü bitirdi. 1972'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne doktora öğrencisi olarak girdi. Bu yıldan itibaren, doktora tezini verinceye dek, aynı fakültede Latince ve Eski Yunanca derslerini izledi. 1980 yılında, yardımcı dalı Eski Yunan Edebiyatı, ana dalı Sistematik Felsefe ve Mantık olmak üzere, doktora sınavlarını pekiyi derece ile verdi. Doktora tezi: "Edmund Husserl'de Mantığın Yeri".

29.9.1980'de Beşeri Bilimler bölümüne asistan olarak girdi. Aynı bölümde sırasıyla, 5.11.1980'de öğretim görevlisi, 15.7.1981'de yardımcı doçent ve 21.10.1983'de Sistematik Felsefe ve Mantık Ana Bilim Dalı'nda doçent oldu. Nisan 1989'da profesörlüğe atandı. 16 Mayıs 1994-5 Haziran 2000 tarihleri arasında Felsefe Bölüm Başkanlığı yapmıştır.

Haziran 2003 tarihinde başladığı ODTÜ Felsefe Bölüm Başkanlığı görevini halen sürdürmektedir.

Mantık, bilim felsefesi, bilgi teorisi başta olmak üzere, felsefe tarihi, kültür felsefesi ve ahlak felsefesi alanlarında çalışmalarını sürdürüyor. Amacı, çağımız insanını, bilim, sanat, din ve kültür etkinlikleri içinde kavramaya çalışmak.

İngilizce'nin yanında, Almanca, Fransızca, Latince ve Eski Yunanca'dan okumalar yapabiliyor.

Mart 2002 tarihinde "TUBA Bilgi Toplumuna Geçiş" konferansını ve Eylül 2003 tarihinde ise İstanbul Kültür Üniversitesi'nde Mantık Matematik ve Felsefe I. Ulusal Sempozyumu'nu düzenlemiştir.

Ocak 2003 ve Şubat 2004 tarihlerinde "Üniversitede Öğrenci-Öğretmen İlişkileri" konulu seminerler vermiştir.

2004 yılında TÜBİTAK AR-GE Eşgüdüm Daire Başkanlığı Bilimsel Toplantı Danışmanlığı yapmıştır.

1987-1992 yılları arasında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde Lisans ve Yüksek Lisans dersleri, 1982-1991 yılları arasında Ankara Üniversitesi D.T.C.F., Felsefe bölümünde dersler ve 1992-1993 yılları arasında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler'de doktora dersleri vermiştir. 1995-1998 yılları arasında Gazi Üniversitesi'nde dersler vermiştir.

Evli ve bir çocuk babasıdır.

Cengiz GÜLEÇ
(d. 1948, Şarkışla -)

1964-65 döneminde girdiği Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra, aynı fakültenin Psikiyatri bölümünde 1976 yılında Nöro Psikiyatri uzmanı oldu. 1976-1978 yılları arasında, Fransız Hükümeti'nden burslu olarak Paris'e gitti. Paris V. Tıp Fakültesi, Sainte-Anne Psikiyatri Hastanesi'nde, Prof. Dr. P. Pichot'un servisinde, Adölesan (Ergenlik) Psikiyatrisi alanında görevli olarak 15 ay süreyle çalışmalar yaptı. Yurda döndükten sonra 1982 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda Doçent oldu. 1988 yılında da Profesörlüğe atandı. 1996-1998 yılları arasında aynı anabilim dalına başkanlık yapan Dr. Güleç, 1988 yılında seçildiği Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Fakülte Kurulu üyeliğini 11 Ocak 1999 tarihine kadar sürdürmüştür.

Dr. Güleç, tıp fakültesi öğrencilik yıllarında aynı üniversitenin felsefe bölümünden lisans sertifikası aldı. 1985-1988 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Sosyal/Kültürel Antropoloji Bölümü'nde, Prof. Dr. Bozkurt Güvenç'in danışmanlığında hazırladığı ve daha sonradan kitap olarak yayımlanmış bulunan "Türkiye'de Kültürel Kimlik Krizi" adlı çalışmasıyla 1989 yılında Antropoloji Bilim Uzmanı (Master) derecesi aldı.

1999 Nisan seçimlerinde DSP Sivas milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girdi. Dış İlişkiler ve Bilgi Teknoloji Komisyonları üyeliği ve son olarak da Parlementolararası Birlik Üyesi olarak siyasi çalışmalarını yürüttü. Yayımlanmış 7 bilimsel kitabı ve 80'e yakın makalesi bulunmaktadır. Türkiye üniversitelerindeki yüze yakın psikiyatri öğretim üyesinin katılımı ile hazırlanmış ve alanında çok önemli bir kaynak niteliği taşıyan, iki ciltlik "Psikiyatri Temel Kitabı"nın baş editörüdür.

Şen Profesörler
Ahmet İnam • Cengiz Güleç

METAFORLA SAADET OLMAZ

"Yaşama Ustalığı Üzerine Doğaçlama Sohbetler"

Yayıma hazırlayan: Emrah Serbes

SAY
İstanbul

Say Yayınları
Serbest Kürsü - 2

METAFORLA SAADET OLMAZ / Ahmet İnam • Cengiz Güleç

ISBN 978-975-468-607-4

Yayın Yönetmeni: Murat Batmankaya
Yayıma Hazırlayan: Emrah Serbes

Baskı: Engin Ofset
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi
1NA33 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 612 05 53

1. baskı: Say Yayınları, İstanbul, 2006
2. baskı: Say Yayınları, İstanbul, 2007

11 10 09 08 07 6 5 4 3 2

© Say Yayınları
Ankara Cad. 54 / 12 • TR-34410 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 512 21 58 • Faks: 0 212 - 512 50 80
web: www.sayyayincilik.com
e-posta: sayyayinlari@ttnet.net.tr

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 54 / 4 • TR-34410 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 528 17 54 • Faks: 0 212 - 512 50 80
e-posta: dagitim@saykitap.com
Online satış: **www.saykitap.com**

İÇİNDEKİLER

Şen Profesörlerin Öyküsü 7
Önsöz Yerine: Felsefe Şeytanla Muhabbettir (Ahmet İnam) ..9
Önsöz Yerine: "Tahammül Gücü Olmayanın
Değiştirme Gücü de Olmaz" (Cengiz Güleç).....15

İlk Buluşma:
"İKİ ANADOLU HAYVANIYIZ" 23

Teşhircilik:
"TEŞHİRCİ MİLLETİZ VESSELAM" 33

Yalnızlık:
"CÜMBÜR CEMAAT YALNIZIZ" 39

Kadın ve Erkek:
"GÜÇLÜ OLMAK HIYAR OLMAYI GEREKTİRMEZ" 47

Mizah:
"MİZAH BİLİNÇDIŞINA GİDEN KRAL YOLUDUR" 55

Masumiyet:
"MASUM DEĞİLİZ HİÇBİRİMİZ" 63

Üniversite:
"RUHU GİTTİ, ADI KALDI YADİGÂR" 75

Duygularımız:
"ÖNCE SEVGİLİLER BOZULDU" 83

12 Eylül:
"ORTADA KÜTÜK GIBI BİR MEMLEKET KALDI" 89

Cinnet:
"DİONYSOS TOZUTMASA APOLLON'UN KIYMETİNİ KİM BİLECEKTİ" 97

Gençlik:
"SEN JENERATÖRSEN BEN DİNAMOYUM" 105

İhanet:
"POSTMODERN SEVGİLİ SEBİLDİR BİRAZ" 113

Şiddet:
"YAŞAMAK, ŞİDDET MÜHENDİSLİĞİDİR" 123

Bekâret:
"BEKÂRET KONTROLÜ ÂDEM'İN HAVVA'YI BİLMESİYLE BAŞLADI" 133

Kutsallık:
"BİZİ KARİKATÜRİZE ETMEYİN" 141

Taraftarlık:
"ŞAMPİYON OLALIM DERKEN KÜME DÜŞTÜK".....151

ŞEN PROFESÖRLERİN ÖYKÜSÜ

Bu kitapta okuyacağınız metinler, aylık paldır kültür dergisi hayvan'da Şen Profesörler olarak bilinen köşenin "sakinleri" Cengiz Güleç ve Ahmet İnam'ın doğaçlama sohbet kayıtlarından oluşuyor. Her güzel şeyin bir sonu var, kitabı yayına hazırladığımız günlerde, mali bir kriz içine giren hayvan dergisi de apar topar kapanmak zorunda kaldı. Yani şimdi Şen Profesörlerin "muhabbeti", söylerken içimizi acıtsa da, hayvan'dan baki kalan "bir hoş sada" gibi de okunabilir.

Hayvan dergisinde her ay "buluşmalar" adı altında, birbirinden farklı alanlarda olsalar da, ürettikleri ile yolları kesişen kişiler bir araya getirilirdi. Örneğin derginin ilk sayısında Oğuz Aral'la Yaşar Kemal'in buluşması gibi. Teyp açılır, konuşulanlar olduğu gibi dergiye aktarılırdı. İşte Şen Profesörler de ilk defa bu "buluşmalar" köşesinde, 2004 Kasım'ında bir araya geldiler. (Bu kitapta; "İlk Buluşma: İki Anadolu Hayvanıyız" adlı metin.) O gün teybi açtığımda, ne sorup nasıl konuşacağım konusunda biraz tedirgindim açıkçası. Ama tedirginliğim uzun sürmedi; iki profesör herkesin anlayabileceği bir dille, arada birbirlerine takılarak, art arda espriler patlatarak, soru sormaya bile gerek kalmadan söyleşiyi bitirdiler. "İlk buluşma" çok sevilince, hayvanın o zamanki "acar" editörü Sinan Sülün'ün önerisiyle bunu düzenli bir hale getirmeye karar verdik. Sonra Sinan dergiden uçtu, ama Şen Profesörler her ay bir temanın etrafında toplanıp konuşmaya devam ettiler. Sohbetlere kimi zaman viski, votka; kimi zaman çay kahve ve Ahmet İnam'ın eşi Gülümser Hanım'ın eşsiz börekleri eşlik etti. Özetle Şen Profesörler'in fikri temeli bir "hayvancılık" başarısı olan "buluşmalar" mantığında yatıyor. Dolayısıyla hayvan dergisinin bir okuruyken çalışanı olmamı sağlayan Metin Üstündağ ve Hatice Meryem'e teşekkür ederim. Sohbetleri görsel olarak belgeleyen Nurgül Turan ve Halil Özer'e de. Elleri dert görmesin. Teşekkür etmeye başlamışken, her türlü teknik ve taktik desteği sunan, hayvan "emeklilerinden" Faruk Kaya'yı da es geçmemek lazım.

Söyleşi yapanlar işin zorluğunu bilir, söylenenleri aynen kâğıda aktarmanın imkânı yoktur. Araya duraksamalar, yinelemeler, hatta alakasız kişilerin sesleri ("Kardeş siz hangi basındansınız?" gibi) girer. Ancak bu metinleri oluştururken olduğu gibi kalmasına dikkat ettim, zira işin orijinalliği buradaydı. Söyleşi tekniğinin imkânlarının bittiği yerde, akıcılığı sağlamak için bazı sözlerin sırasını değiştirdiysem de herhangi bir söz ekleyip çıkarmadım, cümleleri cilalamadım. Önsöz yerine geçmesi için iki profesörle de farklı zamanlarda tekli söyleşiler yapmıştım. Ahmet İnam'la yapılan söyleşi daha önce Birgün gazetesinde yayımlanmış, sonra gazete sınırlarını aşıp Internet üzerinde elden ele dolaşmış, hatta imzamın olmadığı bir kopyası, bumerang misali bana geri bile dönmüştü.

Cengiz Güleç ve Ahmet İnam için Kavuklu - Pişekâr benzetmesi yapılıyor. Karagöz ile Hacivat dense de doğru olur bu benzetme. Çünkü onların sohbetleri, en karmaşık durumları bile bir iki cümleyle özetleyen halk bilgeliğini temsil ediyor. Onları tanıdıkça yalın olanın aynı zamanda derin olabileceğini, onları okudukça profesör olmanın "bıyıklı" cümleler kurmak demek olmadığını anlıyorsunuz. Sohbetlerin kesiştiği ortak bir nokta var: yaşama ustalığı. Bu yüzden sohbet esnasında havada uçuşan metaforlar, mutlaka bir yaşam deneyimiyle somutlanıyor. Ama yaşam "şen" insanlar için o kadar sürprizlerle dolu ki, bir yerden sonra bu metaforların ya da somut deneyimlerin de yetersiz kaldığı görülüyor. Kitabın ismi de bu noktadan hareketle bulundu. Evet, metaforla saadet olmaz, yaşamak lazım...

Emrah Serbes
Haziran 2006, Ankara

ÖNSÖZ YERİNE

FELSEFE ŞEYTANLA MUHABBETTİR

Felsefe çözüm arayanların değil, soru soranların yeridir, şeytanla muhabbettir. Ne zaman ki şeytan sizi alt eder, o zaman insan olduğunuzu anlarsınız.

Ahmet İnam

Sevgili hocam, memleketin durumunu nasıl görüyorsunuz?

Feci şekilde kokuşmuş bir şeyler var. Şimdi tabii bu lafı 1500 sene önce Platon da söylüyormuş, 500 sene önce Hamlet de söylüyordu, otuz yıldır da ben söylüyorum. Hayatımız kokuşuyor, güzel bir söz değil, ama böyle. İnsanların seyrettiği televizyon dizileri kötü, okuduğu kitaplar kötü, ama benim şikâyetim bunların kötü olduğunu söyleyen insanlardan. Sürekli şikâyet edene "entel" diyoruz. Ne kadar çok şikâyet ederseniz o kadar entelektüel oluyorsunuz. Oysa entelektüel mutlu bir adamdır, burada mutlu demek memnun anlamında değil. Mutludur, yaşanan çirkinlikleri görür fakat bunları kabul etmez. Çirkinlikleri

nasıl düzeltebileceğini düşünür, yolunu yordamını bulur.

Kokuşmuşluk, önce kendimizle olan ilişkimizde başlıyor. Kendimizi çok fazla değerli gördüğümüzü sanmıyorum. İşin beteri kendimizi adam yerine de koymuyoruz. Yemek yemiyor artık çağımız insanı, tıkınıyor. Yemeğin tıkınmaya döndüğü, sevişmenin düzüşmeye döndüğü bir çağda yaşıyoruz. Bütün bunlar yozlaşmış bir hayatı gösteriyor, çünkü ortada zevk yok. Zevkin hançerlendiği bir yaşam var.

Kendimizi nasıl kurtarırız bu hançerden?

Hazların peşinden koşarak değil tabii. O da hayatımızı sürdürmek için, sabah sekiz akşam beş çalıştığımız işler kadar kokuşma belirtisi. Eğlenmek için yaptığımız şeyler de otomatikleşiyor. Çünkü şu filim seyredilecek deniliyor, herkes o filmi seyrediyor, şu yazar okunacak diye emir geliyor, herkes o yazara çullanıyor. Fakat herkes o yazardan ne anlıyor?

Mademki farklıyız, herkes o farkı yaşamalı. Ama fark da bize giydirilen bir şeye dönüşüyor. Beymen'den giyinince farklı oluyorsun. Kendimizden kaynaklanmıyor. Yani diplomalar, nasıl yaşayacağımız, her şey bize dışarıdan giydiriliyor. Ama kim giydiriyor derseniz, kimse giydirmiyor aslında, birbirimize giydiriyoruz. Böyle olunca yaşama sevinci kayboluyor, bu çok büyük bir tehlike.

Öğrencilerinizin yarısının anti-depresan kullandığı doğru mu?

Doğrudur. Bizim ODTÜ civarında hayat bir beladır diye algılanıyor herhalde. Sürekli şişiriliyor gençler, sen akıllısın diye.

Ailelerin de beklentisi büyüyor. Ama küçük bir başarısızlıkla karşılaştıklarında hemen bunalıma giriyorlar. O kadar el bebek gül bebek yaşamaya alıştırılmışlar ki, acılara tahammülü olmayan insanlar yetişmeye başlıyor. Yaralar almaya başlayınca, bir çıkış noktası bulamayınca ya ilaçlarla tahammül etmeye çalışılıyor ya da savunma mekanizmaları aşırı gelişiyor.

Bu durum başarıya koşullanmaktan mı kaynaklanıyor?

Başarılı olsan, başarının hiçbir ölçütü olmadığı için, nerede duracağını bilemiyorsun ve başarı dangalağı oluyorsun. Sürekli önüne havuç konmuş eşek gibi koş Allah koş. İşkolik oluyorsun. Başarısız olsan geride durmaya tahammül edemiyorsun. O yüzden başarı ve başarısızlığın dışında bir hayatı seçmiş olabilirsin, yani serseri olmak çok daha iyidir bence. Başarısızlık ve büyük beklentiler bir aradaysa o zaman antidepresancı oluyorsunuz. Bunların dışında üçüncü bir yaşamın peşindeyseniz yaratıcı olmak zorundasınız. Yani dünyaya posta atmış, egemen değerlerin dışında bir insan olmak gerekir. Dünyaya posta atabilmeniz için de önce kendi değerlerinizin olması gerekir.

Mutsuzluk bulaşıcı mı?

Pısırık, güvensiz insanların bu kokuşmuşluktan çıkma şansı yok. Mutsuz ve sinirliysen bol bol sigara içersin ve kısa bir süre sonra ölürsün. Mutsuzluk uzun sürmez. Trafikte kavga edersin, bir araba sopa yersin. Sevgilinle sevişemezsin, iktidarsız olursun. Onun için rahat olmak lazım. On derste rahat olma kitapları şimdi çok satıyor. Orada yazanların tam tersini yaparsan belki biraz rahatlarsın.

Hayvan dergisine verdiğiniz beyanattan: "Bilge dediğin fırlama olur." demişsiniz. Bu görüşünüzde ısrarlı mısınız?

Gayet ısrarlıyım, hatta bu görüşümü daha da ileri götürdüm, bilge dediğin hem fırlama olur, hem de puşt olur diyorum. Bilge, hayatın bütün hazlarının ardından koşar, ama o hazların hiçbirinin dangalağı olmaz. Serserilerle konuşur, berduşlarla arkadaşlık eder, bir sürü dedikodunun farkındadır, magazinleri izler, ama bulaşmaz. Günde on beş dakika televizyon izler, ama

sonra genellikle evleri iki katlı olduğundan yukarı çıkar, Mevlana'yı Farsça'sından okur, yatmadan önce iki bardak şarap içer.

Bilge adamda hem sokakta süren hayatı yaşayabilme yeteneği ve gücü vardır hem de o hayatın dışına çıkabilme cesareti. Yani bilge insan, hayatın içindedir. Leman'ı, Penguen'i okuduğu zaman esprileri anlar, mel mel bakmaz. Yani ben bilgeyim, bu adamlar ne biçim espri yapıyor, çok ayıp demez. Son çıkan küfürleri bilir. Yeni küfürler üretir. Yaşamdan tat almayı bilir, ama bunu hiçbir zaman ayağa düşürmez. Ayağıyla, yaşadığı yaşamı, yukarı çeker. O küfür ettiği zaman, küfür onda besmele gibi bir şey olur.

Bizde bilge, yerinden kalkmaz, ak sakallı, yemek yemez, çişi gelmez biri olarak bilinir. Oysa bilge dediğin doğal gaz kuyruğuna girer, sırasını kapan olursa kavga eder, gerekirse karakolluk olur.

Bu tanıma göre bilgelik, akademisyenlikle pek örtüşmüyor.

Akademisyenlik kötü bir iş. Bilgeliğe aykırı, otuz yıldır millete not veriyorum, kusturucu bir şey, bıktım anasını satayım, hepinize sıfır diyeceğim bir gün. Ya da hepinize yüz, ne fark eder. Bilgelikle akademisyenlik arasında bir ilişki olabilir, o da yaşı 18–20 olanlarla sürekli bir arada olmaktan kaynaklanan bir şey. Bu avantajı kullanırsanız, yeni kalabilirsiniz.

Biraz da aşktan konuşalım mı?

Aşkta benim teorim şu; aşk doğuştan hormonlarla ilgilidir, ama aynı zamanda kazanılması, edinilmesi gereken de bir şeydir. Emek ister. Hormonu iyi salgılayan âşık olduğunu sanabilir, çıldırabilir, azabilir, ama aşk ayrı bir şey. Bir sanat, bir güzellik yaratmaktır aşk. Hıyarların, hamhalat heriflerin işi değildir.

Diyelim ki kızın birini görüyorum, içime bir ateş düşüyor ve âşık oluyorum. Yok öyle yağma, böyle beleş bir şey olabilir mi? Ateş düştükten sonra ne halt yediğine bağlı olarak aşk olur ya da olmaz. Ateş düştükten sonra o ateşi düşüren kişiye gidip onu söndüreyim hemen diyorsan, orada aşk yoktur. Ama aşk düştüğünde; kendimizi, hayatı, yaşadığımız kültürü anlamaya ve dö-

nüştürmeye çalışıyorsak, işte aşk odur. Bize insan olduğumuzu hatırlatır ve büyük bir sorumluluk yükler.

Âşık olduğum zaman aklıma şu gelmeli, âşığım, demek ki yapacak çok iş var. Yani sevgilimle pastanede buluşacağım veya bir arkadaşın evine gidip "yiyişeceğiz". Bu da yapılmalı tabii de yalnız bunu yapıyorsanız aşk falan yoktur. Yani burada, arkadaşın evine gittik, "yiyiştik". Aşka giriş bile yok burada "yiyiş" var. Yani aşk, o yemekten aldığımız enerjiyle bir yere bir ağaç dikebiliyorsak, bir insana yardım edebiliyorsak, farklı kitaplar okuyabiliyorsak, gereğini yerine getirdiğimiz şeydir.

Aşk eşittir sevgili değil, iki kişilik de değil çok kişiliktir aşk. Bütün dünyayı düşman belleyip Leyla'yı sevmek değildir. Leyla'da bütün insanlığı sevmektir.

Bir entelektüel olarak mutlu musunuz?

Yalnız kaldığım zaman, genellikle gece ikiyle dört arasında mutlu olurum. Televizyonu açarım, ama seyretmem. Sesini dinlerim, duvarlara bakıp öyle düşünürüm, belki yazasım gelir bir şeyler karalarım. Uykum gelince, bu dünya düzelmez arkadaş deyip yatarım. Bugün de kurtaramadık dünyayı ne yapalım derim.

Hesabi duruş, mutluluğu öldüren şeydir. Örneğin Nietzsche, adam hayatı boyunca bunu anlattı. Ama Nietzsche'yi okuyup karamsar olan adamlar var, onlara sopayla girişmek istiyorum bazen. Adam demiş ki, ben bir enerji kaynağıyım. Benim insan gibi insan olabilmem, içimdekilerin olabildiğince bastırılmadan ortaya çıkabilmesidir. Oysa yaşam buna izin vermiyor, birbirimizi maskelemek zorunda kalıyoruz. Gerçi Freud medeniyetin temelinin bu olduğunu söylemiş. Biz de içimizdeki hayvanlığı bastıracağız diye, içimizdeki insanlığı da bastırmışız. Hâlâ içimizdeki erotik enerjiyle ilişkimizde sakatlık var. Erotik yanımız ortaya çıktıktan sonra ayıp bir şey yaptığımızı düşünüyoruz. Onun için vatan millet sakarya, ilim aşkı, sanki hiç eros yokmuş gibi davranıyoruz, dava adamı kalıbına sığınıyoruz.

Bütün bu kalıpların dışında felsefe; çözüm arayanların değil, soru soranların yeridir, şeytanla muhabbettir. Ne zaman ki şeytan sizi alt eder, o zaman insan olduğunuzu anlarsınız.

ÖNSÖZ YERİNE:

TAHAMMÜL GÜCÜ OLMAYANIN DEĞİŞTİRME GÜCÜ DE OLMAZ

İnsanlar artık gündelik hayatın getirdiği sıkıntıları, kaygıları; kişiliği geliştiren, olgunlaştıran bir vesile olarak görmek yerine, bir an önce bundan kurtulma isteğiyle hareket ediyorlar. Oysa tahammül gücü olmayanın değiştirme gücü de olmaz.

Cengiz Güleç

Hocam sıklıkla kullanılan bir deyim, "psikolojim bozuldu". Psikoloji nasıl bozulur?

Bu insan ruhu denen cevher, istikrarlı, kararlı bir yapı değil. Yani kolaylıkla iç uyaranlardan ve dış çevre koşullarından etkileniyor. Sabit bir ruh halinde kalmayı marifet zannettiğimiz için, içeriden gelen bir arzu, dürtü, ihtiyaç ya da dışarıdan gelen bir baskıyla, içinde bulunduğumuz ruh halinin değişmesine necip milletimiz "Psikolojim bozuldu." diyor. Genellikle bu kullanımın ardından "Birileri benim psikolojimi bozdu." vurgusu da geliyor. Bu biraz da itham edici bir tavır. Psişik durumu değişen kişi, bu durumun sorumluluğunu almak yerine, siz benim "psi-

kolojimi bozmasaydınız" bana hiçbir şey olmazdı gibi bir havaya bürünüyor. Bu duruma neredeyse Türk insanının genel bir karakter özelliğidir de diyebiliriz. Bazen şiddete varan öfkeyi açıklamak, kendini haklı göstermek için de bir gerekçe olarak sunuluyor. "Hakim bey psikolojim bozuldu yoksa bunu yapmazdım." Elektrikler kesildi gibi bir mazeret.

Bazen de kitle halinde bir psikoloji bozukluğu oluyor.

Faşizmin Kitle Ruhu'nda Wilhelm Reich bunu çok iyi tahlil ediyordu. Bir ruh hali, bir düşünce tarzı, bir dünya görüşü sadece belirli küçük bir gurubu değil de, büyük kitleleri etkileyecek, sürükleyecek ve onların ruh hali olarak açığa çıkacak kadar başat bir hale gelirse ona kitle psikolojisi denebilir. Örneğin devrimler, yıkımlar, doğal felaketler sırasında yaşanan ortak duygu budur. Şimdi yakın zamanda gerçekleşeceği söylenen, büyük Istanbul depremi beklentisi de bu ruh halinin bir örneğidir. Ama hayat gündelik akışın içinde giderken kitlelerde büyük ruhsal dalgalanmalar, fırtınalar, özdeşleşmeler pek olmaz.

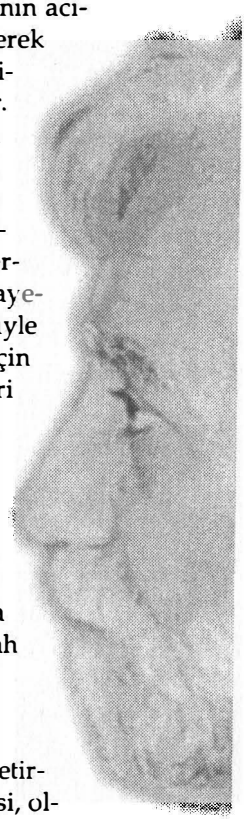
Linç girişimleri...

Evet, bir provokasyonla inanç guruplarını harekete geçirmek mümkündür. Madımak katliamında olduğu gibi. Aslında ajitasyon ve propaganda devrimci bir potansiyel olarak da kullanılabilir, tam tersine tahripkâr, gerici, insanlık onuruna hiç yakışmayan böyle eylemleri de tetikleyebilir. Bunu en iyi uygulayan, propaganda bakanlığı kuran Nazilerdi. Bunun yanında, sokakta durup dururken, bir şey olmadıkça insanların ortak bir ruh halini paylaştıkları söylenemez. Ama bir köyde, bir aile içerisinde ya da bir tarikat cemaatinin içinde ortak duygular, paylaşımlar tabii ki olur.

Anti-depresan ilaçların kullanımında ciddi bir artış var. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

İnsanın ruhsal yaşamını etkileyen ilaçlar konusu, çok tartışmalı. Eğer ben anti-psikiyatri tavrından bakarsam şöyle diyebilirim, dünyada psikiyatrinin uygulama alanı, genellikle ilaç firmalarının çıkarına dönük bir şekilde cereyan ediyor. Artık psikiyatrlar insanların ruhsal acılarıyla, uzun süre ve emek gerektiren, psikoterapi teknikleriyle ilgilenmek yerine, en çabuk sonuç alınabilecek kimyasal maddelerden medet umuyor. Bu on-

ları bir yükten kurtarıyor, karşısındaki insanın acısını kavramaya, empati için çabalamaya gerek kalmıyor. İlaçlar ruh sağlığı profesyonellerini hem rahatlatıyor, hem de güçlü kılıyor. Bir insana ilâç veriyorsunuz, bir iki hafta içinde karamsarlığı, çaresizliği sona eriyor, ikinci bir bunalıma kadar büyük ölçüde düzeliyor. Bu müthiş bir güç. Psikiyatrlar giderek daha çok biyolojik maddelere önem verdikçe de yeni ilaçlar çıkıyor, yeni ilaçlar sayesinde ilaç firmaları, neredeyse silah sektörüyle baş edebilecek kârlar elde ediyorlar. Onun için dünyanın en kârlı yatırım alanlarından biri farmakoloji oldu.

Dünyada en çok para kazandıran ilaçlar antibiyotiklerdir. Ama günümüzde ruh sağlığı alanındaki ilaçlar da nerdeyse antibiyotiklerle yarışacak hale geldi. İnanılmaz yaygın bir kullanım var, hangi gelir gurubuna mensup olursa olsun pek çok insanda bu ilaçları kullanmaya karşı büyük bir iştah var.

Neden?

Çünkü insanlar artık gündelik hayatın getirdiği sıkıntıları, kaygıları; kişiliğinin gelişmesi, olgunlaşması için bir vesile olarak görmek yerine, bir an önce bundan kurtulma isteğiyle hareket ediyorlar. Tahammülsüzlükten, dayanıksızlıktan, "Yaz anti-depresanı da gidelim." diyorlar. Oysa tahammül gücü olmayanın değiştirme gücü de olmaz.

Bu zaten sadece psikiyatriye has bir şey de değil, bütün medikal teknoloji tüketilen bir meta haline getirildi. Hani "psikolojim bozuldu" deyimi vardı ya, bir bakıma bu sektörleşme nedeniyle psikolojinin kendisi bozuldu. Gerçekten ruhsal ve bedensel sağlığı için elzem olduğundan değil de, ister fiziksel olsun ister ruhsal, kendini normalden küçük bir sapmada gören her birey, hemen bir hekime koşuyor. Böyle olunca da tıp kurumu, insan yaşamını kontrol altına alan, onun bedeni üstünde tahakküm kuran bir yapı haline geliyor.

Psikiyatri bundan nasıl etkilendi?

Psikiyatri de bundan nasibini almıştır. Dolayısıyla bugünlerde kaygı giderici ilaçlar, panik ve depresyon moda oldu. "Depresyonum var." diye övünüyorlar. Sanki arabam var, katım var gibi, depresyonum var deniyor. Kişi hastalığını da mülkiyetinin arasında saymaya başladı; neredeyse, astımım var, kalbim var, diyabetim var, iki de arabam var diyecek. Bu durum tıp ideolojisinin son kırk elli yıl içinde yarattığı havadan kaynaklanıyor. "Ey insanlar sağlıklı yaşamak istiyorsanız, medikal kurumlardan yararlanacaksınız. Tıbbi kurumlarda ne kadar çok tüketiyorsanız, en gelişmiş teknolojilerden ne kadar çok kullanıyorsanız, o derece sağlıklı ve uzun ömürlü olursunuz." İşte bu palavradır. Böyle bir telkinde bulunduğu için tıp kurumu suçludur.

Büyük kentlerde yaşayanların, psikologları dışında, pek dertleşecekleri kimse de kalmadı sanki...

Evet, genel olarak böyle diyebiliriz. Gündelik hayatın getirdiği acılar ve sıkıntılar, ölüm gerçeğiyle baş edememenin yarattığı kaygılar, insan ilişkilerindeki düş kırıklıkları, doyumsuzluklar, bütün bunlar yaşamın incelikleri üzerine kafa yormak yerine, en küçük bir aksamada bir profesyonele sığınmaya neden oluyor. Metropol insanı yalnız zaten. Dertleşeceği bir insan da kalmadığı için, ortada bir sürü ruh sağlığı danışmanı var.

Woody Allen'ın bir karakteri, "Yüklü bir psikiyatri faturası iyi gelir bana." diyor.

Doğrudur, iyi gelmek zorunda. Bu psikiyatri hizmetlerini "satın alırken" epey bir bedel ödüyorsanız, bu şeyin size iyi geleceğine de kendinizi ikna etmek zorundasınız. Öbür türlü kendinizi aptal yerine koyarsınız.

Hocam kırk yıldır ilaç yazıyorsunuz, hiç merak edip içtiniz mi?

Denemez olur muyum? Zaten bizim eski hocalarımız, yeni çıkan ilaçları vermeden önce, kendiniz küçük dozlarda deneyin derlerdi ve denerdik. Ama diyeceksiniz bu ilaçlar sağlıklı insanda farklı, hastalıklı insanda farklı özellikler gösterir, o da doğru-

dur. Ama kaygı giderici ilaçlar, normal insanların da, gündelik hayatını biraz daha renkli kılmak, dayanıklı kılmak için aldığı maddeler olabiliyor. Ben de çok gergin olduğum dönemlerde alıyorum bazen, depresif hallerim olduğu dönemlerde o ruh halimi yaratan faktörü ortadan kaldıramıyorsam, baş edecek güçte hissetmiyorsam, geçici olarak kendime de ilaç verdiğim olur.

Kendinize ilaç mı yazıyorsunuz?

Evet. Yazıyorum, sonra da gidip eczaneden alıyorum.

Başka hekime danışıyor musunuz?

Zaman zaman. Zaten yoğun şekilde terapiye giren bir hekimin de, terapiye ihtiyacı vardır. Çünkü bu bir süre sonra, ruh kirlenmesine yol açar. Bizim meslek hastalığımız da budur. Nasıl ki madende çalışan bir işçinin ciğerlerinde sorun oluyorsa, bizim de ruhumuz kirleniyor. Sonuçta insanların ruhsal acılarından ekmeğini kazanıyorsun. Bunun farkında olmak bile ciddi bir ruhsal kırılma için yeterlidir.

Karşınıza gelenler, hani kimi zaman şımarıklıktan gelenleri geçelim, çoğunlukla ciddi ruhsal acıları olan, gerçekten çaresizlik içindeki kişiler. Onlarla sürekli çalışmak müthiş yıpratıcı bir süreç. Yani psikiyatrların içinde uyuşturucu, alkol ve sigara alışkanlığı bu yüzden çok yüksektir. Bunlar çok itibarlı, saygın mesleklerdir, ama fizik olarak da, ruhsal olarak da insanı çok yorar. Psikoterapist bu kadar yoğun bir çalışma içindeyken, başka bir terapiste, supervisor de diyebiliriz, bazı sorunlarını danışabilir, hatta danışmalıdır.

Siz ona gidersiniz, o da size mi gelir?

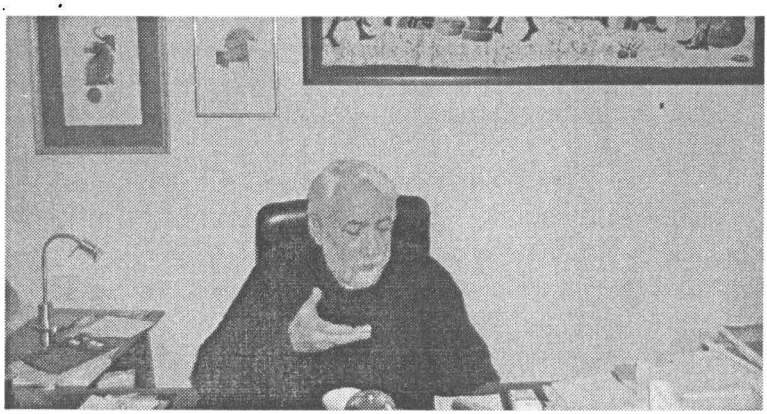
Bir anlamda öyle. Daha kıdemli biri zaten mesleğe yeni başladığında senin psikoterapine girer, denetler. Bu iş böyle öğreniliyor. Kırk yıldır terapiye giriyorum, ama diyelim bir hastayla başa çıkamadım, başka bir meslektaşıma danışırım. Ya da kendi hayat krizimle baş edemedim. Bu durumda güvendiğim, inandığım bir meslektaşımla konuşabilirim. Bazen de hayatın içinde dost bildiğim birileriyle konuşurum. Ahmet İnam da bunlardan biridir.

Ahmet Hoca diyor ki: "Bilge insan fırlama olur, puşt olur, en son çıkan küfürleri bilir." Siz ne diyorsunuz?

Halt etmiş. Tabii Ahmet'te her yüceltilen kavramı bir yapıbozumuna uğratma sevdası var, ondan böyle diyordur. Bir de fırlamalıktan ne kastettiğine bağlı tabii. Fırlamaklıktan mizah yeteneğini kastediyorsa, ben de bilge insanın öyle biri olduğunu düşünüyorum. Yani sürekli fıkra anlatıp, şaka yapan anlamında değil, yaşama ve kendine biraz uzaktan, biraz alaylı bakabilen insandır bilge. Bu anlamda kendini aşırı ciddiye almak yerine, kendiyle dalga geçebilmek mühim. Tabii şimdi bilgelik de bir pazara dönüştü, nasıl bilge olunur gibi kitaplar var. Yani her şeyi piyasada dolaşıma sokan kapitalizm, bilgeliği de boş geçmedi. O yüzden şimdi ne desem boş. Bilge, ender rastlanan bir insan tipidir diyelim. Kâmildir, tutkularını, zaaflarını bilir, evreni ve kendi varlığını kavramada çok keskin gözlemleri vardır. Bazı insanlara bakın, gerçekliği bir çırpıda hissedecek kadar açık görüşlü olduklarını anlarsınız. Yani sadece okumayla, mürekkep yalamışlıkla olacak bir şey değil. Esnek olmak lazım, diğer insanlarla ilişkilerde kaskatı değil, hoşgörülü olmak lazım. Böyle olduktan sonra birilerinin size bilge deyip demediğinin de pek önemi kalmaz.

Israrla üstünde durduğunuz bir kavram var, yaşama ustalığı...

İnsanoğlunun yaşabileceği her türlü acıyı, hazzı yaşadım, yaşama repertuarım ne kadar geniş, o zaman ben ne kadar us-

taca yaşamışım gibi bir şey değil bu. Yaşama ustalığı, kişi hangi konuda ustaysa artık, işiyle kurduğu ilişkideki özeni, yaşamada da gösterebilme, hayatı da öyle görebilme becerisi olabilir. Yani hayatı çok ciddiye alma anlamında değil. Hayat bize verilen bir armağan, bizim doğaya sadece bir ölüm borcumuz var, o zaman ben bu armağanı nasıl değerlendirebilirim. Bunun da yolu ben kendimi nasıl gerçekleştirebilirim sorusunu cevaplamakta. Çünkü ben bitmemiş bir projeyim, dolayısıyla potansiyellerimi geçekleştirmeye çalışarak, yeni yollar arayarak, kritik noktalarda seçimler yaparak ustalaşabilirim ancak.

Bunun başarıya şartlanmaktan farkı nedir?

Başarılı olma çok vurgulanan bir nitelik. Rekabet ve bireycilik çok fazla vurgulandığı zaman, başarılı olamama korkusu da o derece yoğun oluyor. Başarısızlık kolay tolere edilen bir şey değil zaten. Yani insan benlik değerini, kendine olan saygısını ancak başarılı olarak ayakta tutabiliyorsa, o zaman en küçük bir başarısızlık korkusu büyük bir çöküntüye yol açabiliyor. Buna performans paniği diyoruz. Bu paniği yaşayan illa ki, sanatçı, sporcu, sınava giren öğrenci değildir. Yaşamı da performans gerektiren bir uğraş haline getirirsen, işte o ustalıktan uzaklaşıyorsun. Hayat düzülecek, becerilecek bir şeymiş gibi görülüyor. Hayat kendini bırakabileceğin, bir sürü hazla beraber acıları da içinde taşıyan bir ırmak değilse senin için, o zaman sürekli gergin olursun. Her an başarısızlık korkusuyla dolu, tatlı hazları, insani yumuşaklıkları da bir zaaf gibi algılayan kaskatı, kazık gibi bir adam olursun. Günümüze böyle bir insan modeli hakim. Daha çocukluktan başlayarak, aman şu okulun sınavını kazan, rakiplerini geç gibi yapay hedeflere güdülenmişsen, işin zor. İleride bunları yaşam amacına çevirdiysen, işin daha da zor.

Bu gidişle her şey ölür, sizin meslek ölmez.

Maalesef öyle.

İLK BULUŞMA:

İKİ ANADOLU HAYVANIYIZ

Aydın insan pergel gibi olmalı. Bir ayağı yaşadığı topraklara sabit olmalı, diğeri dünyayı dolaşmalı.

Cengiz Güleç

Hayvanı, hay olan, yani can ve hayatla bağlantı kurmaya çalışan anlamında kullanıyorum. Biz aydın değiliz, hayvanız. Neden hayvanız, çünkü hayatın içinde olmaya çalışıyoruz. Şükür ki hayvanız. Anima işte, kokuşmamış, taze demek.

Ahmet İnam

İLK TANIŞMA

Cengiz: Rivayet muhtelif.

Ahmet: Ben Cengiz Bey'in hastası olarak. (Gülüşmeler) Abi istersen önce sen anlat bir hekim olarak.

Cengiz: Bu hekim önceliği nedir anlamadım, ama Ahmet Hoca'yı felsefe merakımdan ötürü uzun zamandır tanıyordum. Resmi tanışmamızsa sanırım, 1985 yılıydı. Hacettepe Psikiyatri

bölümünde çalışırken, her ay dışarıdan bir konuk çağrılırdı, bu sohbet toplantıları işini ben yürütürdüm. Ahmet Hoca'yı felsefe ve psikiyatri üzerine konuşmaya davet ettik. O toplantıda bütün öğretim görevlilerinin çok etkilendiğini hatırlarım. Hatta çok saygı duyduğumuz, Prof. Leyla Zileli hocamız vardı. Onun yorumu şu olmuştu: "Nicedir felsefeyle ilgili konuşmalar dinlerim, ama bu kadar anlaşılır ve bütünlüklü bir felsefeciyi ilk defa gördüm." Bana göre müthiş bir iltifattı bu, ama Ahmet, Leyla Hanım'ı tanımadığı için o iltifatı ne kadar anladı bilemiyorum.

Ahmet: Abi biz Leylaları tanırız Mecnun olarak... Cengiz Bey'in anlattığı doğru. Ben de onu, tanışmadan önce ününden ötürü biliyordum zaten. Cengiz Bey, bizim felsefe bölümünde "entelleri" tedavi eden hoca olarak bilinirdi. Çünkü ruhsal problemleri olan felsefecilerle kimse uğraşmak istemezdi, bütün psikiyatrlar aman biz karışmayalım derlerdi. Cengiz Abim, "Verin bir bakayım." derdi böyle vakalarda. Onun için bizim bölümde sorunları olanları ona havale ederdik. Eskiden Mazhar Osmanlık diye bir deyim kullanılırdı halk arasında. Bizim bölümde de Cengiz Hocalık diye bir rütbe vardı.

ENTELEKTÜEL YAŞIMIZ 11

Ahmet: Cengiz Hoca'nın da, benim de henüz hiçbir şey yazmadığımızı düşünüyorum. Biyolojik yaşımız 60'a dayanmıştır, ama entelektüel yaşımız 11–12. Biz iki haşarı çocuğuz, beni Cengiz'e çeken odur. O gerçi daha uslu rolü yapar, ama aslında benden daha delidir. İçten biridir, kendi içinde dürüsttür, gerçi bir dönem milletvekilliği de yaptığından bir takım kurnazlıkları öğrenmiştir. Biraz da sen anlat, beni nasıl bilirsin abi. Şimdi hıyarın teki diyecek de çekiniyor. İstersen medikal terimlerle anlat, kimse anlamasın.

Cengiz: Ahmet'te, görüldüğü üzere, insanın içini açan şebelek bir yan var. Sıkıntılı olduğumda hep yanımda olsun isterim. Derdimi anladığından değil. Kendisi öyle bir var oluyor ki, o yetiyor. Kahkahaları, kesik kesik, daldan dala atlayarak konuşması. Bazen bir derdimi anlatmaya başlarım, onu içtenlikle dinler, hisseder, ama durup dururken öyle bir kahkaha patlatır, piç olur bizim dertler.

Ahmet: Abi ona dekonstüriksiyon deniyor.

Cengiz: Tarzın o, biliyorum. Yıllar yılı bu adamın bu özelliği nereden geliyor diye merak ettim. Sonradan anladım ki, Allah'ın Sandıklılısı işte. Ulan bu Sandıklı'da bir hikmet mi var diye birkaç Sandıklılı daha tanıdım, onlarda yok böyle bir numara. Bir gün çözdüm bu problemi. Ben ne kadar Şarkışlalılıkla gurur duyuyorsam Ahmet'in Sandıklı'dan o kadar nefret ettiğini gördüm. Yani insanın yaşadığı, büyüdüğü yeri hiç yüceltmeden, dışarıdan bakarak dalga geçmesi müthiş bir şey. Dolayısıyla içindeki çocukla, kendiyle dalga geçebilen bir adamın dalga geçemeyeceği şey kalmıyor. Bu yüzden, yargılanacağıma dair hiçbir kaygı taşımadan içimi açabileceğim nadir insanlardan biridir. 20 yıldır akıl danışır, akıl veririm, ama hiç akıl aldığımı da hatırlamam.

Ahmet: Olsa verirdik abi.

Cengiz: Bazen uzun süredir aklıma takılmış, felsefeyle ilgili bir şey soruyorum. Verdiği yanıt ya üç kelime ya üç cümle. Başkasına sorsam saatlerce anlatır. Yirmi yıl içinde felsefeden konuşmamız beş dakikayı geçmez. Ama insana dair konuştuklarımız hiç bitmez. Kısacası birbirimize iyi geliyoruz. Televizyonda yaptığımız sohbet programı da insanlara iyi geldi sanırım. Üstünden 7–8 yıl geçmesine rağmen hâlâ özlemle anan insanlar varmış.

Ahmet: Biz Cengiz Hoca'yla hadi televizyon programı yapalım diye de bir araya gelmedik. İkimizi de ayrı ayrı tanıyan bir televizyon yapımcısı vardı; gündemsiz, başlıksız, doğrudan girin konuşun dediler.

Cengiz: Biz o programda Kavuklu'yla Pişekâr gibiydik. Bunu söylemeye çalıştım, ama anlamadı. Ahmet'te yaptığı işi değerinin altında gören hafif alaysı bir hava var. Ben de tam tersine yaptığım işin değerli olduğunu

hissetmek isterim. Bu adam hiç takdir beklemez, öyle bir kaygısı yoktur. Gerçi alttan alta vardır da çaktırmaz.

KOSKOCA PROFESÖRLÜK!

Ahmet: Bazen karım diyor ki, koskoca profesörsün şu giydiklerine bak. Bu durum bir tedirginlik yaratıyor ister istemez. Aslında bende ene doğru koca profesörlük var, Cengiz'de de boyuna.

Cengiz: Onca kongreye gittik, Ahmet'in kravat taktığına şahit olmadım. Hayatta bir kere, oğlunun düğünündeyken kravatlı gördüm, onu da ters bağlamıştı. Ben biraz daha dikkat ederim üstüme başıma.

Ahmet: Senin de marjinal yönlerin var, otuz beş yıldır sakalını kesmiyorsun. Pek çok kez de sorun oldu bu senin için. Seni gören, turizmci zanneder. Otel işletir gibi bir havan var.

Cengiz: Sana da baksalar kabzımal zannederler.

Ahmet: Yok bana celep diyorlar.

Cengiz: Şimdi onu geçelim de, Ahmet'in felsefe doktorası yapmadan önceki asıl branşı elektrik mühendisliğidir. Ama bugüne kadar hiçbir elektrik problemiyle ilgili bir becerisine rastlamadım. Elektrik mühendisidir, ama evde ampul bile değiştiremez.

Ahmet: Boyumuz yetse değiştirirdik.

Cengiz: Acaba o diplomayı dışarıdan birisi mi verdi ona. Oyle olsa bile çok üretken bir adam. Bu özelliğini kıskanıyorum. Ben de onun kadar çaplı bir adamım, ama o kadar çok yazamıyorum.

Ahmet: Abi senin boyun uzun, oradan kaybediyorsun. Ben hep aşağıyı görebiliyorum. İleri baktığımda göbeğimi görüyorum örneğin.

Cengiz: Ben de senin kelini görüyorum.

Ahmet: İşte kel görünce fazla yazılamıyor. Ama göbek gördün mü müthiş bir esin geliyor adama. Cengiz Hoca'da, benden farklı olarak, birlikte iş yapma becerisinin olduğunu düşünüyorum. Benim çok yazmam yalnızlığımdan geliyor olabilir, ama hocanın yazmasının bir ekiple olabileceğini düşünüyorum. Politik psikoloji, Cengiz Bey'in açmaya çalıştığı ufuk bu. Her an

"Homo Politicus'un" yapısını ortaya çıkarabilir. Bu dünyada çığır açacak bir şey olur, ama bunun için ciddi bir ekip çalışması lazım. Hocanın henüz doğum yapmamış, entelektüel açıdan bir aylık gebe olduğunu düşünüyorum. Ama düşük mü yapar yoksa büyütür mü bilemiyorum. Gebeliğinin sağlıklı gidebilmesi için, hocanın ebeye ihtiyacı var. Ya seni de "karı" yaptık.

Cengiz: Yap abi.

Ahmet: Korkmazsın değil mi?

Cengiz: Böyle doğurgan bir kadın olduktan sonra korkmam, Kibele gibi.

Ahmet: Sen de kastrasyon korkusu yok yani.

Cengiz: Yok.

Ahmet: Çük gitsin doğurayım diyorsun.

Cengiz: Çükten bir şey doğmuyor.

Ahmet: Yani ben aslında Türkiye'nin senin kadrini bilmediğini düşünüyorum. Ama bunda en büyük kabahat de kendi kıymetini bilmediğin için sende. Zaman zaman meyhanelerde ve briç partilerinde harcıyorsun kendini.

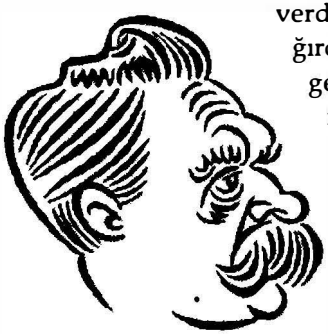
Cengiz: Bana diyene bak. Ahmet Hoca içkiyi sever, ama hiç içmesini bilmez. Ne versen içer. Anlatayım mı?

Ahmet: Hangisini?

Cengiz: Erzurum'dakini.

Ahmet: Ya boş ver, biz felsefeden konuşalım.

Cengiz: Yok yok, anlatacağım. Şimdi kongrelerden sonra içmeye gittiğimizde, Ahmet Hoca hep bir iki dubleyi hızlı hızlı içer ortadan kaybolur. Muhabbetin en güzel olduğu eşref saatinde ara ki hocayı bulasın. Biz ilk başlarda herhalde bir şeye küsüyor, o yüzden gidiyor zannediyoruz. Ama sabah karşılaşıyoruz, hoca yine pür neşe. "Ahmet akşam nereye gittin?" Diyor ki, "Ya benim yazasım geldi." Ne zaman içsek Ahmet'in yazası gelir, ortadan kaybolur. Bir gun Erzurum'da psikiyatri kongresindeyiz. Akşam oldu, Erzurum'un içinde de tek meyhane var, oraya gittik sekiz kişi, rakı içiyoruz. Ahmet yine içti iki dubleyi hızlı hızlı. Baktım yine huzursuzlanıyor, yazası geldi, ama otel ta Palandöken'de, dışarıda da tipi var, eli mahkûm oturacak. Orada da âdettir, içkiyi bitirince kahveyle likör gelir. Ahmet likörü dikti kafasına, baktım çok hoşuna gitti, benim önümdeki likörü de

Friedrich Nietzsche

verdim. Onu da dikti. Bu sefer garsonu çağırdık, daha büyük bardakta nane likörü geliyor Ahmet'e. Art arda yedi tane içti, iyice kafayı buldu. Kahkahalar atıyor. Palandöken'e dönerken yolda sordum: "Ya Ahmet madem bu kadar kafayı bulacaktın, neden rakı içmedin de likör içtin?"

"Rengini çok sevdim abi."dedi. Anlayın işte içkiden ne kadar anladığını.

BİLGE DEDİĞİN FIRLAMA OLUR!

Cengiz: Aydın insan pergel gibi olmalı. Bir ayağı yaşadığı topraklara sabit olmalı, diğeri dünyayı dolaşmalı. Öyle kimliksiz zibidiler var ki, sanki sömürge aydını, Türkçe'yle bağını tamamen koparmış. Ahmet Hoca'yla bizim bu kişilere karşı ortak bir tavrımız var. Kültür sürekliliğini fark ederek yeniliğe yönelmek.

Ahmet: Biz Türk hayvanlarıyız. Hayvanı, hay olan, yani can ve hayatla bağlantı kurmaya çalışan anlamında kullanıyorum. Biz aydın değiliz, hayvanız. Neden hayvanız, çünkü hayatın içinde olmaya çalışıyoruz. Hocanın verdiği pergel örneği, bu ancak hayvanlıkla olabilir. Şükür ki hayvanız. Anima işte, kokuşmamış, taze demek.

Cengiz: Türk hayvanı deme de, Anadolu hayvanı de istersen. Ya da Anadolu panteri.

Ahmet: Evet, Latincesi ruh demektir hayvanın. Bu yüzden hayvan dergisini ismi açısından da önemsiyorum. Hocayla ben, hayvanoğluhayvanlar olarak yakaladığımız entelleri ısıracağız bundan sonra.

Cengiz: Ama edepli hayvanlar olmak lazım.

Ahmet: Doğru. Hay, Tanrı'nın 99 sıfatından biridir aynı zamanda. Yani Tanrı hay olandır, can verendir. İşte Nietzsche'den ben bunu anladım. Adamın bütün isyanı buydu. "Ulan içimdeki hayvanı alıyorsunuz eşekler, beni öyle bir insan yapıyorsu-

nuz ki, kurutuyorsunuz, kendime yabancılaştırıyorsunuz. Halbuki ben hayvanım, bana hayvanlığımı yaşayacağım bir kültür ortamı gerekli." dedi ve bunun mücadelesini verdi.

Sigmund Freud

Cengiz: İyi bir insan olmak, hayvan olmaktan geçiyor. Yani onun inkârıyla değil. İd işte.

Ahmet: İd, bizi besleyen enerji kaynağımız. Ama Freud'un koyduğu ayrımlar bana çok yapay geliyor. İd ve ego birbirini besleyen şeyler. Zıt ve düşman değiller.

Cengiz: İd bir yarış atı. Ego süvari. Ama asıl olan attır tabii.

Ahmet: Ben süvarinin atını biraz daha seven bir süvari olmasını istiyorum. Atını şey yapan kovboy olmamalı.

Cengiz: Ama iyi bir sürücü atıyla bütünleşebilir.

Ahmet: Yani atını şey yapabilir diyorsun.

Cengiz: Şey yapabilir tabii, ama atın intikamı da olur o zaman.

Ahmet: Aslında var ya, hayatı şey yapıyoruz biz.

Cengiz: Hayatın ırzına geçiyoruz insan olmak adına. Bütün dinler, nefsi emareyi, yani hayvan yanımızı budamaya çalışıyor. Ehlileştirmeyi inkâr dozuna yükseltiyor ve fizyolojik temellerimizi sarsıyor. Oysa bunları inkâr ederek, kâmil insan olunmaz.

Ahmet: Bilge insan deyince de, aklımıza gelen, böyle içi geçmiş, mel mel bakan beyaz sakallı biri. Halbuki bilge dediğin fırlama olmalı. Böyle kaş göz yapacak sağa sola.

Cengiz: Bektaşi bilgeleri böyledir mesela.

Ahmet: Tabii, güzel espriler yapar, gönlünde on sekizlik bir kız vardır. Doğal olan da budur. Kâmil olmak, içini boşaltıp garip garip laflar etmek değildir.

SEVİŞEMEYİNCE AŞK OLUYOR, SEVİŞİNCE GEÇİYOR!

Ahmet: Aşkı yaşamayı bilmediğimizi düşünüyorum. Tabii her ortamda ve kültürde farklı beceriksizlikleri var bu işin. Aşkı yaşamak bir olgunluk işidir. Hormonları çalışan âşık oluyor

diye bir şey yok. Sadece biyolojik torpille olacak bir mesele değil bu. Aşk bir inşa işidir, yani bizim meydana getireceğimiz, üzerinde kafa yoracağımız, yaratacağımız bir şey. Sözgelimi yaş yirmi, karşına bir kız çıkıyor, hoşuna gidiyor, "Benim sevgilim, âşığın ben ona." diyorsun. Yani sevişemeyince âşık oluyorsun, sevişince geçiyor. Ben buna "düzgeçer teorisi" diyorum. Yani düzdün mü geçiyor. Aşk nedir abi? Düz geçer! Aşk bir tarafında çıban çıkması gibi mi, ulan âşık olduk, dur şunu bir sıkalım. Böyle bir şey olabilir mi ya? Bu işte bizim kötü anlamıyla hayvanoğluhayvanlığımız. Oysa aşk düzünce başlar.

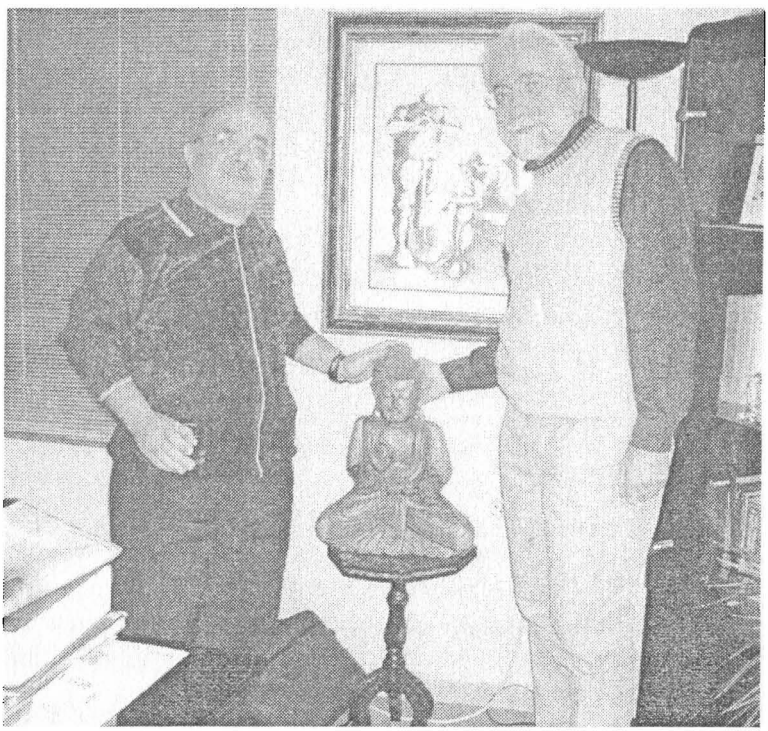
Cengiz: Katılıyorum. Mistik aşkla erotik aşk arasında bir ayrım yok aslında. Aşk hepsini içinde taşıyor, bunun içine tutkuyu da katabilirsiniz. Aşk cinayeti diye bilinen şeyler, tutku cinayetidir. Hiçbir âşık maşuk'u öldüremez. Amansız bir tutku, bir kişiye bütün varlığıyla bağlanma ve sadece onun varlığıyla beslenme. Bu aşk değil. Âşık olma kapasitesi diye bir şey var, her babayiğit ulaşamaz buna. Bu kapasite olgunlukla tanımlanabilir. Hem çoğaltan, hem kendi çoğalan bir ilişkiyi yaşamak müthiş bir ego gücü gerektirir. Sevgi, şefkat, bir sürü şeyi içine alır. Bu tip durumda da simetri gerekir. Şems ve Mevlana ilişkisi gibi. Özdeş olunmasa da, bir kapasite birliği gerekir. Bizim Ahmet'le ilişkimizde de vardır aşk.

Ahmet: Aman abi öyle deme, dedikodu çıkar.

Cengiz: Ya bu adamın her dediğini yazmayın. Bak yine ciddi bir şey anlatıyorum, dediği lafa bak. İster ilahi olsun, ister beşeri, aşk bir bütünleşme isteğidir. Çünkü ben tek başıma maşuktan ayrıysam, yarımım. Vuslat tabiri de böyle, bütünleşme içinde benliklerin kaybolması. Okyanusun içinde kaybolana kadar kendini teslim edebilmek. Ben sınırlarımı kaybediyorum, eriyorum kaygısını taşıyorsanız, aşkı yaşayamazsınız. Cinsel ilişkide de böyledir. Doyurucu bir cinsel beraberlikte birinci koşul, kendini bırakabilmektir. Bazen de aşktan korkulur, ben ben olmaktan çıkıyorum, iradem felç oluyor diye. Tabii bütünüyle irade felci patolojik bir durumdur. Bu marazi durumla aşk arasında ince bir çizgi var. Sonuçta aşkı yaşamadan da bir bok olunmaz.

MADEM ENTELİZ, BUNALMAK ZORUNDAYIZ

Ahmet: Benim sınıflarımdaki öğrencilerin antidepresan kullanma oranı yarı yarıya. Ya merak ettim, neden habire bunalıyor bu herifler diye. Belki de bizim kuşak çok sıkıntılı büyüdüğü için kendi çocuklarını daha nazik yetiştirmeye çalıştı. Çocukları acısız bir hayata sevk etmek istedik ve sonuçta acıdan korkan, paylaşmayı bilmeyen, bencil, ekran başında saatlerce oturan bir kuşak yetişti. Bir de bunalmanın entelektüel bir kılıfı var. Ya biz işte "enteliz", demek ki bunalacağız! Sen mutlusun, demek ki salaksın! Bir düşünsen acıdan gebermen lazım! Ben ruh hekimi olsaydım, çok ciddi medikal problemleri olanların dışındakileri döverdim herhalde. Bunalma, hezeyanlar geçirme, bunlar çoğu zaman yaşama beceriksizliğinden kaynaklanıyor. Ama bunu kendimize itiraf etmeye çekiniyoruz. Oysa yaşam bu kadar değil, ben bu kadar değilim, anahtar cümle bu olmalı.

TEŞHİRCİLİK:
"TEŞHİRCİ MİLLETİZ VESSELAM"

Her konuda rekabetin esas görüldüğü bir toplumda, eş seçimi de, iş seçimi de bundan nasibini alır. Bunu televizyonda gören kendi hayatına da uygulamaya çalışıyor.

Cengiz Güleç

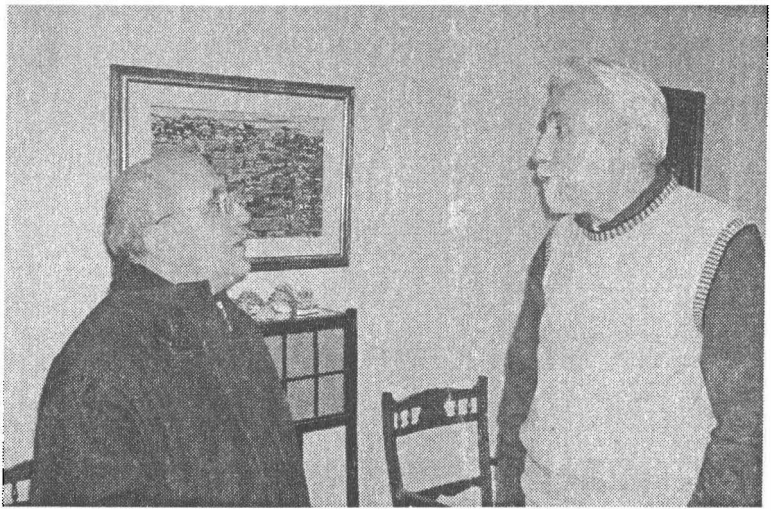
Her gün Semra Hanım çıkacak ekrana, gündüz hayalimizde gece düşümüzde olacak. Bizim entelleri Semra Hanım'la kovalayacaksın. Hep adi program yapacaksın, sabah akşam arabesk çalacaksın.

Ahmet İnam

Ahmet: Hocam bugün 14 Şubat, Sevgililer Günü'n kutlu olsun.

Cengiz: Senin de Ahmetçiğim. Aman dikkat et Gülümser Hanım duymasın.

Ahmet: Kayıtta mıyız? Konumuz teşhircilik, daha doğrusu televizyondaki yarışma programlarıyla ivme kazanan teşhircilik. Sen bilirsin hocam, anlat bize.

Cengiz: Sen daha iyi bilirsin. Bütün gün televizyon seyrediyorsun.

Ahmet: Gece ikiyle dört arasında açıyorum ben televizyonu. Onda da fazla seyretmiyorum, sesini dinliyorum.

Cengiz: Televizyonu açıp duvara mı bakıyorsun? İlginç bir vaka, bunu not edeyim.

Ahmet: Bildiğim kadarıyla bu yarışma formatlarının çoğu dışarıdan geliyor.

Cengiz: Yani dış mihraklar mı var işin arkasında?

Ahmet: Evet! Bence reytingleri besleyen, mahrem hayatı gözleme tutkumuz. Benim yorumum şu, mahrem hayatı yaşayışımızda bir problem var. Hem yakın çevremizle olan ilişkimizde hem de kendi iç dünyamızla olan ilişkimizde bir sorun var.

Cengiz: Zaten bizim geleneğimizde hane içinde kapalı bir hayat sürmek var. Kol kırılır, yen içinde kalır.

Ahmet: Tabii böyle olunca, mahrem hayatla dışarıdaki aleni hayat arasında büyük bir boşluk meydana geliyor. Adam evde karısını çocuğunu dövüyor, ama dışarıya karşı, mağdur olanlar dahil bütün hane halkı, biz mutluyuz imajı veriyor. Kendilerine itiraf etmekten sakındıkları bir mahrem hayatları ve iç dünyaları oluşuyor. Televizyonda kaynana-damat-gelin üçgeninde kavga gürültü kopunca da özdeşim kuruluyor ister istemez. Ekran-

da kendi hayatına benzer bir şey gördüğün zaman oh diyorsun, yalnız değilim. Fazla kafa yormadan stres atıyorsun. Ama bu programların büyük bir zararı var, bu benzer zannettiğimiz şeylere baka baka kendi bilincimize varmamız engelleniyor, biz onlara benzemeye başlıyoruz.

Cengiz: Mahremiyete saygı olmamasından kaynaklanıyor bu. Bir çekirdek ailede, ailenin mahrem hayatı vardır bir de karı kocanın kendi mahremleri. Biz de böyle bir kavram yok. Mahremiyet vurgulanır, ama yaşanmaz. Hatta mahremiyetin ihlalinin bir hak olduğu düşünülür. En basit örnek, çocuğumun hatıra defterini kurcalayayım düşüncesidir.

Ahmet: Hatta anne-baba, böyle yaparak sorumluluk aldığını düşünür.

Cengiz: Çocuğun mahrem hayatına bir ajan gibi sızmak çok doğal bir şey olarak görülüyor. Köylerde, geleneksel ortamlarda mahremiyet zaten fiziksel koşullar gereği yok.

Ahmet: Odada herkes beraber yatıyor. Ananla babanın ne yaptığını görüyorsun. Öyle bir anda uyuyormuş gibi yapmayı da öğreniyorsun.

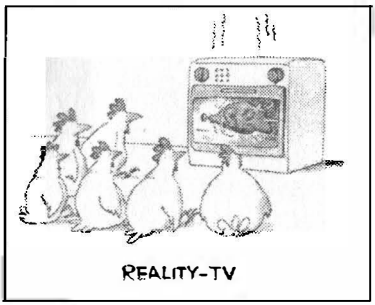
Cengiz: Psikanalizde 'ilk sahne' diye bir kavram vardır. Anne babanın cinsel ilişkisine tanık olmak. Batı dünyasında bu örseleyici bir an olarak görülür. Yani kişinin nevrotik bir problemi analiz edilirken, ta o noktaya kadar gidilir ve illa anne-baba arasındaki o cinselliğin saldırganlıkla karışık, vahşet dolu...

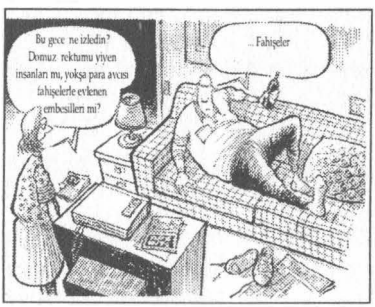
Ahmet: Babam annemi niye dövüyor.

Cengiz: Evet. Tıp dünyasında bunun tahayyülü on yaşlarına kadar travmatiktir. Halbuki bizde bu aleni yaşandığı için, iş travmatik olmaktan çıkıyor.

Ahmet: Gece olup yatıldı mı, herkes ne olacağını az çok tahmin edebiliyor. Yani gündüz de mesela, "Git, su al gel." deniyor çocuğa. Çocuk çeşmeden suyu getirirken babasının anasını şey yapacağını biliyor. Ona göre gecikiyor hatta. Sonuç olarak mahremiyet yoksa birey de yoktur diyebilir miyiz?

Cengiz: Evet. Bunun en güzel örneği Kral Midas'ın berberidir. Eşek kulakları sırrına vakıf olduktan sonra bunu kimseye söyleyemiyor, en sonunda gidiyor sazlıklara haykırıyor. Yani bir sırrı saklayabilmek de müthiş bir olgunluk işidir. Benim mu ayenehaneye geliyorlar, hasta Ayşe Hanım diyelim, ama komşusu

da yanında. Bizim meslekte en önemli şey mahremiyettir. Ayşe diyor ki: "O benim bütün dertlerimi bilir, o da bulunsun görüşmede." Ben hasta yakınını çıkarınca garipseniyor. Ama soruna sırf mahremiyet açısından bakmak da doğru değil. Bu programlarla teşhircilik ihtiyacımızı da gideriyoruz. Ortalıkta, doğal olarak teşhir edemediğimiz eğilimleri böylesi sanal bir ortamda teşhir ediyoruz. Sadece programlara çıkanlar teşhir olmuyor, onu evinde seyreden, özdeşim kuran, oy veren kişi de kendini teşhir ediyor.

Ahmet: Çok karışık bir teşhir denklemi var.

Cengiz: Aslında bu programlarda anlaşılmayacak bir şey yok. Dünyadaki bütün değerlerin tayin edicisi piyasaysa, piyasanın kurallarını en iyi kıvırabilen de ödüllendiriliyor. Kapitalizmin temel ilkesi budur; nesnelere ait değerleri de manevi değerleri de, piyasa ayarlar. Denetlemeyi yapar. Talep olacak, ona göre arz yaratılacak. Pazarın kurallarını ne kadar maniple edebilme yeteneğine sahipsen o kadar başarılısın.

Ahmet: Prens Aranıyor diye bir yarışma da var, ona ne diyorsun. Biz de katılalım mı?

Cengiz: Sen formu doldur, ben arkadan geliyorum.

Ahmet: Beyaz sakallı prens olursun.

Cengiz: Eş seçiminin gelenekle tayin edildiği toplumlarda; kadını tanıma; kur yapma, onu fethetme ya da elde etme gibi anlaşılır. Eş seçimi, en güçlü olan başarıya ulaşır mantığıyla işler. Burada da bir piyasa seziyorum. Keşke benim için yarışacak erkekler olsa. Her konuda rekabetin esas görüldüğü bir toplumda, eş seçimi de iş seçimi de bundan nasibini alır. Bunu televizyonda gören kendi hayatına da uygulamaya çalışıyor.

Semra Hanım

Ahmet: Diyelim ki bir kızımızın iki talibi var, onları televizyondaki gibi yarıştırmaya kalkıyor. Bu programlara herhangi bir zorlayıcı yaptırım uygulanması istenen sonucu vermez. Tam tersine o programlara olan ilgiyi arttırır.

Cengiz: Toplumun arayışlarını yasaklayamazsın ancak anlamaya çalışabilirsin. Reality şovların psikolojik analizinin yapılması gerekiyor. Yani kişi, bu düzenin içinde yaşıyorum ve içimde gizli kalmış bir cevher var diye düşünüyor. Bu program aracılığıyla cevherini piyasaya çıkarmaya çalışıyor. Kendisi gitmese, o cesareti gösteremese bile gidene oy vereyim bari diyor.

Ahmet: Kaynanayla kavga meselesi de var. Yarışmaya katılanlar bu çok büyük bir fırsat diye düşünüyorlar, işin ucunda hem para var hem şöhret. Seyredenler hakikaten bu işin nasıl olabileceği konusunda deneyim edinmiş oluyorlar. Yapımcılar ise düzenin devamını sağlıyorlar.

Cengiz: Kitlesel bir şey varsa, kitle psikolojisi de vardır. İnanılmaz bir duygusal yatırım yapılıyor. Sahneye çıkıyorsun ya, o bile yetiyor bazen. Teşhir ihtiyacı. Herkes güzelliğini teşhir etmeyi sever, bunun bir sürü yolu var.

Ahmet: Bu bir girdap, bizi içine çekiyor, dolayısıyla eleştirel bir mesafede duramıyoruz

Cengiz: Ama bu tip programlara eleştirel mesafeyle yaklaşmak da her geçen gün imkânsızlaşıyor. Yani salgın gibi yayılıyorsa bu, burada toplumsal bir hastalık söz konusu.

Ahmet: Bütün bu programlar bizim hakkımızda bize bir şey söylüyor. Bunları eleştirmeden önce, bir değerlendirmek, başka bir gözle okumak lazım. Semra Hanım biziz. Yani o bir felsefe profesörüdür aslında ya da bir psikiyatr.

Cengiz: Maşallah hocam iyi takip ediyorsun sen de.

Ahmet: Devamlı onu izliyorum abi! İçinde hakikaten bizim insanımızı görüyoruz, bunlar birer vakıa. Bunları anlamakla yükümlüyüz. Onun için bırakın sonuna kadar, nereye kadar giderse gitsin. Bunların kendilerini tüketmelerini beklemek lazım.

Cengiz: Öyle de olacak zaten. Piyasa böyle, iyi ürün kötü ürünü bilmem ne yapar!

Ahmet: Ne yapar hocam, anlayamadım.

Cengiz: Sen söyle, küfür serbestmiş.

Ahmet: İzleyici kendi programını yaratıyor. Bunun yanında sözde entelektüel programlar yapılıyor da ne oluyor. Üç tane profesörü yan yana koyduğun zaman entelektüellik mi oluyor. Papağan kılıklı herifler, aynı şeyleri geveleyip duruyorlar.

Cengiz: Entelektüel program başka bir şey, uzman toplantısı başka. A konusunun uzmanı geliyor, A'dan başka bir konuda fikri yok. Hayatını A'ya adamış, B harfine geçememiş henüz. Entelektüel başka türlü biridir, sanatçıdır, filozoftur. Bu sorunu irdelersem başıma ne gelir diye düşünmez.

Ahmet: Çözüm önerim şu; böyle programların sayısını ve yayın süresini artıracaksın. Dolayısıyla bizi mahvetmeli böyle programlar. Her gün Semra Hanım çıkacak ekrana, gündüz hayalimizde gece düşümüzde olacak. Bizim "entelleri" Semra Hanım'la kovalayacaksın. Hep adi program yapacaksın, sabah akşam arabesk çalacaksın.

Cengiz: "Entellerin" kaygısı o zaten, biz o kadar okuduk televizyona niye çıkamıyoruz. Cahiller televizyonu istila etti. Oysa gerçek entelektüeli bu toplum mutlaka tanır ve ona saygı gösterir. Entelektüel olmak üstün bir vasıftır anlamında söylemiyorum, onlar da bir şekilde kendilerini ifade etmeye çalışırlar. Paylaşmak ve münazara etmek isterler. Bu da bir teşhirdir, ama buna olumlu bir teşhir diyoruz.

Ahmet: Çükün varsa göstereceksin. İşin özeti bu.

Cengiz: Yalnız göstermekle iş bitmiyor, bir de onun marifetlerini anlatacaksın.

Ahmet: Gösterme doğal bir ihtiyaç. Saklayacak halimiz yok.

Cengiz: Yani her teşhir patolojik değildir. Bunun bastırılması kötüdür, bastırırsan hiç beklemediğin bir anda, teşhir imkânını buldu mu fırlar, tutamazsın. Yarışmaların özü budur, bugüne kadar bastırılmış, kıstırılmış her duygumuz, teşhir imkânını bulduğunda deli dana gibi koşmaya başlamıştır.

Ahmet: İşte danadan kaçmamak lazım şimdi. Danayı tutup okşamak lazım. Sen hiç dana okşadın mı hocam?

Cengiz: Okşadım. Ama celep olan sensin, daha iyi bilirsin bu işleri.

YALNIZLIK:

"CÜMBÜR CEMAAT YALNIZIZ"

Yalnızlığı taşıyacak donanıma sahip değiliz. Bu yüzden kaçıyoruz yalnızlıktan, çok da bedel ödeyerek kaçıyoruz. Özgürlükten kaçış gibi bir şey bu. Hem özgürlüğü çok seviyoruz hem de ona katlanamıyoruz.

Cengiz Güleç

Acur, kişiyi rahatsız etmeyen hıyardır. Felsefede biz onlara, "kendinde hıyar" diyoruz. Hıyarlar yüzünden mecburen yalnız kalıyoruz, ben kendimi tuvalete kapatıyorum bazen.

Ahmet İnam

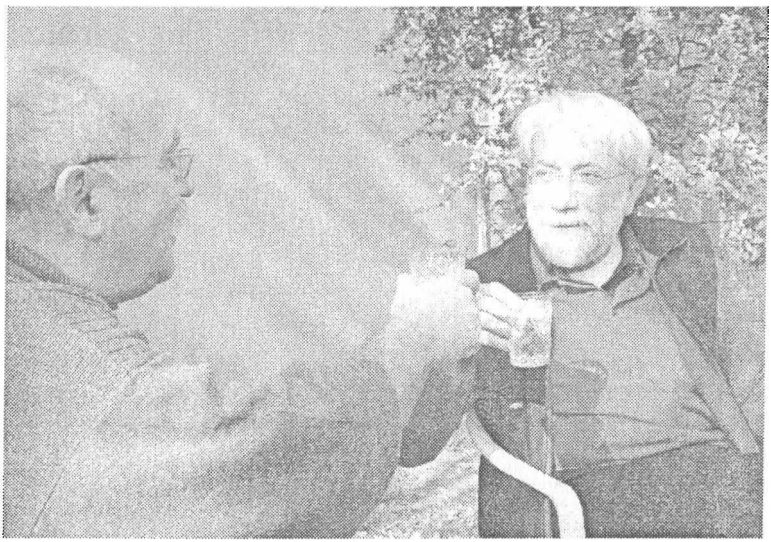
Cengiz: Bu ay yalnızlığı mı konuşacaktık?

Ahmet: Onu boş ver de, viski var mı hocam?

Cengiz: Var.

Ahmet: Ama geçen ay ikram ettiğinden olsun.

Cengiz: Senin için söyleşi bahane zaten, amaç viski içmek. Çikolata da ister misin?

Ahmet: Yok sağ ol. Sen hiç sevdiğin bir şeyi bıraktın mı hocam?

Cengiz: Sevdiğim şeyi niye bırakayım.

Ahmet: Sevgi kabızısın yani.

Cengiz: Doğru konuş.

Ahmet: Kabız, "kabz" edenden gelir, yani Farsça'da tutan demek. Ben sana sevdiği şeyi tutan manasında kabız dedim.

Cengiz: Şimdi seni bir tutarsam...

Ahmet: Yalnız mısın abi?

Cengiz: İki yudum içtin, sapıttın. Başka viski yok sana.

Ahmet: O zaman konuya girelim. Yalnızlık Allah'a mahsus deniyor, ama bazı insanlar da varmış yalnız olan. Yani onlar Allah değiller ama...

Cengiz: Öyle olduğuna göre, yalnızlık onlara dokunmuyor diyebiliriz. Hatta o yalnızlıktan yüce bir anlam da çıkarıyor olabilirler. Çok narsis bir insan, yalnızlığın yücelikle ilişkisine kendini hapsedebilir. Tabii bunu yalnızlığı olumsuzlayan bir anlamda söylemiyorum. Paylaşmayı bilmeyen, empati yeteneği sınırlı olan insan doğal bir yalnızlıkla karşı karşıyadır. Bunu kabullenmek yerine yalnızlığı yüce bir seçimmiş, bir iradeymiş gi-

bi sunabilir. Yalnızlığın iki türü olabilir; yaşam tarzı olarak yalnızlık ve bir durum olarak yalnızlık.

Ahmet: İnsan yalnız bırakılmış da olabilir.

Cengiz: İşte o, bir durum olarak yalnızlıktır.

Ahmet: Bir patoloji değil yani.

Cengiz: Değil. Sevgilin seni terk ettiyse bu bir durumdur. Patoloji ona eşlik eden nedenlerle olabilir. Yusuf Atılgan'ın Anayurt Oteli'ni ele alalım, Zebercet patolojik anlamda yalnız bir adamdır. Dışarıdan anlaşılması güç de olsa zengin bir iç âlemi vardır.

Ahmet: Yalnızlar derin midir abi, böyle bir genelleme yapabilir miyiz?

Cengiz: Bence yapamayız. Derinlik duygusu yaratılabilir.

Ahmet: Bizim "enteller" gibi yani.

Cengiz: Dönüp dolaşıp "entellere" geliyorsun.. Yoksa seni küçüklüğünde "entel" mi taciz etti? Şöyle uzan da bir çocukluğunu anlat..

Ahmet: Anlatırım, ama prozac yazacaksın. Bu viski kesmedi.

Cengiz: Seans ücretini vereceksen yazayım.

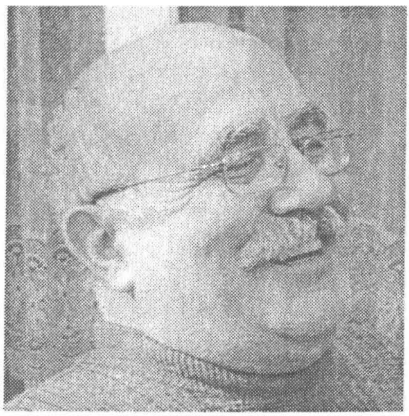
Ahmet: Ben devlet memuruyum, o kadar para ne gezer bende.

Cengiz: O zaman anlat bakalım, yalnızlıktan niye korkulur..

Ahmet: Var olmak birlikte var olmaktır. Yani egsiztansımızda (varoluşumuzda) olan bir şey. Bir şeyden çıkarak durmak. Başına 'co' eklersen, birlikte varolmak dersin. Yani her egzistansa (varoluşa) bir 'co' gerek. Egzistansa (varoluşa) koymak lazım.

Cengiz: Bilim adamı değilsin sen! Lafı bağladığın yere bak. Bu dünyada insan formunda var olan biri, kendinden ayrı bir üst irade sonucu dünyaya gelmemiş midir? Bu bir paradoks değil mi varoluşçuluk açısından?

Ahmet: Varoluşçulukta, bir fırlatılmışlık duygusu var. Buna rağmen ben kendi kaderime sahip olabilirim. Ancak doğada üst irade olmayabilir. Çünkü tesadüf diye bir şey de var. Olasılık sonucunda biz dünyaya gelmişiz. İrade kavramına yer olmadığından paradoks da yok. Aslında iyi denk gelmişiz amına koyayım, deve dikeni de olabilirdik. O zaman görürdük asıl yalnızlığı.

Cengiz: İşin içine yaratılma girdi mi, irade kayboluyor. Kimi Tanrı der, kimi doğa. İkisi de aynı kapıya çıkıyor.

Ahmet: Aynı kapıya çıkmamak için olasılıktan söz etmen lazım.

Cengiz: Teleolojik bir bakışa sığınmazsak durumumuz boktan.

Ahmet: Teolojik mi, teleolojik mi?

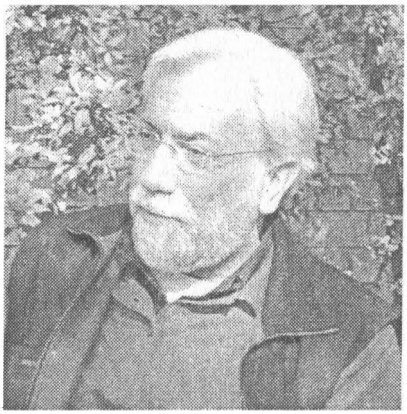
Cengiz: İkincisi, yani ereksellik. Biz evrilmiş canlılarsak, nihai bir amaca doğru ilerliyoruz demektir. Yani tesadüfi bir evrim değil.

Ahmet: Böyle bir şey varsa yine determineyiz demek. Ereksellik olasılığa bağlı olabilir. Yani evrim sürecinde bir mücadele vardır, o mücadelede erek de değişir. Gelişim sürecinde son terminalin yeri de sürekli değişir. Bir kavgada A galip gelse şu tarafa gidilecekken B galip gelir ve başka tarafa gidilir. Yani ereği de sabit değil, dinamik bir şey olarak kabul edersek, hiç teolojiye bulaşmadan varoluşu anlayabiliriz.

Cengiz: Yani buna dinamik bir teleoloji mi diyeceğiz?

Ahmet: Evet, böyle bir şeye inanabilirim.

Cengiz: Belki de varoluşumuza yapışık olan yalnızlığı taşıyamadığımız için birlikteyiz. Yalnızlık, insan formunda var olmanın kaderi. Fanilik başlı başına bir dert kaynağı. Yalnızlık Allah'a mahsustur denmesinin sebebi bu. Yalnızlığı taşıyacak donanıma sahip değiliz. Bu yüzden kaçıyoruz yalnızlıktan, çok da bedel ödeyerek kaçıyoruz. Özgürlükten kaçış gibi bir şey bu. Hem özgürlüğü çok seviyoruz hem de ona katlanamıyoruz. Bizi varoluşumuzla yüz yüze getiren özgürlükten ya da daha doğrusu özgürlük addettiğimiz durumlardan kaçmak için de inanılmaz bahaneler üretiyoruz. Sözde yakınlaşıyoruz, seviyoruz, âşık oluyoruz, türlü bağımlılık ilişkilerine giriyoruz. Madde bağımlılığı ve duygusal bağımlılık, bunlar bizi yalnızlık belasından kurtaran bir kalkan işlevi görüyor. Anlıyoruz ki, kozmik

yalnızlığa katlanabilmek öyle her babayiğidin harcı değil. Zihinsel ve fiziksel bir sürü uyarana karşı durmak zor.

Ahmet: Bir sürü hıyar var dünyada. Hıyarlardan kaçmak istiyoruz. Uyaran değil o kaçtığımız adam, hıyaran.

Cengiz: Uyarandan uzak durma anlamında yalnızlık, olumlanan bir durum. Hıyaran ise insan ruhunu daraltandır. Benim benlik duygularımı zedeleyen bir hıyar değilsen, senin hıyarlığın benim pek de umurumda olmaz.

Ahmet: Ona acur denir. Acur, kişiyi rahatsız etmeyen hıyardır. Felsefede biz onlara, 'kendinde hıyar' diyoruz. Hıyarlar yüzünden mecburen yalnız kalıyoruz, ben kendimi tuvalete kapatıyorum bazen. Millet şüpheleniyor hoca tuvalette ne yapıyor diye.

Cengiz: Yalnızlığı bir dert olarak yaşamak için bilince ihtiyaç var. Evrim çizgisini düşününce maymunda primatta yoktu, bu farkındalık Homo Sapiens'le başlayan bir süreç. Bizi yalnız yapan bilincimizdir.

Ahmet: Gençliğimizde piliç diyorduk biz ona. Konuşmanın birinde bilinçlenmemiz lazım dedim, adamın biri piliçlenmemiz lazım anlamış. Biz gençken ne piliçler vardı hocam?

Cengiz: Böyle konuşuyorsun, ondan sonra Gülümser görmesin diye dergiyi saklıyorsun.

Ahmet: Ne dedim ki ben şimdi? Piliç çevirmeden bahsediyorum, közde piliç var, külbastı var. Viskileri tazeleyecek misin?

Cengiz: Yavaş iç, şişesi kaç para onun.

Ahmet: Bak tazelemezsen konuşmam.

Cengiz: Buz ister misin?

Ahmet: Teşekkür ederim. Ne diyordum, az önce bilinç diyerek çok doğru bir noktaya temas ettin. Hıyarlık kolektif olunca, yalnızlık da kolektif oluyor.

Cengiz: Güzel bir şey söyledin.

Ahmet: Viskidendir abi. Bana vereceksin viskiyi, ben güzel konuşacağım.

Cengiz: Cümbür cemaat yalnızız. Cemaat bilinci, tam da bahsettiğimiz kolektif yalnızlığa örnektir. Yani o cemaatin mensupları içerisinde kenetlenirsin, başka cemaatlere ya da başkalarına karşı yalnız olursun. Cemaat mensubu olmakla bireysel yalnızlığından kurtuluyorsun, bir yandan da özerkliğini bir gruba devrediyorsun. Özgürlükten kaçışın bir yolu da budur.

Ahmet: Türkiye'nin dünyadaki konumu da buna benziyor. AB'ye gidip illa ki bizi de alacaksınız ulan dememiz, yalnızlığımızdan kaynaklanıyor. Bizim yalnızlığımız Türkiye'den dolayı. Memleket yalnız olunca, ahali de yalnız oluyor.

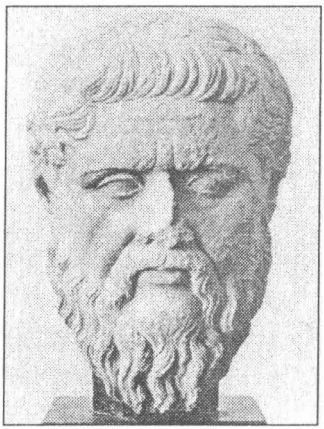
Cengiz: Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur demek, kendini dünyadan izole ederek konumlandırdığını gösterir. Hatta bundan bir övünç payı da çıkarılır. Niye dostumuz yok, çünkü en üstün millet biziz diye düşünülür.

Ahmet: Kolektif bilinçaltımızda var bu. Diğer milletlerden ayrı, torpilli bir millet olduğumuzu düşünüyoruz.

Cengiz: Bu arzu doyurucu düşünceye örnek olabilir. Çok çocukça bir düşünce biçimi. Çocuk süt istediğinde biberonu emdiğini düşünür, bu düşünce onu geçici olarak doyurur. Çok kısadır bu doyum anı ve sonucunda açlık daha da artar. O yüzden torpilli bir millet olduğumuzu düşünmenin neden olduğu açlık, sağladığı doyumdan fazladır.

Ahmet: Bir kamyondan moloz boşaltılması gibi, hayatı da üstümüze boşaltıyorlar. Hayatı hep kopya çekerek yorumlamaya başlıyoruz. Belli kitaplara bakarak, televizyona bakarak yorum yapıyoruz. Hayatını yorumlayamayan bir insanın, sosyal ilişkilere girmesi, onun yalnızlıktan kurtulduğu anlamına gelmez. Örneğin depolitizasyon, insanların yalnızlaştırılmasıyla doğru orantılı.

Cengiz: Benim davranışlarıma yön verecek değerlerden yoksunlaşmam, giderek bir yalnızlığa dönüşebilir. Değer yaratmanın birçok alanı vardır, politika da bunlardan biri. Burada da bir paradoks var zaten. Politika değer yaratabilir mi? Politikada etik kavramı ne kadar geçerlidir?

Platon

Ahmet: Bu yazıya şu anasını avradını şey ettiğimin politikası diye de bir başlık atılsın lütfen.

Cengiz: Siyaset ve etik bağdaşır mı? Makyevel bu açıdan çok önemli bir adam.

Ahmet: Bağdaşmalı abi.

Cengiz: Ben bağdaşmasın mı diyorum, bağdaşmalı tabii. Makyevel, güçlü olmak aslolansa, etik duyarlılık buna engel diyor.

Ahmet: Platon *Devlet*'inde bunu 'Thrasymakhos Problemi' olarak açıklıyor. Thrasymakhos bir sofisttir ve Sokrat'la tartışır. Çünkü Platon ideal bir devlet kurmak istiyor, değerlere dayalı. "Ne değerleri ulan." diyor bu adam. "Güçlü yumruğu vurdu mu ortalıkta değer falan kalmaz." 2500 yıl önce bu sorundan bahsedilmiş, hâlâ o tip bir hava var siyasette. Zavallı Platon'un kemikleri, artık idealar dünyasında mı neredeyse işte, sızlıyor. Sana tasavvuftan bir şey sorayım, mutasavvıf yalnız mıdır?

Cengiz: Hayır. Mutasavvıf bütün evrenle bir olandır. İnsan, eşref-i mahlukattır, nasıl diyeyim.

Ahmet: Yani bütün varlıkların amına koyan.

Cengiz: Tasavvuf bu varlık kategorilerini reddediyor işte. Kozmik yalnızlığa mahkûm mu insan diye sorduk ya. Bunu aşan tek öğreti var, o da tasavvuf. Ama ben bunu sana bu kafayla nasıl anlatayım.

Ahmet: Anlat sen dinliyorum. Tabii yaş gelmiş altmışa, tasavvuftan, mistik aşktan konuşalım, elimizden başka bir şey gelmez. Viski bitti mi?

Cengiz: Al bu şişeyi eve götür.

Ahmet: Sağ ol abi. Bir daha ki aya ne içiyoruz?

Cengiz: Profesör değilsin sen, süngersin.

KADIN VE ERKEK

"GÜÇLÜ OLMAK HIYAR OLMAYI GEREKTİRMEZ"

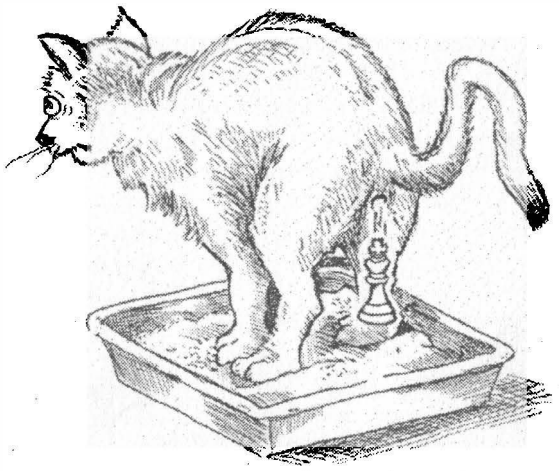
Hegel'de zıtlar çatışır da başka bir aşamaya geçilir ya, artık maskulen-feminen çatışmasının daha üst boyutta tartışılması lazım. Benim ne feminist dil lıoşuma gidiyor, ne de maço dil. Hepimiz insanız diyenlere de ayrıca gıcık oluyorum. Bacı kardeş numarası gibi geliyor.

Ahmet İnam

Dirayetli kadını ayıracaksın. Anadolu kadını dirayetlidir, Yaşar Kemal her romanında anlatır bunu. Kadınlar doğru erkeği nasıl bulurum diye abuk sabuk kitaplar okuyacaklarına Yaşar Kemal okusunlar.

Cengiz Güleç

Cengiz: Ataerkillikten önce kadın egemen kültürler olduğunu biliyoruz. Peki, erkek egemen toplum nerede başlıyor? Erkekler iktidarı gasp mı etmişler yoksa tarihin ve doğanın bir cilvesi mi bu?

Ahmet: Cilvedir hocam. Toplumdan önce cilve vardı. Cilve olacak ki insan çoğalsın, insan çoğalacak ki toplum olsun.

Cengiz: Beş dakika ciddi konuşalım.

Ahmet: Ben o zaman biraz dolaşıp geleyim, hava güzel.

Cengiz: İyi, kedilere yemek ver bari. Demin bir tanesi beni ısırdı.

Ahmet: Kolay değil hocam, otuz tane kedi besliyorum burada.

Cengiz: O zaman sen de bakabileceğin kadar kedi yapsaydın.

Ahmet: Allah rızkını verir diye yaptık bu kedileri, ama şartlar zor. Tek profesör maaşıyla olmuyor. Lafını böldüm galiba, ataerkil mi diyordun?

Cengiz: Evet, tek tanrılı dinlerin söyleminde yaradılışın başından beri erkeğin egemen olduğunu görüyoruz. Kadının ikincil konuma geçişinde tek tanrılı dinlerin önemli bir rolü var, ama o dinler yayılmaya başladığında kadın zaten egemenliğini çoktan kaybetmişti.

Ahmet: Tanrı erkektir zaten.

Cengiz: Tabii, tek tanrılı dinler erkek egemen toplumu tescil etmiştir sadece. Tarım kültürüne geçişin dünyadaki ilk örneği Anadolu. Çayönü, Maden dediğimiz yerler. Ben öğrenciyken

neolitik döneme 7–8 bin yıl önce deniyordu, son bulgular 12 bin yıla götürüyor ve yerleşik tarım kültürünün kaynağının Anadolu olduğu öğretiliyor artık.

Ahmet: Çayönü demişken, bir çay içelim mi hocam? Bizim hanım börek de yapmış.

Cengiz: Sen git çayları doldur gel o zaman.

Ahmet: Neolitik mi diyordun?

Cengiz: Ben bir şey demiyorum artık. Sen anlat!

Ahmet: Tamam hocam, kızma dinliyorum.

Cengiz: Seni kim profesör yaptı, kim bölüm başkanı yaptı ben onu düşünüyorum.

Ahmet: Ben de onu düşünüyorum. Ama sen neolitik diyerek uyutuyorsun milleti. 'Ne o?' diye sor şimdi sen bana. Ben 'litik' diyeyim. Böyle olmaz, kadın erkek ilişkilerine bağlaman lazım. Bahar geldi, ayvalar çiçek açtı.

Cengiz: Müsaade edersen bağlayacağım. İşin bilimsel kökenini aydınlatmaya çalışıyoruz burada. Erkek egemen kültürün tarım toplumuyla birlikte başladığı söylenir, ama aslında çok daha önce başlamıştır. Erkeğin lehine kırılma ilk olarak Paleolitik çağda yaşandı. O toplumsal hayattaki işbölümüne bakalım, erkekler avcıdır. Erkekler sadece avcılık yapmalarına rağmen kadınlar komünel topluluğun bütün ekonomik faaliyetlerini düzenliyor. Paleolitik dönemdeki mağara resimlerine bakın; iki figür vardır, av hayvanları ve kadın. Yani hayatın devamını sağlayan iki kutsal figür.

Ahmet: Erkek o dönemde doğan çocuktaki payından bile habersiz. Ne DNA testi var, ne de ateş bulunmuş.

Cengiz: Ateşin bulunması temel kırılmayı yaratıyor. Pişmiş et yenmeye başlanınca çene kasları küçülüyor. Çenenin küçülmesi kafatasının büyümesi, dolayısıyla beynin gelişmesi anlamına geliyor.

Ahmet: Şimdi çiğ et yemeye başlasak, kafatası küçülür mü hocam?

Cengiz: Bilmiyorum denemek lazım. Belki sende saç da çıkmaya başlar. Hikâyenin özeti şu; ne zaman ki buzulların erimesiyle havalar ısındı av hayvanları göç etmeye başladı.

Ahmet: Avı takip etmeye başladıkça erkekler gelişti yani.

Cengiz: Evet, avlanma özel beceri ve teknik gelişmelere neden oldu. O zamanlara kadar mekân iki boyutluydu, hayvanların peşine düşüp, gökyüzü hareketlerine dikkat etmeye başlanınca dünyayı algılayış üç boyutlu olmaya başladı. Erkek milletinin bu anlamda hem teknik becerileri hem de soyutlama yetenekleri arttı, ama kadın egemenliği sürdü. Neolitik döneme yakın, çömlekçi çarkı bulundu. Böylece kadına özgü bir üretim aracı erkeğin eline geçmiş oldu. Sonuçta; erkek egemen topluma geçişin bir nedeni de doğal gelişimin erkeğin yanında olmasıydı.

Ahmet: Hocam böyle anlatıyorsun, ama feministler bizi kovalamasın.

Cengiz: Ben bilimsel bulgulardan bahsediyorum. Erkek egemen topluma geçişte doğal gelişimin de payı vardır dedim. Yok mu diyeyim?

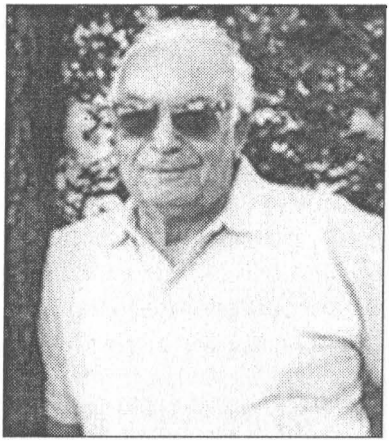
Ahmet: Yok de, başımızı belaya sokma.

Cengiz: O zaman biraz da sen anlat.

Ahmet: Ben yine bir dönüşümün eşiğinde olduğumuzu düşünüyorum. Bu neo-liberal düzen, kadınla erkek arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaya başladı. Dün mesela televizyonda kadınlar güreş şampiyonasını seyrettim. Ne çift dalmalar, kündeler yaşandı. Dolayısıyla artık ünisekse doğru bir gidiş var. Örneğin Türkiye'de mülkiyet %93 hâlâ erkeklerin üstünde olabilir, ama bu da yüzyılların birikiminden ötürü böyledir. Bu durumun zamanla kadınların lehine döneceğini düşünüyorum.

Cengiz: Kadının iktisadi hayata katılımı 19. yüzyılda kapitalizmin gelişimiyle alakalıdır. İhtiyaç arttıkça kadının ev ekonomisi içinde yaşamasına olanak kalmamış, üretime katılımı gündeme gelmiştir. İktisadi hayata katılım sosyalleşmeyi ve siyasi talepleri gündeme getirmiştir. Evet, kadın bugün daha çok sömürülüyor, ama sosyalizmin olmadığı yerde herkes sömürülür. Kadının mücadelesi emeğin kurtuluş mücadelesine eklendiği sürece anlamlıdır bence. Önce işçiler kurtulsun sonra kadın sorununu çözeriz anlamında söylemiyorum bunu, iki mücadele paralel yürümek zorunda.

Ahmet: Ben maço bir erkek olarak konuyu değiştirmek istiyorum. Çok fazla maço kadın var çevrede. Erkeğin hıyarı olduğu gibi, kadının da hıyarı var.

Yaşar Kemal

Cengiz: Bizim toplumumuzda erkeklerin hıyar olmaları için gerekli her türlü koşul mevcut. Bir erkeğin bu koşullanmalara rağmen hıyar olmaması olağanüstü bir durum.

Ahmet: Kadınlara "cici kız" olmayı öğretiyorlar. Ona rağmen hıyar oluyorsa, helal olsun. Ancak güçlü kadınla, hıyar kadını karıştırmamak lazım.

Cengiz: Dirayetli kadını ayıracaksın. Anadolu kadını dirayetlidir, Yaşar Kemal her romanında anlatır bunu. Kadınlar doğru erkeği nasıl bulurum diye abuk sabuk kitaplar okuyacaklarına Yaşar Kemal okusunlar.

Ahmet: Yaşar Kemal okurlarsa, doğru erkeğin benim gibi olduğu anlaşılır.

Gülümser: (Ahmet İnam'ın eşi, bahçenin ötesinden sesleniyor) Ahmet atıp tutma yine! Börekleri de yiyin.

Ahmet: Tamam hayatım yiyoruz. Buraları yazmayın.

Cengiz: Yazın, yazın! Herkes görsün senin gerçek yüzünü.

Ahmet: Görsünler abi. Kadın börekleri yiyin diyor, şimdi ben maço bir felsefe hocası olarak: "Yemiyoruz lan!" diye mi bağırayım. Börek de börekmiş ha!

Cengiz: Benim muayenehanedeyken viskileri götürüyordun, kendi evinde börekle çayla geçiştiriyorsun.

Ahmet: Ayıp ettin abi, hemen açıyorum bir şişe viski.

Cengiz: Benim oradan arakladığını mı açacaksın?

Ahmet: Araklama değil, hediye etin. Kayıtlarda var.

Cengiz: Öyle olsun bakalım. Konuya dön istersen.

Ahmet: Ben kadın hakkında konuştuğumda ister istemez erkek gözüyle konuşacağım. Çünkü öyle yetiştirildik. Ben evlendiğim zaman bir baktım karım mutfakta yemek yapıyor. İyi dedim, demek böyleymiş. Anadolu'da öyle değil mi, gelirsin tulumbanın başında kadın havlu tutar, ayağını yıkar.

Cengiz: Adam tarladan geliyor yorgun. Sen ne yapıyorsun?

Ahmet: Biz de kafa emeği sarf ediyoruz hocam.

Cengiz: Sen de kafanı yıkat o zaman.

Ahmet: Bizim ruhumuzun yıkanması lazım, ama çok kötü lekelenmiş çıkmıyor. Hegel'de zıtlar çatışır da başka bir aşamaya geçilir ya, artık maskulen-feminen çatışmasının daha üst boyutta tartışılması lazım. Benim ne feminist dil hoşuma gidiyor, ne de maço dil. Hepimiz insanız diyenlere de ayrıca gıcık oluyorum. Bacı kardeş numarası gibi geliyor. Bizim dönemimizde öyleydi; önce devrim yapalım, sonra şey yaparız. Çok saçma, doğallığına bırakmak lazım. Cinsiyet rolünü abartmanın insan olmayı engelleme tehlikesi var.

Cengiz: O zaman hepimiz insanız demeye gelmiyor mu bu?

Ahmet: Hayır. Önceliği oraya vermeyelim manasında söyledim. Hepimiz insanız demek, başka türlü bir ayaktır. Amerika bütün dünyayı ele geçirdikten sonra, hepimiz eşitiz diyor. Yani maçolar dünyayı ele geçirmiş, hepimiz insanız diyorlar. Bir de erkekler arasında ince hıyar tipi var. Aklı sıra kadınlar onlara hayran olacak. Onları dövmek lazım.

Cengiz: Kimmiş hocam onlar?

Ahmet: Kadınların bu ince hıyarlar için kurduğu tipik cümle şu: "Ruhumu anlıyor." Nane ruhu mu bu, tuz ruhu mu? Bedenden geçmeden bir şey anlayamazsın.

Cengiz: Bedeni aşıp geçerek ruha inebilirsin.

Ahmet: Ruhların sevişmesi lazım.

Cengiz: Erkeklerin ikili ilişkilerde ruhlarını saklama eğiliminde olduğu da bir gerçek.

Ahmet: İnciniyoruz ondan. Ben ruhumu köşe bucak saklarım, elletmem.

Cengiz: Her yerini elletirsin, ama ruhunu elletmezsin yani.

Ahmet: Elletmem tabii. Ellenmemiş bir ruhum kaldı. Hele hekimlere hiç elletmem.

Cengiz: Bana da elletmez misin?

Ahmet: Elletmem abi. Namus orada. Ruh namusu diyorum ben, bir takım deliklerle ilgili namus olamaz.

Cengiz: Yalnız şunu da hesaba katman lazım; bedenin bütünlüğünü bozan fizyolojik bir şey olduğunda, ruh da incinir. İkisini birbirinden ayrı düşünemezsin.

Ahmet: Eskiden çirkin kızlara ruhu güzel derdik.

Cengiz: Erkekler için söylenemez mi bu?

Ahmet: Söylenebilir tabii. Ben gençken erkeğin güzeli çirkini olmaz diye düşünürdüm. Yaşlandıkça, kadınlara bakar gibi erkeğe de bakmayı öğrendim. Bunu homoseksüel oldum anlamında söylemiyorum. Bazen bir genç kızın gözüyle bakıyorum, çok güzel erkekler var. Sonra kendime bakıyorum moralim bozuluyor. İnsan bedenini bir fenere benzetirsen, o fenerin içinde yanan lamba ruh işte. İdeal bir kadın tipi yaratıldı, şimdi bütün kadınlara o ideal ölçülere yaklaşsınlar diye egzersiz yaptırılıyor, ama ruhun içinde yanan lambayı da söndürmemek lazım. Tabii erkekler de kendine bakmaya başladı. Mesela sen, memleketin ilk metroseksüellerindensin.

Cengiz: Metroseksüellik kendine bakmak, üstüne başına dikkat etmekse, evet öyleyim.

Ahmet: Metro kelimesi biliyorsun, maderden geliyor. Mader, ana demek.

Cengiz: Bedene özen kadına özeldir eski çağlardan beri. Hatta kadınlar bu konuda teşvik de edilir. Ama böyle bir özen erkekten beklenmez.

Ahmet: Bizim balıkçı köylerinde mesela, erkek dediğin .ütün ve sidik kokar.

Cengiz: Şu viskileri tazele de biraz alkol kokalım hocam. Bizim ordayken lıkır lıkır içiyordun, burada yarım saatte bir kadehi bitiremedin.

Ahmet: Fenomen ve fener kelimeleri aynı kökten gelir. Bir şeyin içten dışa doğru kendini göstermesi demek.

Cengiz: Viskiden tasarruf için nasıl değiştiriyorsun konuyu.

Ahmet: (Viskileri tazeliyor) İç abi yarasın. Buz da ister misin?

Cengiz: Evet!

Ahmet: Kadınların, erkeklerin ve neolitik dönemin şerefine. Sen bana 'ne o?' diye sor, ben 'litik' diyeyim.

Cengiz: Ne o?

Ahmet: Delik. Pardon abi, litik mi diyecektim?

Cengiz: Ne dersen de.

Ahmet: Sen bu benim lojmanı gördüğünde ilk ne demiştin, hatırlıyor musun?

Cengiz: Hayır.

Ahmet: "Burası çok güzel ya, ayrılınca üzüleceksin," demiştin. İşte sen bardağın hüzünlü tarafına bakan bir adamsın.

Cengiz: Güzel. Bağla o zaman konuyu.

Ahmet: Seni bilmem, ama ben "kıroseksüel" bir erkeğim. Kuroseksüel, çok iyi kur yapan erkek demek.

Cengiz: Neolitikten girdik kuroseksüelden çıktık.

Ahmet: Neolitik dönemleri boş ver, sana bir şey olmasın. Sen ne o de, ben litik.

Cengiz: Ne o?

Ahmet: Litik.

MİZAH:

"MİZAH, BİLİNÇDIŞINA GİDEN KRAL YOLUDUR"

Her gün işe gidip gelme monotonluğunda, gülünebilecek fazla bir şey yok. Gülebilmek için dışarıdan bakmak lazım. Ancak o zaviyeden bakınca, "Benim hayatım aslında ne kadar komik lan," diyebilirsin. Yani mizah hayatı belli bir biçimde yorumlamakla ilgili, özellikle bir bakabilme gücü gerektiriyor.

Ahmet İnam

Nerede mizah varsa, orada gerçekliğin çarpıtılması vardır. İşte o çarpık gerçeklik sana gördüğün gerçeğin ondan ibaret olmadığını gösterir, derinlik kazandırır. Bu yüzden mizah gerçeği çarpıttığında, aslında gerçeği vurgulamış olur.

Cengiz Güleç

Ahmet: Mizah insanı acayip geliştirir. Örneğin senin boyunu uzattı, ben de enine geliştim. Gelişim nasıl olur? "Sen gelecen, ben gelecem, gelişecez."

Cengiz: Karşılıklı gidip geleceğiz yani. Orgazm tarifi mi yapıyorsun?

Ahmet: Yok abi, yanlış anladın. Yemek tarifi yapıyordum ben.

Cengiz: Bence mizah, insanın içindeki zehri alır.

Ahmet: Mizah acı çekenlerin yapabileceği bir şey. Derdin, sıkıntın yoksa mizahla bir alakan yoktur.

Cengiz: Muziplik ve eğlenceden ayırmak gerekir. "Humour"un sözcük kökü, sıvı gibi akan, her kılığa girendir. Mizah da insan ruhunun en ince derinliğine kadar nüfuz edebilecek bir cevher. Felsefeyle yahut ideolojilerle kıyaslandığında mizahın içe işleme gücü daha yoğundur.

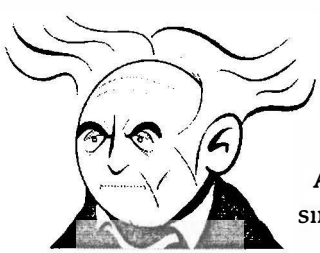
Ahmet: Mizahla düzlem değiştiriyor insan. Normal yaşam düzleminde, her gün işe gidip gelme monotonluğunda, gülünebilecek fazla bir şey yok. Gülebilmek için dışarıdan bakmak lazım. Ancak o zaviyeden bakınca, "Benim hayatım aslında ne kadar komik lan." diyebilirsin. Yani mizah hayatı belli bir biçimde yorumlamakla ilgili, özellikle bir bakabilme gücü gerektiriyor.

Cengiz: "Hayat yaşayanlar için tragedya, bakanlar için komedyadır." diye bir laf vardı.

Ahmet: Tabii. O laf ilk olarak bizim Afyon-Sandıklı'da söylendi. İkinci söyleyen Schopenhauer. Ama benim hayatım yaşandığı zaman da komik oluyor. Hiç tragedya yaşamadım Allah'a şükür. Allah kimseyi trajik bir duruma sokmasın.

Cengiz: Öyle öyle. Yine de tragedyayı küçümsememek lazım.

Ahmet: Gâvurlar tragedya diye bir şeyden bahsediyorlar, hiç anlamıyorum. Her şey komedi gibi aslında.

Schopenhauer

Cengiz: Tragedya iki yüce değer arasında bocalayan insanın durumudur. Etik üzerine düşündürür.

Ahmet: Ben şu an, iki yüce değer arasında sıkıştım: biri börek, biri kek. Han-

gisini önce yesem diye bocalıyorum, şimdi ben tragedya kahramanı mıyım?

Cengiz: Sen karşı-kahramansın, absürd bir tipsin.

Ahmet: Sağ ol abi, o ne? (Sessizlik) Gülsene abi, espri yaptım.

Cengiz: Yok, öyle bir baktın ki söylediğimi anlamadın zannettim.

Ahmet: Şunu söyleyeyim, değerlerin olmadığı ya da cıvıklaştığı yerde tragedya olmaz. O yüzden bugünün insanı tragedyayı anlamakta zorlanıyor. Tragedyayı anlayamayan insanın komedyayı anlaması da zordur. Böyle bir zeminde, mizah da cıvıklaşır. Yani mizah, çok ciddi yapılması gereken bir iş.

Cengiz: Tragedya örneği için, illa Antik Yunan'a başvurmaya gerek yok. Örneğin Hz. İbrahim'in durumu da tragedyadır. Tanrı'nın birliğine iman etmiş, hayatını Tanrı'ya adamış bir insana bir gün, "Oğlunu kurban et!" diye vahiy geliyor. İşte trajik olan bu. İbrahim hiç tereddütsüz oğlunu kurban etmek için hazırlanıyor. Kimse onu zorlamıyor aslında, çünkü trajik karakterin seçim yapma özgürlüğü vardır. Emir sadece, "Oğlunu kurban et." Etmezsen şöyle olur diye bir tehdit yok. İbrahim de "Bu nasıl bir talep böyle." diye sorgulamıyor. Kuşkuya düşmeden, mutlak imanla biat ettiğinde ödüllendiriliyor. Burada da bir mesaj var, sorgulamayın, iman edin, biz sizin iyiliğinizi düşünürüz.

Ahmet: Komik bir şekilde de yazılabilir bu olay.

Cengiz: Evet, bu olay ikinci üçüncü kez tekrarlanırsa komik olur.

Ahmet: Adam tam oğlunu kesecek, "Dur!" diye bir ses gelir. "Oğlunu bırak karını kes." Adam sevinir bıçağı karısına doğrultur. Bir ses "Dur! Kaynananı kes!" Adam daha çok sevinir. Al sana komik.

Cengiz: İşin özü, kendimize gömülü varlıklarız. Ancak mizah aracılığıyla kendimizin dışına çıkabiliriz. Nerede mizah varsa, orada gerçekliğin çarpıtılması vardır. İşte o çarpık gerçeklik sana gördüğün gerçeğin ondan ibaret olmadığını gösterir, derinlik kazandırır. Bu yüzden mizah gerçeği çarpıttığında, aslında gerçeği vurgulamış olur.

Ahmet: Eski Yunan'da filozof, aynı zamanda müneccimdi. İşte bu filozoflardan biri, bir gün gökteki yıldızlara baka baka yürürken kuyuya düşüyor. Aslında müthiş bir hakikatin peşinde, ama dalgın. O sırada Trakyalı bir kız basıyor kahkahayı. O kahkaha müthiş bir şey, çünkü hayata bağlıyor. Diğer öğrenciler, aman hocam çıkaralım havasındalar. Ben oradaydım, gördüm zaten olayı. O Trakyalı kızın sadeliği çok güzeldi. Bizim gibi hocalara öyle kızlar lazım. Bize niye gülmüyorlar?

Cengiz: Sana gülmeyen mi var?

Ahmet: Yok kendimden bahsetmiyorum. Genel bir şey söyleyeceğim. Bize gülmüyorlar, çünkü yıldızlara bakmıyoruz. Paso kitaplara bakıyoruz. Kitaplara baksak bile dalgın olmuyoruz. Şunun parasını nasıl ödeyeceğiz, aman buzdolabının taksiti geldi demekten çukura da düşmüyoruz. Ancak belediye yanlış yere kazdıysa çukura düşeriz. Ortada âlim olmayınca Trakyalı kız da olmuyor. Dolayısıyla mizah da olmuyor. Derin mizah, ciddiyetin olduğu yerde olur. Gerisi su koyma, makaradır.

Cengiz: Trakyalı kız, "Hey dangalak, gerçeği gökte ararsan olacağı bu," diye gülüyor. Bir adam yüceliğe angaje olup, dibini göremez bir hale geldiyse komik olur. Bu herkesin yapabileceği bir komedi malzemesidir, yani adam şeklen komiktir. Hicivse daha farklı bir motivasyonla yapılır. Hepimizde olan saldırı güdüsünü, çok ustaca, kabul edilebilir bir ölçüde sunar. Öfkeyi sanatsal bir hale getirir.

Ahmet: Mizahı gülüp geçme olarak algılarsan, o avutma olur. İçinde bulunduğumuz berbat bir insani duruma, gülerek katlanmayı öğreniriz. Bence bunu yapmak çok ayıp bir şey. Mizahı isyana götürmeli. Mizah ve tragedya, eleştirel özellikleriyle birbirlerini tamamlamalı. Mizah bizim, içinde bulunduğumuz trajik durumu görmeyi engelleyici ise mizah değildir, gıdıklamadır. Güldür güldür, paraları topla. Bir türkü vardı, su akar yoldu yoldur. Mizah duygusunun kaybolması bir patoloji göstergesi değil mi?

Cengiz: Evet. Freud ruhsal açıdan sağlıklı olmanın, üç ölçüden oluştuğunu söyler. Çalışabilen, sevebilen, gülen. Mizah yetisi az gelişmiş olabilir insanın, bu sorun değil. Ama nörotik ve nar-

sis insanlar, mizahtan rahatsızlık duyar. İnsan mizahi durumla empati kurabiliyor, bunu dillendirene de sempatiyle bakabiliyorsa, bu ruhsal açıdan sağlıklı olduğuna işarettir., çünkü içine gömülü değildir de ondan. Benliğin dışına çıkmazsan, mizahı üretemezsin. Benliğin dışına çıkmış, ama bu sefer de dünyaya gömülmüşsen yine mizaha kapalısındır.

Ahmet: Hayata karşı, hesabi bir bakışı olanlar yani.

Cengiz: Hayata yapışmış insan başlı başına mizah konusudur. Hiç farkında değilsindir, ama bir araba sahibi olmak için uykun kaçar. Bir espri ya da bir takılmayla bu tuhaf durumun farkına varabilirsin. Aptalca bir şeyin peşinde olduğunu anlarsın. Mizah böylece ayna tutan bir konuma geçer. Evet, görüntüyü çarpıtır, ama gerçek görüntün üstüne düşünmeni sağlamak içindir bu. Ben telkinle, öğütle adam olan birini görmedim.

Ahmet: Sen görmediysen, ben hiç görmedim. Dalga geçildiği için adam olan birini de görmedim. Yani mizah, biriyle dalga geçmek değil, daha genel anlamda düşünmek lazım. Tabii bu biraz da anlamakla ilintili, sen şimdi istersen dünyanın en güzel nüktesini yap, ben anlamadıktan sonra boşa gider. Hatta ikimizin de morali bozulur.

Cengiz: Mizah genelde zekâyla ilintili gözükür, ama bu aslında duygusal dünyamızın mizaha açık oluşuyla ilgilidir. Elbette ortalama bir zekâ gerekir. Olsa iyi, ama yüksek zekâ işi değil, duygusal olgunlukla alakalı. Sadece kendi varlığından haberdar insan mizah üretemediği gibi, yapılandan da anlamaz.

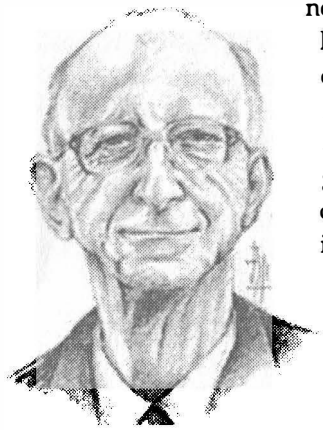
Bülent Ecevit

Ahmet: Politikacıları mı kastediyorsun? Yoksa eski bir milletvekili olarak o konuya girmek istemez misin?

Cengiz: Niye girmek istemeyeyim.

Ahmet: Bravo. Cengiz abimin kimseye diyet borcu yoktur.

Cengiz: Milletvekilliğim boyunca, Ecevit'in mizah yete-

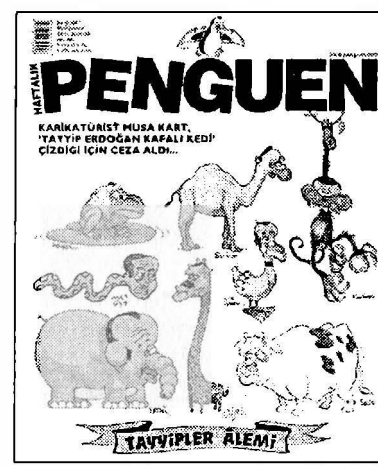
Erdal İnönü
(Kaynak: Yeniasır)

neğine hiç şahit olmadım, sıfır. Oysa Erdal İnönü de müthiş bir mizah duygusu vardı. Hem kendine yapılan takılmalara açıktı, hem de kendisi sürekli mizah üretirdi. Beğenmediğimiz Demirel'in bile mizaha karşı duygusal motivasyonu Ecevit'ten iyidir. Demirel üzerine yapılanlar ciltler doldurur, ciddi bir rahatsızlık duyduğunu görmedim.

Ahmet: Yıldırım Akbulut fıkraları var. Ben Yıldırım Bey'in o fıkraları anladığını sanmıyorum, ama hoşgörülü davranmıştır.

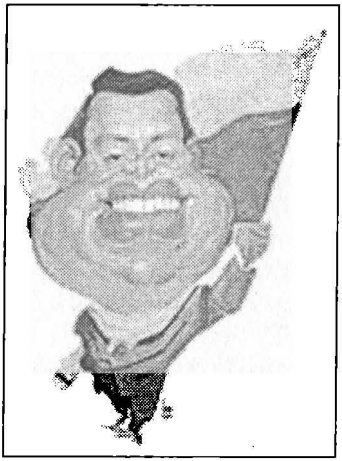
Cengiz: Halk adamı dediğin zaman, aynı zamanda mizaha açık adamdır demek istersin. Ancak bizde politikayla uğraşanlar halk adamı olmadıklarından bundan anlamamaları doğal. Örneğin Mesut Yılmaz'ın ne bir espri yaptığını gördüm, ne de anladığını. Liderleri bu açıdan kritik edersen, ülkedeki siyasi atmosferi de anlarsın. Beğenmediğimiz Erbakan'ın bile belli bir mizah duygusu vardı. Şimdi sen söyle bakalım, bir kedi sahibi olarak Erdoğan'ın *Penguen* aleyhine açtığı davayı nasıl değerlendiriyorsun.

Ahmet: Benim yirmi kedimin hiçbiri bu olaya karışmadı. Ancak Tayyipler Âlemi kapağını çok sevdim, ufak bir penguen logosu var ya, oradan bile bakıyordu Tayyip. Erdoğan'da ne mizah duygusu var, ne de iç görü.

Cengiz: Bir misyona gark olduğunda, o zamanla bütün varlığını sarmaya başlıyorsa, psikolojik açıdan benim ilgi alanıma girmeye başlıyorsun demektir. En çok mizaha konu olabilecek insanlar da bun-

ların arasından çıkar. Bütün dünyaya ancak davasına hizmet ölçüsünde değer veren bir adam, mizah üretemez. Hatta bir aşamadan sonra yaptığı işin sorgulanamaz olduğunu da düşünmeye başlar. Bu despotluk geleneğine bağlanabilecek bir yaklaşım. Benlik ihtiyacı, takdir edilme ihtiyacı çok yüksek bir insanın, mizaha tahammülü olabilir mi? Politikacıların kişiliğini test edecek en güzel yöntem de bu. Mizah, bilinçdışına giden kral yoludur. Freud, rüyaları tanımlamak için kullanmış bu cümleyi. Mizah öyküleri, insanlığın ortak bilinçdışıdır. Orada çünkü; baskılanmış, tabu diye ilan edilmiş bir sürü arzu, eğilim, fantezi öyle inceltilerek dışa vurulur ki, bu ihtiyaçların doyurulmasını sağlar, üstüne üstlük kabul edilmemizi de. Bu yüzden mizah ustaları her dönemde hem lanetli kişilerdir hem de kendilerine çok saygı duyulur.

Mesut Yılmaz (14.03.2000 Sabah)

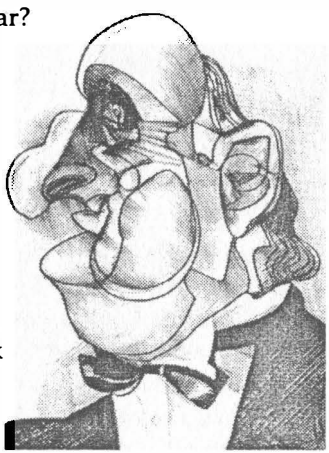
Ahmet: Ne laflar varmış abi sen de ya! Psikiyatri profesörü gibi konuştun.

Cengiz: Sarayın soytarısı ne yapar?

Ahmet: Her şeyle dalga geçer.

Cengiz: Her şey dedin. Nereden alıyor bu gücü? Kral bile her şeyle dalga geçemez. Tarih, din yüzünden kafası uçurulmuş krallarla dolu. Yani mutlak güce sahip kral bile, kendiyle yüzleşmek için mizah ihtiyacı duyuyor. Kralın memuru bunu yapamaz, bunu yapacak kişi statüsüne dokunulamayacak bir insan olmalı. Soytarı ne kadar korkusuzsa o kadar bilgedir.

Ahmet: Bizde de köyün delisi görür bu işi biraz.

Süleyman Demirel

Cengiz: Bektaşi babalarında vardır asıl rafine mizah. Nedir özü, çağın dogmalarıyla dalga geçebilmek. Toplumun hem dogmalara ihtiyacı var, hem de o dogmalarla taşak geçilmesine. Bazı kişilerin dokunulmaz olmasının sebebi bu.

Ahmet: Tabii. Aziz ya da şeyh dalga geçemez. İmam espri yaparsa cemaat ne yapmaz.

Cengiz: Ermiş olan ince mesel anlatır. Cemaat normlarının dışında düşünen, ona göre yaşayan, bir durumla karşılaştığında sözünü sakınmayan, normların dışında da bir hayat olduğunu vurgulayan kişi mizahçıdır.

Ahmet: Veli ve deli, tek harf fark var arasında. Gerçek yaşamda ise o kadar bile farkın olmadığı durumlar var. Yani mizahın, gözü karartmayla doğrudan ilgisi var. Bizim Sandıklı'da böyle konuşanlara "Dötündeng Dürüdüyo" derler. Yani götünden türetiyorsun. Dötündeng, sondaki g harfi hemen hemen her sözcüğün sonuna eklenir Sandıklıcada.

Cengiz: Bir de sizin oranın epistemik itirazları çok meşhurdur.

Ahmet: Tabii, üç çeşit epistemik itiraz vardır Sandıklıcada. İlki "Neyneyeng." Yani, ne yapayım. İkincisi "Gapısı çekişsing" Yani, boş ver, çek kapısını. En köklü itirazsa, "Sıçıvering". Yani, külliyen itiraz ediyorum söylediklerine. Eskiden, öğrencilik yıllarımda anneme derdim ki, "Ya anne sen Freud'u bilmiyorsun, psikolojiden anlamazsın." "Sıçıvering psikolojine." derdi. Ne bilgece bir itiraz. Bir de "Tasakong Yüng Yeng." var, onu bilir misin?

Cengiz: Sandıklı Japoncası bu, nereden bileyim.

Ahmet: "Tasakong," tasa koyun. "Yüng," yıkayın. "Yeng," yiyin. "Meng deng çeng çeng etmeng" Konuşup durmayın olarak özetlenebilir. Tabii bunları Türkçe'ye çevirince anlamları bozuluyor. Şiir gibi. Bir de "Bek biliyong, vuaaaa!" var. Sondaki "vua", şaşma ünlemi. A'yı ne kadar uzatırsan o kadar şaşırdın demektir.

Cengiz: Bilen var, susun gibi bir şey de vardı.

Ahmet: "Bir bileng varg mı susağlar" Sen konuşma, biz biliyoruz demek. Ev sahibi kapıya gelirdi, dayım derdi ki para yok. Ben de o zaman on iki yaşındaydım, odadan bağırırdım "Parası var! Parası var!" diye. O zaman dayım derdi: "Bir bileng varg mı susağlar." Otorite bu, siz susun ben kıvırtayım.

Cengiz: Erdoğan'ın tutumu da bu işte. Siz susun, ben bilirim bu işleri diyor.

Ahmet: Çok güzel bağladın.

MASUMİYET:
"MASUM DEĞİLİZ HİÇBİRİMİZ"

Kurallara uygun yaşayan, vakti gelince askere gidip, vergisini verip evliliğini yapan birisi, masum. Bu çizgiden çıkan biri masum değil diye anlaşılıyor. Masum olmamak bir bakıma, ahlak kurallarının, alışıla gelen değerlerin dışında olmak, yasaların dışında olmak demek. Yani masumiyet sistemin uydurduğu bir söylence aslında. Masum olun, koyun olun, koyun peyniri yiyin.

Ahmet İnam

Günümüzde suç objektif, kanıtlanabilir bir şey olduğunda bile izafidir. Belirli bir toplumun mensuplarına göre suç olan durum diğerleri için olmayabilir. Ama bir adamı öldürmek, kurban etme dışında, en ilkel kabilelerde bile suçtur. Ceza denilen şey, bireyin suçluluğa katlanamamasından kaynaklanır.

Cengiz Güleç

Ahmet: Senin için özel fincan getirdim.
Cengiz: O ne öyle, sürahi mi?

Ahmet: Sayılır, yarım litre alıyor bu fincan. Neyse bu gün çay içelim, sonra evde hanımdan dayağı yiyoruz.

Cengiz: Hayvan'ın Ankara Bürosu da senin yüzünden alkolik oldu.

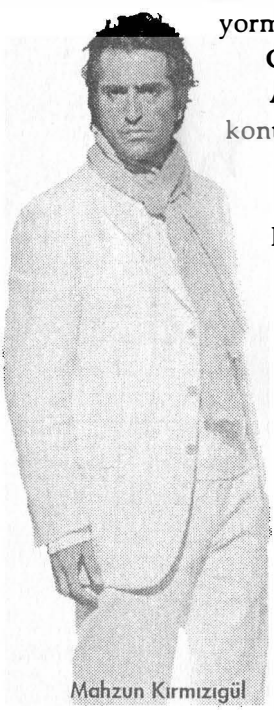
Ahmet: Eskiden görevdeyiz içmeyelim diyorlardı, yavaş yavaş onları da alıştırdık.

Cengiz: Çay da güzelmiş ha. Ne kattın bunun içine?

Ahmet: Abi karıştırma orasını.

Cengiz: Erzurumlu İstanbul'a geliyor, üç günlük yol, hemşerileri karşılıyor Haydarpaşa'da. Nereye gidelim diyorlar, Erzurumlu hemen bir kahveye gidelim, çaysızlık başıma vurdu diyor. Kahveye gidiyorlar, çay geliyor, kıtlama şekeri atıyor Erzurumlu, bir yudum alıyor, oh diyor sanki beni s.kiyiler.

Ahmet: Abi yaşamak s.kilmektir zaten. Ne muhabbet be. Bunları kaydetmiyoruz değil mi? Cengiz'le tanışmadan önce ben hayatta küfür etmezdim, temiz aile çocuğuydum, o alıştırdı beni. Abi, Sokrat'ın karısı Sokrat'a neler yapıyormuş ya, her okuduğumda sinirleniyorum.

Mahzun Kırmızıgül

Cengiz: Masum değiliz hiçbirimiz.

Ahmet: Bu ay Masum Kırmızıgül'ü mü konuşuyoruz?

Cengiz: Evet.

Ahmet: Dünyaya egemen olan kültür Hıristiyan kültürü.

Cengiz: Batı dünyası diyelim, onun da en önemli taşıyıcı ayaklarından biri Hıristiyanlık.

Ahmet: Hıristiyanlığın da çekirdeğinde, suçluluk var. Çünkü ananın karnından suçlu doğuyorsun.

Cengiz: Günahla doğuyorsun yani.

Ahmet: İşte o günah, ilk günah. Günahın senden önde gidiyor. Batı dillerinde, Almanca'da falan, suçla borçluluk arasında bir ilişki var. Yani suçlu, borçlu anlamına geliyor. Pagan

dinlerinde de bunun uzantısı var. Bir insan kendini eksikli, borçlu hissederse, karşı tarafın onu yönetmesi daha kolaylaşıyor. Yani masum olup olmamak, kültürden gelen bir değer, doğada böyle bir şey yok. Doğa'da suçlu ya da suçsuz yok, büyük bir akış, mücadele var. Ama suçluluk, insanın geliştirdiği değerler sistemiyle alakalı. Eski Yunan'da da yok böyle bir şey, insanların sorumlu olması diye, ayıp diye bir şey var, ama suçluluk, kökeninde Hıristiyanî, hatta Musevi bir şey.

Cengiz: Biraz fenomenolojik bir çalışma yapalım, masumiyet kavramı analitik olarak nerelere dayanıyor diye soralım. Masum kalmak mümkün mü, o başka bir tartışma. Masumiyet, günahla alakalı. Masum insan bîgünah, günahsız insan gibi anlaşılıyor. Bir insanın tüm ömrü boyunca günahsız olması ve dolayısıyla masum olarak ölmesi, böyle bir şey mümkün mü? Masumiyetin çevresindeki kavramları irdelersek, belki kendisinin de ne olduğunu anlayabiliriz. Günah olunca, itiraf vardır, arkasından bağışlanma, bağışlanmak için kefaret ödeme devreye girer. Kilisenin yaptığı, kefarete manevi bir otorite olarak müdahil olmak.

Ahmet: Sizin işiniz de bu mu abi? Yani terapiye gelenlere bir çeşit günah çıkarma mı uyguluyorsun?

Cengiz: Tabii yapıyoruz bazı şeyler. Ama bunun günah çıkarmayla alakası yok.

Ahmet: İstersen Papaz Cengiz diyelim sana, sakal da var.

Cengiz: Günahkâr olduğunda, suçluluk duygusu ağır bastığında bundan sıyrılabilmenin bir yolu, muhatabın tarafından bağışlanmak. Bir de açığa çıkmamış, aleni olmamış suçlar var. Asıl kendini en samimi olarak burada günahkâr hissedersin.

Ahmet: Öyle bir hastalık var mı? Yoksa bu bir semptom mu?

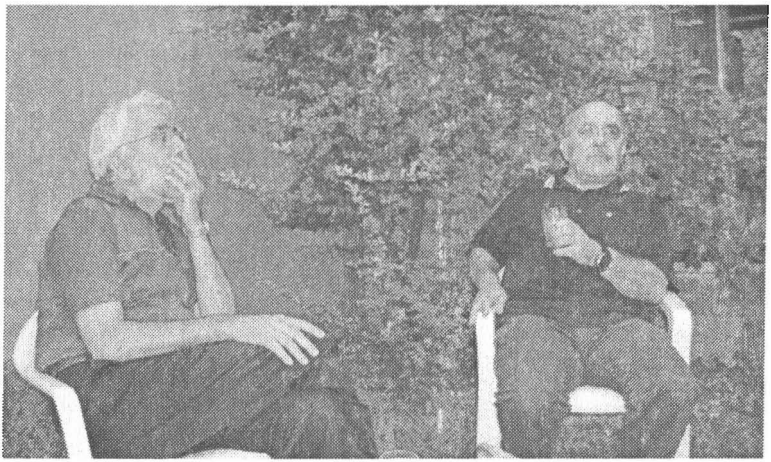
Cengiz: Günahkârlık ve suçluluk duygusu ağır bir psikotik depresyona sebep olabilir.

Ahmet: Psikotik mi, nörotik mi?

Cengiz: İkisi de olabilir.

Ahmet: Bende de erotik depresyon var.

Cengiz: Biliyorum. Şimdi lafı karıştırma, sana başka türlü bir tedavi lazım. Korku ve neşe nasıl insani bir duyguysa suçluluk da öyledir. Dost meclisinde de günah çıkarmak mümkün, yani

akil ve bilgili kişiye günahlarını açma anlamında. Doğrudan o günahın muhatabıyla değil de ikincil kişilerle konuşma. Zaten bağışlanmak olgusu, araya bir kurumsallığın girmesi demek. Suçluluğu uzun bir dönem taşımak, fevkalade zor bir şey.

Ahmet: Sonuçta onanma ihtiyacı değil mi?

Cengiz: Onanmadan biraz farklı. Hepimizin zaafları var, o yüzden gel hepimiz böyleyiz demek, kişiyi cemaatin bağrına basmak, bir tür onanmadır. Zaten bağışlayan rahip Tanrı adına bağışlıyor, ben seni bağışladım demiyor ki. Çünkü Tanrı bağışlayıcı.

Ahmet: Sen hekim olarak bağışlar mısın hastayı?

Cengiz: Kimin adına bağışlayacağız, böyle bir yetkimiz mi var?

Ahmet: Freud adına bağışlarsın abi. Memlekette bir nolu Freud uzmanı sen değil misin?

Cengiz: Hasta, psikoterapiste bağışla diye gelmez ki. Ama en azından böyle bir otorite tarafından da dinlenmek, insani açıdan bir rahatlama yaratır. İnsan ruhu üstüne söz söyleyen bir otorite dinliyorsa seni, otoritenin nezdinde bağışlanmışlık duygusu oluşabilir. İnsan bir kusurum, bir yanlışım var hayatımda, bu kusurun kaynağını, dayanağını, bana ait olan bölümünü kavramak istiyorum diyorsa, o bir içgörü kazanma, bir anlamda kendini tanıma ve gerçekleştirme isteğidir.

Ahmet: İnsanların kendilerini eksik, tamamlanmamış hissetmeleri, borçlarını ödemek için dini mekânlar gibi yerlere gitmenin gerilimini hissetmeleri, o insanları yönetmeye soyunmuş insanlar ya da gruplar adına, kilise gibi, müthiş bir fırsat. Bir de şu var; doğaya çok yakınsanız masum gözüküyorsunuz, yani doğa masumdur, ama doğal olmayan bir yaşam biçimi içine girdikçe, masumiyetini kaybediyorsun. Yani masumiyetin kaybı o halde, eskiden yerleşmiş değerlere ve doğallığın yitirilmesine bağlı. Kurallara uygun yaşayan, vakti gelince askere gidip, vergisini verip evliliğini yapan birisi, masum. Bu çizgiden çıkan biri masum değil diye anlaşılıyor. Masum olmamak bir bakıma, ahlak kurallarının, alışıla gelen değerlerin dışında olmak, yasaların dışında olmak demek. Yani masumiyet sistemin uydurduğu bir söylence aslında. Masum olun, koyun olun, koyun peyniri yiyin.

Cengiz: Dediğin sosyo-psikolojik açıdan, bir bakıma doğru. Ama suçluluk bilinci diye bir şey de var.

Ahmet: İnsan olmanın olmazsa olmaz koşulu mudur suçluluk, yani her insanda doğuştan var mıdır?

Cengiz: Oraya gelelim. Bilinçli bir suçluluk duygusunun, insanı daha moral (ahlaki) bir varlık kılabileceğini düşünürüm.

Ahmet: Bizim beden yapımızdan gelen bir şey mi bu, yoksa kültürel mi?

Cengiz: Gayet tabii beden yapımızdan.

Ahmet: Bizim kedilerde de var bu suçluluk duygusu. Bir gün eve geldim, normalde ortalığı ayağa kaldıran kedilerin hepsi pısmış oturuyor. Meğerse bir şeyleri kırıp dökmüşler ben yokken, ondan öyle oturuyorlarmış.

Cengiz: O cezadan, acıdan kaçınmadır. Reflektif bir özelliktir.

Ahmet: Belki de suçluluğun kökü oraya dayanıyordur.

Cengiz: Suçluluk acı veren bir şey zaten. Nahoş, katlanılması zor, ama suçluluk duygusunun belirli bir derecede olmaması da insanı psikopat yapar. Suçluluk duygusundan arınmışlık söz konusu olamaz, ama suçluluk duygusu altında ezilmişlik olabilir. Suçluluğun benliği kuşatması patolojiktir.

Ahmet: Bir de galiba hesabi olmakla da alakalı olabilir, yarışmacı bir düzende yaşadığımız için hesap yapmak zorunda kalıyoruz. Hep böyle kalkülatif olup, stratejiler uygulamak zorunda kalıyoruz. İkili ilişkilerde başlayan bir şey bu. Bu da belki masumiyeti bozan bir şey, çünkü masum olmak; olduğu gibi olmak, neyse öyle olmak demek. Adam birçok kişiyi öldürmüştür, ama ben onları öyle olduğum için öldürdüm deyip hiçbir suçluluk duymuyordur. Sanki kendisi gibi olmak, neyse öyle olmak, toplum tarafından kötü görünse bile, o insanın masum olduğu sonucuna bizi götürebilir. Belki bu alışılagelen masumiyet değil.

Cengiz: Tabii bunlar çok uç örnekler. Senin benim gibi ortalama bir insan, suçluluk duygusunun yarattığı ağırlığı üstünden kolay kolay atamaz. Yani bu dünyada bir Kuzuların Sessizliği'ndeki Hannibal Lecter gibi tipler kolay yetişmiyor.

Ahmet: Ben, kirlendik sözünün kendisinin kirlendiğini düşünüyorum. Böyle pek çok entelektüelin günah çıkarması gibi oldu. Nasılsa kirlendik bir kere diyecekler, ondan sonra kirlenmeye devam edecekler. Masum değiliz hiçbirimiz, o zaman soyguna devam. Yani bir kılıf olmuş, masum değiliz. Hiç kimse masum olmayınca, herkes için her şey mubah oluyor. Bu postmodern hayatın da getirdiği bir şey. Hiçbirimiz masum değiliz demek puştluk oluyor. Sezen Aksu'nun bir şarkısı vardı, hatırlıyor musun?

Cengiz: O şarkıda başka bir şey anlatılır ama.

Ahmet: Ben de onu diyecektim. Kan ter içinde uykularından uyanıyorsan der, içindeki çocuğa sarıl der. Yani bu şarkıdan, masum değiliz hiçbirimiz, o zaman namussuzluğa devam edelim gibi bir sonuç çıkmaz. Son otuz yıldır, masumiyet çok kötü bir söz gibi geliyor bana, çünkü masumluk sözünün masum olmadığını düşünüyorum. Kendi kuyruğunu yiyen yılan gibi bir şey. Onun için masumu dilimizden kaldırmaktan yanayım. Yani, benim canımı sıkıyor bu durum, Türk Dil Kurumu'na konuyla ilgili bir dilekçe vereceğim.

Cengiz: Masumiyet sözcüğü canımı sıkıyor, lütfen bunu kaldırın mı diyeceksin?

Sezen Aksu

Ahmet: Lütfen değil, arz ederim. Halt diye bir şey var. İnsan halt yiyor, bir şeyler çeviriyor. Halt karıştırdığımız, yediğimiz, ettiğimiz bir şey.

Cengiz: Arapçada karışım, karıştırma demek zaten.

Ahmet: İnsan galiba kaşınan bir varlık abi. Ulan çok kurala uyduk be, gel bir halt yiyelim deniyor.

Cengiz: Primatlarda da suçluluk olabilir. Muhtemelen, bilinçli bir varlık olarak insanın, ölümcül olduğunu bilmesiyle doğan varoluşsal kaygısı, suçluluk duygusuna da sebep oluyor. Suç, günah ve masumiyet arasındaki ortak nokta bilinçlilik. Suçluluk da kaygı da bilinçli bir varlık olmayla alakalı. Bütün içgüdüsel dürtülerin amacı...

Ahmet: Dürtmektir.

Cengiz: Öyle de denebilir, ama ben doyumdur diyorum. Doyum yaşantısı, bir haz yaşantısıdır. Bütün canlılarda olduğu gibi insan da acıdan kaçan hazza yönelen bir yaratık. Temel hedefi, yaşam prensibi bu. Sosyalleştikçe, kültürel bir varlık olma yolunda adım attıkça, bu defa gerçeklik ilkesine uygun davranışlara yöneliriz.

Ahmet: Yani istenenleri yapmaya başlıyoruz.

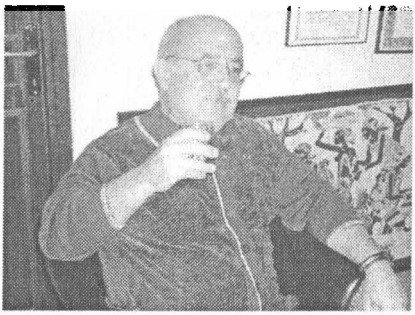
Cengiz: Evet, yani benim çok şiddetli bir arzum var, cinsel ya da maddi kazançla ilgili bir arzu olsun fark etmez, ama bu arzuyu hemen doyuracak nesneler ya da olanaklar yoksa gerçekçi bir insan ne yapar?

Ahmet: Mastürbasyon.

Cengiz: Evet, ben erteleme diyecektim, ama o da bir ertelemedir. Ya ertelersin ya da süblime (yüceltme) edersin. Süblime etmek de bir mastürbasyondur.

Ahmet: Biriyle yatmak istiyorsun, yatamadığın için şiir yazmaya başlıyorsun. Biraz kaba anlattım ama.

Cengiz: Temel dürtülerini doyuramayacağını öngören bir ergin, bu dürtünün enerjisini bir başka kanala bir başka objeye yatırabiliyor, yani daha makul, hatta ona sosyal anlamda da bir ba-

şarı atfedilebilecek bir alana aktarıyor. Ne oluyor Ahmet İnam, kendi halinde bir hıyarken filozof oluyor.

Ahmet: Düzüşemeyince filozof oluyorsun.

Cengiz: Her kültürel alanın arkasında bir dürtü doyumsuzluğu var demiyorum, senin kadar indirgemiyorum, ama nedenlerinden biri de bu.

Ahmet: Ket vurma?

Cengiz: Ket vurma daha içsel. Arzuyu sağlıklı insan duyar zaten, ama onu doyurmak üzere attığın adımın doğurabileceği sakıncalardan ürkerek, bilinçaltında, farkında bile olmadan doğan bir çatışma, eyleme ket vurabilir. Örneğin kimi insan cinsel ilişki için yakınlaşmaya yönelik bir adım atmak ister, ama reddedilmeye dair korkusu o kadar abartılıdır ki, bu korku nedeniyle adım atamaz.

Ahmet: İçsel bir şey.

Cengiz: Evet, çatışkılı duygularla alakalı. İnsan cinsel arzularıyla dolu bir varlık olduğu sürece, suç ve günahtan arınması da mümkün değil. Tüm arzularımızı koşulsuz engelsiz yaşayabilecek durumda olsak, ilkel yaşama dönmemiz lazımdı. Sosyal varlık, sosyal geçeklik hasebiyle, insan isteklerini sınırlandırmak ve daha meşru kanallara aktarmak zorunda. Bu zorunluluk, bir anlamda da insanı hazlardan uzaklaştıran bir şey olduğu için, bu defa da sosyal ortamdan dışlanmadan, gizli bir biçimde o arzuları doyurma da muhtemelen suç ve günahın yolunu açıyor. Batı kültüründe tek eşlilik altı çizilen, vurgulanan bir kural. Tek eşliliğe bağlı kalamama, bu suç, o suçtan aldığın haz nötr bir haz olmuyor, güçsüz bir haz olmuyor. Bu haz yaşantısı, bir taraftan da vicdanınla çatışma içine sokuyor seni. Arzunu doyurdun, ama kötü ve günahkâr oldun.

Ahmet: İşte beden ağırlaşıyor orada, o bedeni taşımak müthiş bir şey.

Cengiz: Bir yanda fizyolojik arzular, diğer yanda sosyal bir yaşama mahkûmiyet nedeniyle insanoğlu sürekli bu çatışmayı yaşamak zorunda. İki değer arasında sıkışıyorsun. İnsanlık tragedyası işte bu.

Ahmet: Aslında inanç sistemleri de, insanın bu çelişkileri üzerine bina edilmiş. Milyarlarca insan boşuna semavi dinlerden birine mensup değil, bütün bu iç çelişkilerinden arınma alanı orası.

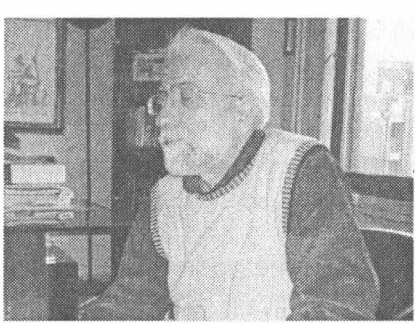
Cengiz: Hıristiyanlıkta, ilk günah diye bilinen, Hz İsa'nın söylemi mi, yoksa onun üstüne inşa edilen kilisenin mi? Bence ikincisinin. Kilisenin sosyal otoritesinin sağlanabilmesi için, ben böyle bir söyleme başvurulduğunu düşünüyorum. Yani birini doğuştan günahkâr olduğuna inandırırsan sana biat etmesi kolaylaşır.

Ahmet: Ceza, insanın kendi kendine yaptığı zulümle başlıyor. Önce uykuların kaçıyor, kan ter içinde uyanıyorsun. Suçluluk duygusunu taşımak bir ıstırap, ceza buradan geliyor. Pain, yani ağrı sözü, batı dillerinde, cezayla özdeş. Hatta penaltı bile aynı kökenden gelir. İnsanın bedensel ağrılarının, bir ceza olduğu düşüncesi ezelden beri var. Hatta hastalık kelimesinin kökeninde de ceza çağrışımı vardır. Bu bize Allah tarafından verilen bir cezadır, "İnsanlar boşuna hasta olmaz, kim bilir ne halt yedin ki hasta oluyorsun." İşte bu düşünceden hareketle, hastalıkla suçluluk duygusu arasında müthiş bir ilişki kurulmuş.

Cengiz: Fiziksel acı çekerken, bu acılara insan bir anlam atfeder. Hazzı sürekli yaşamalıyım bilinci, hazza anlam yüklemedir. Haz denilen şey tekrarlamadır zaten, tekrarlama isteğidir.

Ahmet: Bu yüzden boyuna fındık yiyorsun.

Cengiz: Bağlanma da bu. Platon'dan başlayarak insanın doğasına ilişkin bir sürü kuram var. Hıristiyanlığın temel dayanağı, insanın Tanrı'ya biat etmeyip şeytanın ayartmasına uyması ve cennetten kovulmasıdır. Tüm evreni yara-

tan aşkın gücün, meleklerden sonra kutsallık mertebesinde gördüğü varlık, yani insanın, onu yaratana karşı isyanı. Yeryüzünde yaşadığımız her şey bu anlamda ceza.

Ahmet: Dünyada olmaklığımız bir cezadır. Çünkü biz düştük buraya. İnsan olmak demek, zaten cezalı olmak demek. Dünya cezaevidir.

Cengiz: İşte bu cezayı çekerken, Tanrı'nın bağışlayıcılığını dileyerek arınabilirsin. Kilisenin müminler topluluğu olması demek, bir otorite alanı demek. Kilise bunu nasıl meşrulaştırıyor? İsa, insanlık bağışlansın diye kendini kurban etti. Kilise diyor ki, Tanrı'nın oğlu sizin günahlarınız yüzünden kurban oldu, daha ne yapsın, niye inanmıyorsun. Kilise insandaki bu arketipsel günah fikrini almıştır. Günümüzde suç objektif, kanıtlanabilir bir şey olduğunda bile izafidir. Belirli bir toplumun mensuplarına göre suç olan durum diğerleri için olmayabilir. Ama bir adamı öldürmek, kurban etme dışında, en ilkel kabilelerde bile suçtur. Ceza denilen şey, bireyin suçluluğa katlanamamasından kaynaklanır. Suç işleyen niye suç mahallinde dolaşır, kefaret ödemek için, ceza ihtiyacından. Kriminoliji, en dâhiyane planda bile bir açık bulur, kusursuz bir suç yoktur.

Ahmet: Şimdi suç ve cezada, varoluşunun temel boyutunu görüyorum. İnsan gezegendeki hayatına yetersizlikle başlıyor. Dolayısıyla, tasarladığı beklediği hayatla, yaşadıkları arasında bir boşluk var. Eksiklikler varlığı olmasının yarattığı bir şey suçluluk. Bir de insan, eksiklikler varlığı olduğu kadar olanaklar varlığıdır. Bu hem birbirini tamamlar hem de birbiriyle çatışır. Kendini eksik hissetme ve olanaklara sahip olduğunu düşünme, bu iki uç, büyük bir çekim yaratıyor. Suç ve ceza arasındaki ilişkide böyle bir şey var. Kendisinden beklenenlere uyamama, mükemmel insan tipi olamama kişi için bir gerilim kaynağıdır. Bizim camilerde bile kimi cahil hocaların vaaz verirken bu açıktan faydalanmaya kalktığını düşünürüm, işte utanmıyor musunuz, ne biçim insansınız, bu kafakola alma tekniğidir. Utanmıyor musun deyince insan sorar, acaba neden utanacaktım. İnsan suçluluğunu kabul etmeye hazır gibi, çünkü o eksiklikler varlığı olduğunun bilincinde. Öbür yandan ben olanaklar varlığıyım, neden suçlu olayım. Müslüman fıtrat kültürü üzeri-

ne doğar, yani suçlu doğmaz. Belki de bizim gafletimiz odur, zaten temiziz diye düşünüyoruz, kirli olan gâvurdur. Batı suçluluk duygusu içinde olduğundan sürekli teyakkuz halinde olmuş, biz suçsuz olduğumuza inandığımızdan gevşemişiz. Masum olunca edilginlik içine giriyorsun. Abi çay koyayım mı?

Cengiz: Sağ ol, yarım litre içtik zaten.

Ahmet: Afiyet olsun.

ÜNİVERSİTE:

"RUHU GİTTİ, ADI KALDI YADİGÂR!"

68 hareketi üniversitenin sorgulanmasıyla başladı. "Tüm bu okuduklarımız ne işe yarar, üniversiteler hayatımızda nasıl bir yer tutar," sorusu mühimdi. Şimdi gençler hukuk mu yazayım işletme mi diye düşünüyor. Bunlar yapıp etme bilgisidir, hayatı anlama bilgisi değil.

Ahmet İnam

Üniversite kapılarında, dershanede koşturan gençler, dershane öğretmenleri, çoluğunu çocuğunu gönderen veliler, bütün toplum cümbür cemaat test çözüyor. Bu arada bilgi aşkı da tamamen ortadan kalkıyor, yozlaşıyor. Beş seçenek arasından doğruyu bulmaya çalışırken, kendimizi kaybediyoruz.

Cengiz Güleç

Cengiz: Hepinizi sevgiyle selamlıyoruz. (Alkışlar.)
Ahmet: Sevgiler...

Cengiz: Bu sıcak günde, bu söyleşiyi haklı olarak bahçede yapmak istiyordunuz, dekanlık ses düzeni vermemiş. Ama bence böylesi daha iyi oldu. Bahçedeki gürültüde sesimizi duyuramayabilirdik.

Ahmet: Sen eski milletvekilisin abi, her yerde sesini duyurursun, ama ben zorlanırdım.

Cengiz: İyi o zaman, söze ben başlayayım. Bir bakıma ben bu fakültenin eniştesiyim.

Ahmet: Cengiz Abimin eşi Antropoloji'de öğretim üyesidir. Anlat enişte..

Cengiz: Müsaade edersen konuşayım, hangi söyleşiye gelsek böyle yapıyorsun. Eşimle gurur duyuyorum. Bugüne kadar D.T.C.F.'de zaman zaman hoca olarak da ders verdim. D.T.C.F.'nin kuruluş dönemlerindeki misyonu ile, son yıllardaki varlığının pek bağdaşmadığını söyleyebilirim.

Ahmet: Çok sert girdin abi. Dövmesinler bizi. Öyle demek istemedi.

Cengiz: Öyle demek istedim.

Ahmet: Tanımıyorum seni.

Cengiz: D.T.C.F.'nin kuruluş gerekçesi, beşeri bilimler diyebileceğimiz bilimlerin de en az fen bilimleri kadar önemli oldu-

Müziğin altın madalyası İhsan Doğramacı'ya

Genç bir doktor iken Devlet Konservatuvarı'ndaki konserleri kaçırmayan, Bilkent Üniversitesi'nde sanat çalışmalarına öncülük eden Doğramacı, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı'nın onur Ödüllü Altın Madalyası'na layık görüldü

ÇOCUK yaşlarından itibaren müziğe ilgi duyan ve bu dalda önemli atılımlara imza koyan Prof. Dr. İhsan Doğramacı, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Onur Ödüllü Altın Madalyası'na layık görüldü.

Vakfın kuruyu çok sesli müziğe katkıda bulunan bir sanat verdiği ödülle değer bulunan Doğramacı, ödülünü yarın Milli Eğitim Bakanlığı Şura Salonunda düzenlenecek törende alacak.

DOĞRAMACI VE 40 YIL

Işın Metin'in hazırlığı, "İhsan Doğramacı ve Müzik" adlı eserde göre Doğramacı, Türkiye çağlarında, Resat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" romanının erkeğiyle hatırı dehreti tanıtmaya başladı. Doğanı yeni olan Türkiye Futbol Okulu olmanın şiirsel ve diğer sanat hareketleri Doğramacı'yı da etkiledi. Bu sanat ortamlarında büyüyen Doğramacı'nın sanata ve sanatçıya duyuşu başladığı hayatının dışında boyut sürdü.

Öğretimin ilerleyen safhalarında da müzik hep Doğramacı'nın hayatında yer aldı. Beyrut Amerikan Koleji'nde öğrenci iken müzikle ilgilendi ve üniversite konserlerini kaçırmamaya çalıştı. Yıl 1938... Ankara'daki Devlet Konservatuvarının küçük konser salonunda verilen konserleri ve temsilleri kaçırmayan öğrencilerden biri İhsan Bey'di, diğeri ise genç doktor İhsan Doğramacı idi.

MÜZİK BÖLÜMÜ KURDU

Daha sonraki yıllarda da müziğe olan ilgisi devam eden İhsan Doğramacı, Mimar Sinan Üniversitesi Konservatuvarının Müzikoloji Bölümü'nün kurulmasını sağladı. Doğramacı, kurucusu olduğu Bilkent Üniversitesi'nde de müzik ve diğer sanat dallarının gelişmesi için büyük emekler verdi.

Başta Sanat Güneşi olmak üzere onlarca kompozisyonu var. İhsan Doğramacı'ya ithafen besteler yapan Saygun'un "Orkestra için Gelişmeler" ve "Sonata" Aziz Mahkum'un "I Sinfoni", Emin Sabahattin'in "II sonata Sinfonia" ve Muammer Sun'un "Yaz Rüyası" bulunan Doğramacı'ya ithafen.

ğunu vurgulamak içindi. Güncel duruma bakalım, Türkiye'de de dünyada da prestijli üniversiteler mühendislik, hukuk ya da tıptır. Üniversiteler, kurulurken de, işlerken de bu gözetilir ve beşeri bilimlere üvey evlat muamelesi yapılır. Örneğin ODTÜ'nün kuruluşu, mühendislik ağırlıklı olsa da, klasik üniversitelerden farklıdır. Kemal Kırdaş hocamız yaşıyorsa...

Ahmet: Yaşıyor.

Cengiz: Ona buradan selam edelim. Bu klasik mantığı kırmıştır. Kuruluşundan beri, hem öğrenci, hem hoca olarak içinde bulunduğum Hacettepe'nin kuruluş mantığı da klasiktir. Tıp fakültesi ile başlar. Önce hastane yapılır, arkasından fakülteye dönüşür. Üniversite kurma kanunu gereği, beşeri bilimlerden de birkaç fakülte açılır.

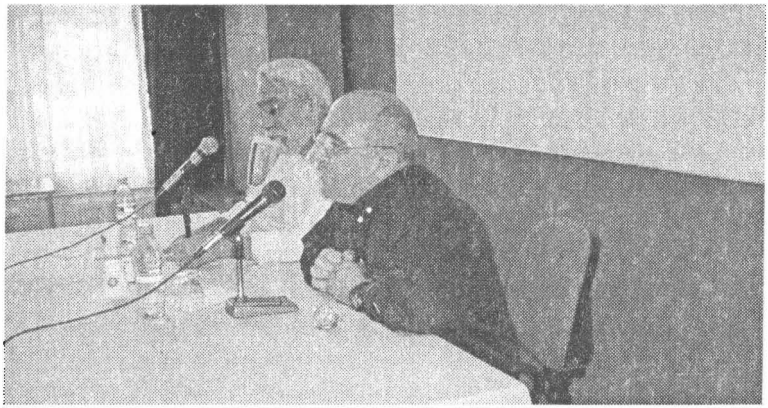
İhsan Doğramacı'nın üniversite konseptini hayatım boyunca benimsemedim. Ona göre üniversitenin çekirdeği tıp fakültesidir. Bu anlayış, insan bilimlerindeki çok değerli akademisyenleri, 12 Mart tasfiyesi ile budamıştır. O dönemde beşeri bilimler, 'laf bilimleri' olarak bilinirdi. Felsefe üvey evlat olarak doğdu. Hâlâ da böyle. Bugün Hacettepe Üniversitesi ne çağrıştırıyor diye sorun, herkes tıp fakültesi der. Seksen sonrası üniversite furyası yaşandı, 'her ile bir üniversite' sloganıyla, politik ranta endeksli, nitel değil nicel bir artışın önü açıldı. Tabii, Anadolu kentleri üniversite beklerken, aslında istedikleri tıp fakülteleriydi. Çünkü halkı doğrudan ilgilendiren sağlık hizmetleridir. Tıp fakültesi hastanesi varsa o bölgede sağlık hizmetlerini kalitesi yüksek olur beklentisi var.

Ahmet: Aslında üniversitelerin geçirdiği evrim, yaşadığımız hayatın ya da sistemin geçirdiği evrimle doğrudan bağıntılı. Örneğin, 68 hareketi üniversitenin sorgulanmasıyla başladı. "Tüm bu okuduklarımız ne işe yarar, üniversiteler hayatımızda nasıl bir yer tutar?" sorusu mühimdi. Bunun cevabını da düzen bir biçimde verdi, hatta çaktırmadan kabul ettirdi. Bilimin pratik hayatın içine çekilmesi haklı görülmeye, meşrulaşmaya başladı. Ancak yüzyıl başında üniversiteler, bilginin bilgi olarak araştırıldığı, hakikatin arandığı yer olarak bilinirdi. Pratik uygulamaların yapıldığı, günlük yaşam dertlerinin çözümünün arandığı yer olmaktan çok, bilginin kendisinin geliştirilmeye çalışıldığı kurumlardı.

Yaşadığımız hayatın bilgi anlayışına paralel olarak üniversiteler değişti. O yüzden 21. yüzyılın başında, bilgi ya da bilim dediğimiz zaman çoğumuzun aklına hep uygulamalı bilimler geliyor. Yani Tıp ve mühendisliğe bilim diyoruz. Bunlar Platon'un anladığı anlamda bilim değildir, uygulamaya yönelik ve pratik yaşam sorunlarının çözümüyle ilgilidir. Yani içinde "teoria" dediğimiz etkinliğin olmadığı şeylerdir. Şimdi gençler hukuk mu yazayım işletme mi diye düşünüyor. Bunlar yapıp etme bilgisidir, hayatı anlama bilgisi değil. Aristo'nun 2500 yıl önce yaptığı ayrıma bakalım. Bilgiyi üçe ayırdı; teorik bilgi, hayata mesafeyle yaklaşan bilgidir. Pratik bilgi, yaşam bilgisi dediğimiz, ahlak alanıyla ilgili bilgidir. Bir de üretmeyle ilgili, bir şeyin yapılıp edilmesine dair bilgi vardır. Bugünün mühendisliği buna girer. Klasik batı düşüncesinin kökeninde olan bilgi anlayışına baktığımızda, bugünkü üniversitelerin bu anlamda teorik bilgiden büyük ölçüde uzaklaştıkları, daha çok yaşam bilgisi, bir şeyin üretimiyle ilgili bilgi üzerinde yoğunlaştıklarını görürüz.

Cengiz: Türkiye'de görmediğim üniversite kalmadı. Her gittiğim yerde yüreğim inanılmaz bir şekilde acıyor. Beş altı tane metropol üniversitesi belki dünya standartlarına yakın eğitim veriyor, ama onun dışındaki yetmiş üniversitenin altmıştan fazlası yüksekokul statüsüne bile erişemez. Üniversitelerin niteliği, bir ülkenin modernleşmesinin önemli göstergesi ise, biz üçüncü dünya ülkeleriyle kıyaslanacak bir ortamdayız. Bunu bilmekte fayda var. Ben hocayken 30 bin öğretim üyesi vardı. Şimdi belki 70 bin var. Nicelik olarak olumlu, ama öğrenciye verilen değer ve birçok kriter açısından bakıldığında, üniversitelerdeki hâkim atmosfer, düşünce üretmeye uygun değil.

Ahmet: Bunun nedeni üniversitenin kaynağından uzaklaşması. Yapıp etme bilgisinin arkasında duran, hayatı anlamak ve yorumlamakla ilgili 'teorik' bilgiydi üniversiteyi üniversite yapan. Bugün çok hızlı şekilde çözülmesi gereken problemler var. Yaşam teknolojiye bağımlı olduğundan, teknolojinin kendini yenileme ve sürekli baştan üretme zorunda oluşu, üniversiteleri 'aperatif' kurumlar haline getirdi. Büyük fabrikalara, şirketlere bağlı uygulama alanları oldular. Dolayısıyla üniversite, aslında teknolojik bilginin üretim alanından da çıkmıştır. Yani tıp

için de böyle. Araştırmaların planlanması, ilaç firmalarının ve çıkar kaygıları güden grupların eline geçmiş. Bugün bize bilim diye kitaplarımızda okutulan şeylerin aslında, dünyanın düzenini sürdürmeye çalışan güçlerin çıkarlarına hizmet eden bir takım üretme bilgileri olduğunu anlıyoruz. Üniversite kaynağından kopalı 150 yıl oluyor, ama bu kopuşun hızlanması 1950'lerden sonradır. Bugün üniversitenin adı kaldı sadece. O adın arkasındaki ruh gitti. Ruhu gitti, adı kaldı yadigâr.

Cengiz: Bilim ve eğitim ahlakı açısından bakıldığında, devlet memuru zihniyetiyle yaşayan akademisyenler topluluğundan özgür bir düşünce ortamı yaratılamaz. Müslüman mahallesinde salyangoz satmak gibi olacak, dinleyen öğretim üyesi arkadaşlarım alınmasınlar, ama devlet memuru zihniyetli öğretim üyesine belki de en çok uyan fakültelerden birisi Dil-Tarih'tir. Tek tek uymayan hocalar vardır elbet, ama geneli böyle.

Ahmet: Ruhu yitirince geriye fazla bir şey kalmıyor. Üniversiteye büyük çoğunluk sadece bir iş sahibi olmak kaygısıyla giriyor. O zaman, üniversite bir meslek yüksekokulu oluyor. Bunlar farklı şeyler. İyi bir cerrah yetiştirmek için, el becerisi olan bir meslek erbabı yetiştirebilirsiniz. Üniversite ruhu dediğimiz şey ise, içerisinde evrenselliği taşıyan, bütün insanlığı kuşatan bilgilerle uğraşma çabasıdır.

Cengiz: Başka bir moda, bir üniversitenin kalitesi için uluslararası hakemliği kabul görmüş dergilerdeki yayın sayısına ba-

kılması. Bu da önemlidir, ama tek ölçüt haline getirildiğinde felaket olur.

Ahmet: Tabii bu sorunlar, sadece Türkiye'ye özgü bir şey değil. Cengiz Hoca'nın anlattığı şekliyle durum çok vahimdir. Biz ruhunu kaybetmiş bir üniversite anlayışının daha daha kaybedilmiş bir biçimini devraldık. Bir de bizim insanımızın çok pragmatik kafalı olduğu kabul etmek lazım. Yani, "Bunu okuyacağız da ne olacak? Bunda ne vitamini var? Bizi güzelleştirebilecek mi, daha akıllı yapacak mı, cin gibi olacak mıyız? Ben bu bilgiyi öğrenirsem kız arkadaşımı daha iyi ayarlayabilecek miyim, daha mutlu olabilecek miyim? Daha güzel, daha yakışıklı, herkesin saydığı bir konuma erişecek miyim?" Adam bilgiye kafasındaki bu sorularla bakıyor.

Cengiz: Bilgi edinme kaygısı, böyle bir kaygı haline geldi. Kötüdür demiyorum, ama salt bu hale geldiği zaman bilgiyi bilgi kılan argümanlar ortadan kalkıyor.

Ahmet: Hayatı açıklama, ona soru sorma, bilinmeyenin ardında koşma, bilgi böyle bir şeydir ve üniversite ruhu böyle bir aşkla başlamıştır. Ruh kaybolunca aşk da ortadan kalkıyor ve aşkını yitirmiş bir sürü, deyim yerindeyse fırlama, açıkgöz insan, "Ulan işte okulu bitirdik, bir de burada kürsüden makam ayarlarsak araştırma görevlisi ya da yardımcı doçent olarak, profesör gibi bir unvan da kaptık mı, Allah! Onunla ben şimdi yönetim kurullarına girerim. Avukatsak büro, doktorsak muayene açıp malı götürürüz." Yani bilgi feci bir şekilde kullanılan hatta ırzına geçilen bir hale geldi. Irzına geçilmiş bilgiyle, çocuklar farkında olmadığı için onların önüne teksirleri koyduk ezberlesinler diye.

Ezbere üniversite tercihi yapılıyor. İyi de ne diye yazdınız bu üniversiteyi: "Ya işte, üniversite sınavında bu çıktı. Ben aslında mühendislik okumak istiyordum, sınavda Antropoloji çıktı. Parayı götüremedik buraya düştük. Artık buradan ne malı götürebiliriz ona bakacağız. Götüremesek de öğretmenlik olur, devlet kapısı."

Cengiz: Bu ruh çok tehlikeli bir ruh. Üniversite kapılarında, dershanede koşturan insanlar, dershane öğretmenleri, çoluğunu çocuğunu gönderen veliler, bütün toplum cümbür cemaat test

çözüyor. Bu arada bilgi aşkı da tamamen ortadan kalkıyor, yozlaşıyor. Beş seçenek arasından doğru olanı bulmaya çalışırken, kendimizi kaybediyoruz.

Ahmet: Bu, aşkı tamamen sevişme sanmak gibi bir şey. Çünkü sadece neticeye bakmak istiyoruz. Okuduğumuz zaman elimizdeki diploma bir sonuç olacak ve bu sonuç, 'lafla' değil, parayla ifade edecek kendini. Üniversite ruhunu canlandırma işi, Batıda çok az üniversitede devam ediyor. Az da olsa 19. yüzyıldan kalma hocalar var. Yolda yürürken, hâlâ yazacağı makalenin ya da laboratuarda yapacağı deneyin aşkıyla yürüyor.

Cengiz: Ve çukura düşüyor.

Ahmet: Aynen öyle, çukura düşmek lazım.

Cengiz: Zaten bizim özlediğimiz anlamda bir akademisyen yarı meczuptur. Velidir, bir bakıma delidir.

Ahmet: Öğrenci velisi değil tabii oradaki veli. Akademisyenlerin çoğu uyanıktır, kapacağı projeyi, parayı düşünüyor, yani aşkını yitirmiş. Akademik çevrelerde özellikle çok fazladır: "Bak işte o yandaki odada iki koltuk var, bizde tek koltuk. Neden koltuk verilmiyor dekan!" Bu tip salakça kavgalar oluyor. Yani sen burada odandaki iki koltuk ve masa için mi varsın? Senin burada hoca olarak bulunmanın gerekçesi nedir? (Önde oturanlara) Sizi tenzih ederim hocam!

Cengiz: Tam cemaat adamısın ha! Nabza göre şerbet.

Ahmet: Sonuç olarak aşkını yitirmiş hocanın öğrencisinde de aşkı bulmak çok zor. Hocasına rağmen çıkan birkaç iyi öğrenci, imalat hatasıdır.

Cengiz: Peki, ne yapabiliriz onu söyle?

Ahmet: Sen benden daha iyi bilirsin abi, sen söyle!

Cengiz: Kuruluş amaçlarından sapıldıysa, o amaçlara geri dönmek gerekiyor. Yani bugünün koşullarını da göz önünde bulundurarak.

Ahmet: Madem her şeyi biliyoruz, ben de söyleyeyim bir şeyler. Arkadaşlar, neo-liberal sistemin işleyişi bilgiyi bu hale getirmiştir. Bu bilgiyi tekrar canlandırabilmek için çok uzun süreli bir savaş vermek lazım. Bu savaş yumruk yumruğa kavgayla olmaz, bağırıp çağırmakla olmaz, küsmekle olmaz, Türkiye'yi terk etmekle olmaz, düzenin çarklarına kendimizi kaptırıp

oradan nemalanmaya çalışmakla olmaz. Bu savaş gerçekten sizin gibi düşünen, bilgi aşkıyla dolu insanlarla birlikte, sabırla ve uzun vadeli bir yürüyüşü göze alarak olur. Çünkü ben hoca olarak inanıyorum ki, yani kendimde böyle bir aşkı vehmeden biri olarak: Derse girdiğim zaman otuz kişi varsa sınıfta, hiç değilse iki kişiye bir kıvılcım saçabilirim. Dünyanın değişmesi doğrultusunda attığınız kıvılcımlar, bir gün mutlaka yerine varmış ve bir alev haline gelmiş olacak.

Dünyanın değişmesi meselesinden umudu kesmemek lazım. Gerçi ben eskiden her şeyin bir günde değişeceğini zannediyordum. Bir sabah kalkacağım bir bakacağım, devrim olmuş, sevgilim beni sevmeye başlamış, babam da para göndermiş. Hiçbir problemim kalmamış. Şimdi artık bunun çok uzun bir savaşla olabileceğini anladım. Çok uzun vadeli ve akıllı bir kavgaya ihtiyaç var. Bilgi yoluyla kavgaya. Salak insandan devrimci olmaz. Bilgisiz, cahilden devrimci olmaz. Devrim kesinlikle bilgi işidir, aşk dolu bilgi işidir ve çok çok çalışmak işidir, fedakârlık işidir. Ve siz, insanlara omuz verip, onları omzunuzda yükselterek yok olmayı göze almalısınız. Uyuyanlarımız olursa akademisyenler olarak, siz öğrencilerin onu uyandırıp, kendine getirmesi lazım. "Adam gibi ders anlat, içimizden canavar gibi sosyologlar, antropologlar çıksın." demelisiniz. İçi geçmiş akademisyenlerin yerini, heyecanlı insanlar almalı. Bilgisayarın başında oyun oynamayıp ya da porno izlemeyip hakikaten büyük bir aşkla araştırma yapan insanlar görmek istiyoruz. Bir gün bu olacak.

Cengiz: Sevgili hocam, gençlere ne kadar kıvılcım verdin bilemem, ama beni ateşledin.

Ahmet: Zaten hep onun için yaptım.

Cengiz: Nasıl bir üniversite derken, önündeki çukura düşen, fermuarı açık hocalar mı diyorsun?

Ahmet: İlim aşkı işte.

Cengiz: Bilim namusu taşıyan akademisyen, aslına bakılırsa böyledir biraz. (Alkışlar.)

DUYGULARIMIZ:

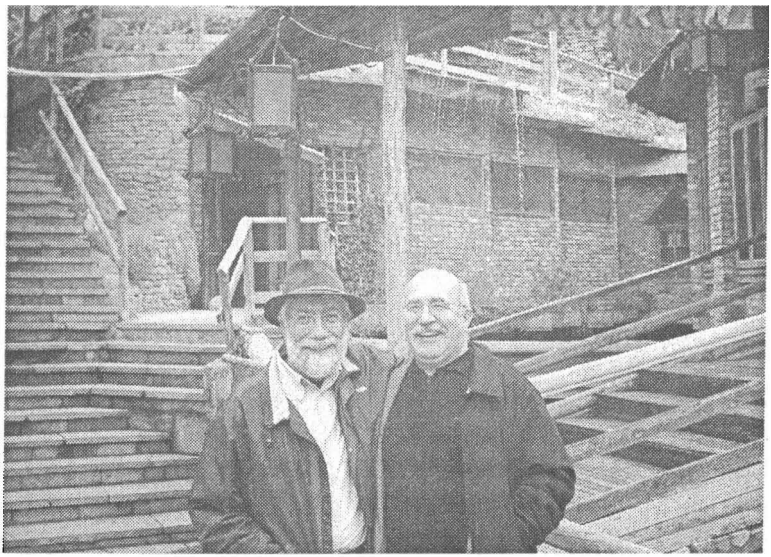
"ÖNCE SEVGİLİLER BOZULDU!"

Otuz altı yıldır söylüyorum; bir kültürün kokuştuğunu anlamanın yollarından biri de, o kültürü yaşayan bireyler arasındaki sevgi ilişkisine bakmaktır. Ağızlarda sakız olmuş, 'seni seviyorum,' sözü temsil gücünü kaybetti artık. Herkes herkesi seviyor, otomatik pilotta seviyoruz. Seni seviyorum diyeceğime çoban olsaydım da, kaval çalsaydım. O kavalın sesinde gerçek sevgi var.

Ahmet İnam

Sağlıklı insan; yaşamın zor, acıyla dolu ve adaletsiz olduğunu bilir. Değiştiremeyeceği gerçeği, tevekkülle karşılar. Bu tevekkül boyun eğme değildir, örneğin insanın insanı sömürmesini tevekkülle karşılayan adamdan bir halt olmaz. Benim bahsettiğim tevekkül, olgunluk işidir.

Cengiz Güleç

Cengiz: Derli toplu konuşmak yerine, kesik kesik, kopuk kopuk konuşmak istiyorum. Galiz küfürlerle, radikal itiraflarla tatlı bir muhabbet yapalım. Çünkü yargılanacağıma dair en ufak bir endişe taşımadan içimi açabildiğim nadir insanlardan birisin.

Ahmet: Sağ ol abi.

Cengiz: Geyik muhabbeti olsun diye söylemiyorum. Yürek sıcaklığının bir insana şifa olabileceğini bilirim, onu özlerim. El ense çekmek istiyorum sana.

Ahmet: Güneş başına mı geçti?

Cengiz: Sen daha bir gönül adamısın, kalendersin, derviş kılıklısın. Allah'ın Sandıklılısı! Sıcakkanlı, neşeli, ama yalnız. Başkalarına bir şey aşılama kaygısı gütmeden sohbet edelim.

Ahmet: Benim de derdim bu zaten. İlla ki elimizde iğneyle dolaşıp, millete fikir mi aşılamak zorundayız? Evlenene kadar her şeyi bildiğimi zannediyordum. Karım sayesinde hiçbir şey bilmediğimi öğrendim. Bir konferanstan sonra herkes gelmiş, "Çok güzel konuştunuz hocam," diye tebrik ediyor. Karım geldi, "Yine boş boş konuştun," dedi.

Cengiz: Kendi değerimizi sahip olduklarımıza ve bize ne kadar değer verildiğine bakarak anlamak üzere eğitilmişiz. İç dünyamızdan çok dış dünyaya odaklanarak benlik değerimizi ölçmeye koşullandırılmışsız.

Ahmet: İşte bu üstünkörülüktür. Düşüncede, duygularda, bireysel oluşumumuzda. Bu, inceliğe engeldir. Sürü insanı olma, koyunluktur. Koyun demişken, koyunlar da intihar etti biliyorsun. Ben atlasam arkamdan atlar mısın abi?

Cengiz: Hani celeptin sen, koyun mu olmaya karar verdin?

Ahmet: Celep olacaktım, engellediler. Felsefe profesörü oldum.

Cengiz: Aferin.

Ahmet: Hep öyle boynun bükük, hiç sesini çıkarmıyorsan olmaz. İnce insan silik olmaz.

Cengiz: Ne alakası var şimdi.

Ahmet: Bilmiyorum, üstünkörülükten bahsediyorduk ya, onun için söyledim. İncelik kayboldukça, üstünkörülük başlıyor galiba.

Cengiz: İnsan ilişkilerindeki çatışmaların ve anlaşmazlıkların belki de en önemli nedeni çoğumuzun duygu ve davranışları birbirine karıştırmasıdır. Duyguyu denetleyemezsin, tutum ve davranışları denetlersin. Karşımızdakinden nefret ediyor olabiliriz, ama bu nefret denetlenebilir.

Ahmet: Ben bunun biraz da insanın kendi 'içinin' farkında olmasıyla mümkün olduğunu düşünüyorum. İçimiz, gerçeklikle olan ilişkide ortaya çıkarmaya çalıştığımız önerilerimizin, düşüncelerimizin, duygularımızın, umutlarımızın kaynağı. İçimiz kadar kavrayabiliyoruz gerçeği.

Cengiz: Başkalarının hakkımızda ne düşündüğü ile bu kadar meşgulken nasıl olur da içimizden gelen sesleri dinleyebiliriz? Başarının, denetimin ve özellikle gücün kutsandığı, bireyciliğin alabildiğince vurgulandığı 'modern' toplumlarda insanın kendisiyle barışık kalması neredeyse bir mucize. Başkalarını kendinden daha fazla seveceksin ki sevilmeyi garantileyebilesin! İşte bu ikiyüzlülüktür! Sözde modern etik bize böyle hı saplı davranmamızı öğütlüyor.

Ahmet: Ben bunlara "hesabîler tarikatı" diyorum. Hayatı strateji ve taktikten ibaret bir savaş oyunu zannediyorlar. Kullanıyorlar, kullanılıyorlar. Ama hayatı hesaplayamazsın, iyi ki hesaplayamazsın. Hesabînin hesabîye akrep etmez ettiğini. Beni "kategorize etme", kafanda önceden çizdiğin yerlere koyma. İçine alıp öğütmeye kalkma, farklıyım ben. Tüketmeye kalkma beni, damgalamaya kalkma. Tükenirsin, damgalanırsın.

Cengiz: Başkaları bizi sevmek zorunda değil, eğer biz kendimizi sevmiyorsak. Özsaygı ihtiyacımızı da başkaları karşılamak zorunda değil. Kimsenin omuzlarına bu yükü yüklemeye hakkımız yok. Kendimizden başka hiç kimse bizi istediğimiz şekilde sevemez ve değerli bulamaz.

Ahmet: Otuz altı yıldır söylüyorum; bir kültürün kokuştuğunu anlamanın yolarından biri de, o kültürü yaşayan bireyler arasındaki sevgi ilişkisine bakmaktır. Dizilerden, filmlerden devşirilmiş, ağızlarda sakız olmuş, "seni seviyorum." sözü temsil gücünü kaybetti artık. Herkes herkesi seviyor, otomatik pilotta seviyoruz. Seni seviyorum diyeceğime çoban olsaydım da, kaval çalsaydım. O kavalın sesinde gerçek sevgi var.

Cengiz: Sen de bugün iyi taktın, koyunlara, çobana.

Ahmet: Ben celep olmak istiyordum dediğimde dalga geçiyorum zannediliyor. Bir gün Haymana Ovası'nda sürümle gezerken gördüğünüzde anlayacaksınız ciddiyetimi.

Cengiz: Bir kişinin sevgi konusundaki değer ve tutumları medyadan besleniyorsa, sağlıklı bir şeyler yaşaması mümkün değil. Çünkü bize şunu dayatıyorlar; eğer başkası tarafından büyük bir tutkuyla sevilmiyorsak, eksiğiz demektir. Sağlıklı insan; yaşamın zor, acıyla dolu ve adaletsiz olduğunu bilir. Değiştiremeyeceği gerçeği, tevekkülle karşılar. Bu tevekkül boyun eğme değildir, örneğin insanın insanı sömürmesini tevekkülle karşılayan adamdan bir halt olmaz. Benim bahsettiğim tevekkül, olgunluk işidir. Âşık olduğun Ayşe'nin seni sevmemesi, ondan nefret etmeni ya da onu tahakküm altına almaya çalışmanı haklı çıkarmaz.

Ahmet: Aşk gitti, geriye memurlar kaldı. Memur sanatçı, memur düşünür, memur bilim adamı. Aşkın ayağa düşürülmesi, bundan ticari kazanç sağlama, bir kokuşma belirtisi değil mi?

Hepimizde bir memur zihniyeti oluştuysa eğer, önce sevgililer bozulduğu içindir. Şu dağlarda kar olsaydım Cengiz Hoca'm, ne güzel türküydü o? Düşünsene, Kızılay'da 40 derece sıcak var ve sen burada değilsin, dağlarda kar olmuşsun.

Cengiz: Öfke, tüm kanı alt beyne çıkarır. Böylece üst beyne ait aklın devre dışı kalmasını sağlar. Yürek atışını hızlandırır, tüyleri diken diken eder, pazuları kasar. Aklın devre dışı kalması nedeniyle öfkeli kişi, ondan sanki başkasının duygusuymuş gibi bahseder. Olan biten her şeyin sorumluluğu öfkeye yüklenir.

Ahmet: Öfkeli insan, içyüzünü gösteriyor. Hayatı ve öfkeyi bu yüzden seviyorum. Öfkenin hakikate tahammülü yok. Bu yüzden hakikat bakım istiyor. Sorumluluğu öfkeye yüklemenin yerine, öfkeli olduğumuz anları iyi tahlil ederek kendimizi daha iyi tanıyabilir, hatta değiştirebiliriz de. Vaktinde paramı geciktiren bir iki yayıncıya öfkeli mektuplar yazmıştım. En sonunda dedim ki: "Ben bu muyum yahu, para tutkunu, iktidar düşkünü biri miyim?" Yani bu bir züğürt tesellisi değil, elbette emeğinin karşılığını zamanında almak herkesin hakkıdır. Bunun için de mücadele etmek gayet onurlu bir durumdur.

Cengiz: Öfke kafesteki aslan gibi, bedenimizden dışarı çıkmak için bir o yana, bir bu yana dolaşıyor. Öfkesini evcilleştirmeyi bilmeyen bir sürü insan, psikologlara dünyanın parasını veriyor. Oysa öfke, ne içeride saklanmayı sever ne de çırılçıplak ortada dolaşmayı. Öfkeyi hakaretle, tehditle bir egemenlik aracı olarak kullanmak kadar; biriktirip, yeri gelince bomba gibi patlatmak da yanlış.

Ahmet: Tabii, her hakarete uğrayan mazlum değildir. Bu açıdan Nietzsche'nin mazlumları sevmeyişini seviyorum. Her mazlum haklı değildir. Bu yüzden öfkeyi kime karşı kullandığımız mühim. Öfkemizin bütün hedefleri mazlum değildir, olamaz.

Cengiz: Evet. Öfke yaşanmak zorunda olan, insanı insan yapan bir duygu. İnsan onuru ayaklar altına alınıyorsa, eşitsizlik ve adaletsizlik diz boyuysa, bu durumda öfkeyi kullanmayacağız da nerede kullanacağız.

Ahmet: Bence öfke duyacağımız yerde acımaya başlıyoruz. Acımamız gereken yerde öfke duyuyoruz. Patron maaşımıza

zam yapmıyor, "Onun da nakit sıkıntısı var yazık adama." diyoruz. Sokakta polis öğrencileri copluyor, kim bilir ne halt yemişlerdir diye öğrencilere öfkeleniyoruz. Gücümüzün yettiğine öfkeleniyoruz. Bundan büyük namussuzluk var mı?

Cengiz: Bilinçten en çabuk kovulan duygu acıma. İnsanoğlunun en soylu duygusu, aynı zamanda en çok ayaklar altına alınanı. Katlanılmaz acılara bir gerekçe bulmak gerektiğinde, dünyanın bir sınav yeri olduğu akla geliyor. "Kader ağlarını ördü yine." cümlesinin ardında bu yaklaşım var. Yalnız acıyarak çağa tanık olmanın sorumluluğundan kurtulamayız. Adalet yoksa, merhamet bir işe yaramaz.

Ahmet: Sen kaç para alıyorsun abi bir hastadan?

Cengiz: Böyle şeyler sorulmaz, ayıp! Sen ne kadar alıyorsun profesörlükten?

Ahmet: Ne alacağız abi. Ben üstüne para veriyorum, profesörüm demek için. Akşama rakı içelim mi?

Cengiz: Olmaz. Yarın Van'a gidiyorum konferansa.

Ahmet: Ne konferansı abi?

Cengiz: Yeter, sorma artık. Çerçeve falan bırakmadın konuda.

Ahmet: Ne yapalım. Her gün röportaj yapıyoruz, bıktım. Ses kayıt cihazı yoksa konuşmuyorum artık, dinleniyorum. Yalnız son olarak şunu söyleyeyim..

Cengiz: Nihayet..

Ahmet: Müsaade et abi.

Cengiz: Sana müsaade etmemek mümkün mü?

Ahmet: Kırılan insan, anlayan insandır. Kırıldım. Demek ki hayatımda aksayan bir şeyler var. Kırıldım ve öğrendim, dünyanın kaç bucak olduğunu. İşte merhamet burada başlıyor, yani öğrenilen bir şey. Nasıl bağladım?

Cengiz: Alakasız bir yerden bağladın, ama güzel.

12 EYLÜL:

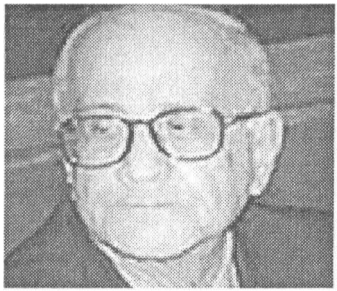
"ORTADA KÜTÜK GİBİ BİR MEMLEKET KALDI"

Toplumsal çalkantı, liselere ortaokullara kadar yayılmıştı. Ortalama akıl, kutuplaşmada can vereceğine, faşist de olsa bir gücün gelip bütün çatışmalara son vermesini ister. Öyle de oldu. Bunun siyasi olarak bedelini hâlâ ödemekteyiz. 25 yılda açılan yaralar sarılmadı, sarılamaz. Zaten sarmak için açmadılar o yaraları.

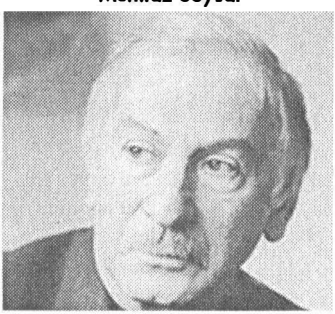
Cengiz Güleç

Bu ülkede bunca okumuş odunun bulunmasında 12 Eylül'ün etkisi olduğunu düşünüyorum. Ancak şunu da eklemek istiyorum, 12 Eylül bir bakıma tembel aydınların savunma mekanizması oldu. Çünkü neyi yapamadılarsa, hocam elektrikler kesikti denmesi gibi, bir mazerete dönüştü.

Ahmet İnam

Mümtaz Soysal

İlhan Selçuk

Bülent Ecevit

Ahmet: Bekliyor muydun 12 Eylül'ü?

Cengiz: İşaretleri vardı.

Ahmet: Ecevit pek çok sinyal vermişti. Şimdi arkasından herkes bu darbe nereden geldi diyor, ama birçok entelektüel istemişti. Bazıları da hiç şikâyet etmedi.

Cengiz: Solun 12 Mart'a tepkisiyle 12 Eylül'e tepkisi birbirinden çok farklı. 12 Mart'ta da bir beklenti vardı, ama bu darbenin sol renkli olacağı düşünülüyordu. Milli Demokratik Devrimciler denilen grup, tam bağımsızlık sağlanamadan sosyalizmin kurulamayacağını düşünüyordu. "Önce tam bağımsızlık" eğiliminin içinde askere de düşünsel bir yatırım vardı. MDD'nin karşısında; "emek ve sermaye arasındaki çelişkiler artmış, kapitalizm olgunlaşmasını tamamlamıştır, bu yüzden sosyalizme geçilebilir." eğilimi vardı ki, gerçek solu temsil eden görüş de buydu.

Ahmet: Devrimi hızlandırma teorisi de olamaz mı bu? Askerler gelmeli ki çelişki daha artsın, gerginlik daha artsın, devrim imkânı daha kolay olsun.

Cengiz: Türk solunun MDD'ci kısmı o açıdan bakmıyordu meseleye. Onlara göre, askerler iktidara el koyacak, sağ iktidarı uzaklaştıracak ve kısa sürede de sol güçlere iktidarı teslim edecekler. 12 Mart'tan önceki beklenti buydu. İlhan Selçuk'un Mümtaz Sosyal'ın o dönemde yazdıkları bu yöndeydi. Ancak 12 Mart'tan önce askerler içindeki sol eğilim tasfiye edildi, büyük kurmayların el koymasıyla müdahale faşizan bir renk kazandı. Bu beklenti solun çocukluğuydu.

12 Mart: "Silahlı kuvvetlerin muhtırası üzerine Başbakan Demirel istifa etti. 19 Mart'ta Nihat Erim hükümeti kurdu. Daha sonra Türkiye'nin ilk kadın rektörü de olacak olan Prof. Dr. Türkay Akyol Cumhuriyet'in ilk kadın bakanı olarak hükümette yer aldı." *Cumhuriyet*

12 Eylül: "1980 darbesi islami grupları tedirgin etmişti. Ancak Kenan Evren'in nutuklarıyla rahatladılar. Demirel'i destekleyen bir kısım Nurcu 1982 Anayasası'na hayır oyu verecekti. Diğerleri ise evet..." Kaynak: Sabah, 24.12.2005

Bir zaman sonra darbenin tabiatının toplumsal muhalefeti bastırmak olduğu anlaşıldı. 12 Mart'ta sola yapılan kıyım 12 Eylül'deki kadar değil. 12 Eylül, bırakalım solu demokratik kanallardan siyasetin akmasına bile engeldi.

Ahmet: Sağdan da pek çok adamı aldılar içeri.

Cengiz: O göstermelikti. Zaten silahı devlet vermiş sağcıya. Tabii onlar açısından da çok saçma bir durum var ortada. Önce silahı vermişsin eline, "Vur şu komünistleri." diye. Sonra da içeri atmışsın adamı. "Fikrimiz iktidarda, biz hapisteyiz." sözü bu psikolojiyle söylenmiştir.

Ahmet: 12 Eylül olduğunda ben hiç şaşırmadım, çünkü darbe yapacağının açık belirtilerini vermişti ordu. Günde beş on adam ölürken, her şey bir anda kesildi. Bu nasıl oldu? Planlı mıydı?

Cengiz: Sokaklarda her şeyin bir anda süt liman olması, bu darbenin planlı yapıldığını gösterir. Demek ki uzun bir süredir hazırlanılıyordu. 12 Mart'ta sadece çok sivri isimler tutuklanmıştı, 12 Eylül'de herkesi topladılar. Bütün toplumsal muhalefete yönelik bir hareketti. Tabii sokaklar süt limanken binlerce insan işkence görüyordu.

Ahmet: Sol 12 Eylül'den önce kitlesel bir taban bulmuştu. Ancak tavanda bir sorun vardı ve taban, tavanın yaptıklarına katılmadığı durumlarda bile destek vermek zorunda kaldı.

Cengiz: O kitle psikolojisidir. Ayrı bir tartışma konusu. Ama kitlesellik diyorsan, bu 12 Eylül'den değil, 12 Mart'tan öncesine dayanır. 68'de yükselen sol dalga, asıl 65'te TİP'in kurulmasıyla başlamıştır. Solun kitlesel bir taban bulması öyle etkiledi ki, CHP bile ortanın solu demeye başladı.

12 Mart Marksist solun budandığı, ama sosyal demokrasiye yakın çevrelerin biraz kollandığı bir darbedir. O zaman Latin Amerika modeline göre, kırdan kente yönelecek bir devrim perspektifi egemendi.

Ahmet: Dağcılar diye bir grup vardı bizim okulda. Dağcı kulübü değil bu, çoğu vuruldu, jandarma vurdu.

Cengiz: Darbenin mantığı aykırı dalları budamaktır. Darbeyi yapanlar ağacın kendilerine ait olduğunu düşünür. 12 Mart 68 kuşağını budadı, 12 Eylül'de 78 kuşağını. Ama 78 kuşağında kıyım olağanüstü bir boyuttaydı, acılar daha büyüktü. Ne dal bıraktılar ne yaprak, ortada kütük gibi bir memleket kaldı.

Ahmet: Bu ülkede bunca okumuş odunun bulunmasında 12 Eylül'ün etkisi olduğunu düşünüyorum. Çünkü 12 Eylül'den sonra, şunları okutacaksın, bunları okutmayacaksın diye talimat gelirdi bize. Okuttuğumuz her dersin özetini istiyorlardı.

Cengiz: YÖK, 12 Eylül faşizminin üniversitelerdeki uzantısıydı. Askeri iktidar üniversitelere müdahale etmek için YÖK'ü taşeron olarak kullandı.

Ahmet: 1402'likler işte. Üst düzey asker bir tanıdığımız vardı, "Üniversiteden atılacak adamların saptamasını nasıl yapıyorsunuz." dedim. Dedi ki: "Sizin içinizde ihbar edenler var. Kesinlikle biz bilmiyoruz, kendi kendinizi yediniz." Onun iddiası buydu yani. Bütünüyle böyle olmasa da bu iddianın doğruluk payı taşıdığını biliyorum. Çok yakın tanıdığım arkadaşlarımın neden 1402'lik olduğunu ve onları kimlerin ihbar etmiş olduğunu tahmin edebiliyorum. Bunların çoğunun dünya görüşüyle ilgisi yok, kişisel çekişmeler yüzünden. Bir hoca senden daha akıllıysa ya da yolda görüp selam vermediyse, "Bu komünisttir!" diye ihbar ediyorsun, kurtuluyorsun. Tam bir "cadı avı", Amerika'daki McCarthy dönemini andırıyor. Yani 12 Eylül akademik kurumlarda, egosu tatmin olmayanların birbirini yemesi yönünde bir ortam da hazırlandı.

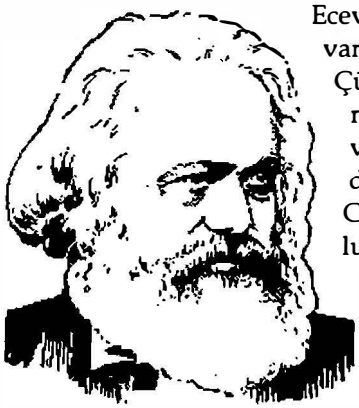
Cengiz: 12 Mart beklenmiyordu, ama 12 Eylül'de müdahale edin sesleri de vardı. Geniş kitleler nezdinde, bir terör ortamı vardı ya da daha doğrusu böyle bir ortam hazırlandı. Darbeyi meşru gösterecek.

Ahmet: Toplum denize düşüp yılana sarıldı.

Cengiz: Sol çevreler, böyle bir askeri müdahalenin çok ağır bir balyoz olacağını biliyordu. Çünkü daha önce iki kez yönetime el koymuş, askeri müdahale konusunda uzmanlaşmış bir ordu vardı.

Ahmet: Sol ne yapabilirdi?

Cengiz: Sol o dönemde artık meşru müdafaa durumundaydı. Yani devletin desteğiyle silahlandırılan sağa karşı, solun açıkçası kendini koruma dışında bir yolu da kalmamıştı. Bu açıdan solun darbeyi önlemesine imkân yoktu. Yine de çok kararlı bir şekilde ve ortak bir çatı altında durulsaydı, yani birlik olmasa da konjonktür icabı beraber hareket etme, meclis dışı solla

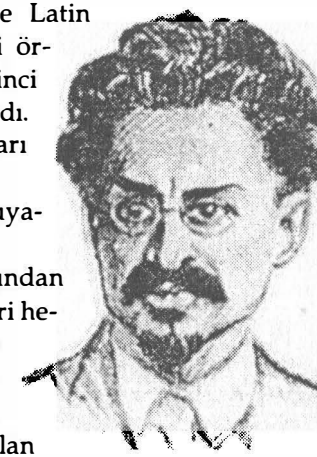
Karl Marx

Ecevit arasında böyle bir mutabakata varılsaydı, ne olurdu bilmiyorum. Çünkü ordunun elinde müdahaleyi meşru gösterecek çok fazla taş vardı. Ecevit-Demirel çekişmesinden ötürü parlamento çalışmıyor. Cumhurbaşkanı seçilemiyor. Toplumsal çalkantı, liselere ortaokullara kadar yayılmış. Yani, çocuğunu liseye gönderiyorsun akşama dönüp dönmeyeceğini bilmeden. Bu sadece büyük kentlerde de değil, her tarafta böyle. Bu şartlarda ortalama akıl, kutuplaşmada can vereceğine, faşist de olsa bir gücün gelip bütün çatışmalara son vermesini ister. Öyle de oldu. Bunun siyasi olarak bedelini hâlâ ödemekteyiz. 25 yılda açılan yaralar sarılmadı, sarılamaz. Zaten sarmak için açmadılar o yaraları.

Ahmet: 12 Eylül'den önce asker, ortamı yatıştırmak için müdahale edebilirdi. Görevini yapmadı. Amaç darbe yapmak olunca böyle oluyor. Ancak şunu da eklemek istiyorum, 12 Eylül bir bakıma tembel aydınların savunma mekanizması oldu. Çünkü neyi yapamadılarsa, hocam elektrikler kesikti denmesi gibi, bir mazerete dönüştü.12 Eylül'den önce kimi devrimcilerin, kızlarla erkekler el ele tutuşmayacak, cinsellikten söz edilmeyecek gibi yobazlık içinde olduğunu da unutmamak lazım. Bunları söylüyorum diye bana kızma. Pek çok fraksiyona bireyi yok eden, baskıcı ekipler hâkimdi. Türkiye devrim meselesine fikri olarak hazırlıksız girdi. Donanımlı adam yoktu. Marksizmi el kitabından okumuş, parti programından başka bir şey bilmiyor. Hepsi öyleydi demiyorum, ama ortada bozuk bir devrimci psikolojisi olduğunu da kabul etmek lazım. 12 Eylül öncesinden sol adına bir ders çıkarmak gerekiyorsa; "devrimcilerin, kendi iç sorunlarıyla Türkiye'nin sorunlarını birbirine karıştırmamaları gerekir." diyebiliriz.

Cengiz: Sana bir yönüyle katılıyorum, ama şöyle bir şerh de düşüyorum. Küçük bir grubun dışında, devrime gönül vermiş büyük kitleleri böyle keskin psikolojik yargılarla değerlendire-

meyiz. Klasik Leninist model ile Latin Amerika'daki efsane devrimcileri örnek alan, bu açıdan önderliğe birinci derecede önem atfeden yapılar vardı. Bu yüzden onların kişisel hataları kitlelere mal olmaya başlamıştı.

Troçki

Ahmet: Geniş kitleler bunları uyarabilirdi.

Cengiz: Grup psikolojisi açısından baktığımızda, öncüler geniş kitleleri hemen her zaman etkiler. Çoğu zaman akil sesin o kitlenin içinde duyulmadığı olur. Sınıf bilincini taşıyan ve kitlelere aşılayacak olan öncü grup modelinin bizim idealize ettiğimiz anlamda sosyalizmi kurmaya yetmediğini anladık.

Ahmet: Devrimci her zaman akli ve eleştirel olmalı. Bizde eleştirel olmakla ayrı bir fraksiyon olmak aynı anlama geliyor ya da o zaman öyleydi.

Cengiz: Troçki senin dediğin modele yakındı. Ama devrim evlatlarını yer, Troçki'yi de yediler.

Ahmet: Beni biraz zor yerler.

Cengiz: Orası öyle. Benim dediğim şudur Ahmetçiğim, sürekli dönüşüm ve değişimden yana olan sonunda yalnız kalır. Silahı olan kazanır, grubu onlar yönlendirir. Tarihteki devrimci hareketlerin dinamiğine bakmadan, Türkiye'deki özel durumu anlayamayız. Şerh koyuyorum sana.

Ahmet: Bir sürü şey yanlış yapıldı.

Cengiz: Bir sürü şey yanlış yapıldı diye, doğruları görmezden gelemeyiz. Dönüştürücü bir ideoloji bir yerden sonra, iktidar olunca tutucu oluyor.

Ahmet: Öyle olmamalı diyorum.

Cengiz: Biliyorum öyle dediğini. Bu psikanalizin öyküsüne benzer. Freud da devrimciydi, yani siyasi anlamda değil, insanın doğasını anlama ve özgür kılma anlamında. Victoria ahlakını alt üst ediyor, tutucu çevreleri üstüne çekiyordu. İnsanın özgürleşmesinin bilinçdışının keşfiyle olacağını söylüyordu. Psikanaliz ne zaman ki teoriden çıktı, pratik bir tedavi olarak ku-

rumsallaşmaya başladı, işte o zaman bir tarikat haline geldi. Kuram tutucu hale gelince, dönüştürücü öz çöküyor. Devrim de böyle bir şey..

Devrimci pratik, devrimci yapılanmanın bizatihi kendisi; ilişkileri, anlayışları ve kitlelerle kurulan ilişkilerin tarzı, zaten iktidarı aldığında ne yapacağının bir çeşit göstergesidir. Bu konu özellikle Fatsa deneyiminden sonra, DEV-YOL ve DEV-SOL arasında, çok tartışıldı. Fatsa'da Türkiye pratiğinde hiç olmayan bir tecrübe yaşandı. O tecrübenin derin devlet tarafından nasıl boğulduğu da malum. Fatsa, devrimcilerin öncü bir grupla toplum mühendisliği yapmamaları gerektiğinin bir göstergesiydi. Bir kasabada terzinin, insanların güvenini kazanarak, gerçekten emeğe dönük örgütlenmeyle belediye başkanı olmasını, halkla kaynaşmasını, devrimci beklentilerin gerçekleşebileceğini gördük. İdeale yakın çözümleriniz olabilir, ama bunun ne kadarının gerçekleşebileceği belli değildir. Bu açıdan Fatsa örneği çok mühim ve yaygınlaşabilecek bir örnekti. Fatsa'nın yerle bir edilmesinin sebebi bu.

Ahmet: İşte bize böyle terziler lazım. Ama konfeksiyon üretimi tercih ediyoruz.

Cengiz: Anadolu'nun bin yıllık pratiğinde toplumsal muhalefetin, merkezi iktidara karşı mücadele tarihi dünyanın hiçbir yerinde olmadığı kadar zengin. Böyle bir muhalefet 19. yüzyılda Meksika'da var sadece. 13. yüzyıldan Osmanlı'nın sonuna kadar kesintisiz ayaklanmalar olmuş bir coğrafyadayız. Birçoğu dinsel fikirlerle karışık olduğu için örnek olamaz gibi gözüküyor. Ama toplumsal her hareket siyasi bir içerik taşır. Bunun yanında bin yıldır toplumsal muhalefet var, ama bunun karşısında çok güçlü merkezi bir iktidar da var. O güçlü iktidar geleneği bozulmuş değil. Dolayısıyla cumhuriyetin böyle zaman zaman faşizan renkler taşıması, Kemalizmin milliyetçi unsurunun öne çıkması da bundan.

Ahmet: Bana göre gerçek bu kadar mantıki olamaz. Sen şimdi o kadar tutarlısın ki söylediğin doğru olamaz. Psikiyatr olmana rağmen, mantıkçılıktan taviz vermiyorsun. Halbuki fıttırman lazım.

CİNNET:

"DİONYSOS TOZUTMASA APOLLON'UN KIYMETİNİ KİM BİLECEKTİ!"

Aşırı ölçülülük de bir ölçüsüzlüktür. Bence düşünce tarihindeki bütün arayışların içerisinde "nasıl çıldırabilirim?" sorusu da var. Bizim yıllardır sorguladığımız yaşama ustalığı denilen şey, ölçülü olmakla çıldırmanın ortak haritası aslında.

Ahmet İnam

Ortalama insan acıdan kaçıp hazza yönelmeye çalışır fakat bunların arasındaki dengeyi gerçekliğin içinde kurar. Olgunluk budur kabaca. Cinnet işinde durum farklı, hazza yönelik değil. Sonunda büyük bir acı var, ama bu o an fark edilmez.

Cengiz Güleç

Ahmet: Şu türküyü hatırlıyor musun? (Türküyü söylüyor) "Oy Kemençeci dayı / Soktun gözüme yayı / Kör ettin gözlerimi / Göremedim dünyayı / Derhule der derhule."

Cengiz: Sende neler varmış hocam. Akademisyenlikte para yok, bir kaset yapsaydın.

Ahmet: Onu da yapacağım inşallah. Cinnetten söz edeceksek çıldırmanın hallerine de bakmamız lazım. Eski Yunanlı müthiş derecede hayattan korkan bir insandı. Tragedyalara bakın, mutlu olmaktan, özgür olmaktan, sevinçten korkan kahramanlar vardır. Aslında aşırı olmaktan korkuyorlar, çünkü nerede bir ifrat varsa yani "hibris", orada bir "nemesis" yani intikam oluyor. Senin "hibrisinin" iflahı kesiliyor. Yani nerede hibris orada nemesis.

Cengiz: Nereden konuya bağlanacaksın çok merak ediyorum. Türküyle ne alakası var?

Ahmet: Ben her yerden bağlanırım hocam konuya. Şunu demeye getiriyorum, ölçülülük ya da itidal de diyebiliriz, zorlama bir şey. Dionysos tozutmasa Apollon'un kıymetini kim bilecekti. Aşırı ölçülülük de bir ölçüsüzlüktür. Bence düşünce tarihindeki bütün arayışların içerisinde "nasıl çıldırabilirim?" sorusu da var. Bizim yıllardır sorguladığımız yaşama ustalığı denilen şey, ölçülü olmakla çıldırmanın ortak haritası aslında. Bu türkü de bunu anlatıyor.

Cengiz: Aman tekrar söylemeye başlama.

Ahmet: Söylemeyeceğim, güfteyi yorumlayacağım. Ölçülü çıldırmak, oynamakla başlar. Türküde diyor ki: "Oynayın kız oynayın / Durmanın ne kârı var." Kızın yerine, herif de, adam de, oynayın lan de fark etmez. Oynamak burada "Homo Ludens", yani oynayan insan.

Cengiz: Peki türküdeki: "A bu köyün içinin acayip bekârı var," ne anlama geliyor.

Ahmet: Şimdi oynamak toplumsal bir şeydir abi. Kendi kendine aynanın önünde göbek atmakla olmaz. Bekâr insan, oynayan insandır. Çünkü evlenince memur olacak, lök gibi duracak. Oynasa bile dans dersinde öğrenmiş gibi, kalabalığın ortasında sap sap duracak. Homo Sapiens var ya, oradaki "Sapiens" sap demek.

Cengiz: Ne diyorsun Ahmet? Bir kere ben, bugüne kadar senin oynadığını hiç görmedim.

Ahmet: Biz antrenörüz herhalde, oynatacağız. Basket antrenörleri vardır ya, benim gibi kısa boylu, göbekli. Ama öyle bir

oynatır ki takımı şampiyon eder. İşte benim görevim bu. Ben insanları oynatmaya çalışıyorum. Ama her anlamda oynatmak, kafayı oynatmak dâhil yani.

Louis Althusser

Cengiz: Şimdi cinnete mi bağladın, iyi bağladın, hoş bağladın!

Ahmet: "Derhule der derhule." Bu lafı çerçeveletip yatak odasına asmak lazım. Anlamını bilmeyeceksin. Sabah bakacaksın, sonra işine gideceksin. Yani burada delirin diyor, vakit geldi, ölüm yaklaştı, yakında basur olacaksın, bir sürü hastalık seni bekliyor.

Cengiz: "Derhule." hayata katıl demek. Hayatı seyretme, içinde ol.

Ahmet: Bu türküde kemençeci dayının rolü çok ilginçtir. Öyle kendinden geçmiş ki kemençenin yayını milletin gözüne sokmuş. Bir de kaşınıp gözünü sapa sokanlar var. Sen artık kemençenin sapı olmak istiyorsun, sap gözüme girsin ki, kemençeyle bütünleşeyim, ben de kemençenin bir parçası olayım, sap olayım diyorsun. Sapiens'sin ya. İki tane sap vardır, bir tanesi kemençeyle hiç alakası olmayan sap, orada oturur öyle. Bir tanesi de "Sapienstir", hiç yerinde duramaz, gözünü sokacak sap arar.

Cengiz: Ne sap muhabbeti varmış hocam sende ya!

Ahmet: Olmaz mı? Yıllardır Homo Sapiens üzerine çalışıyoruz. Oradaki "Sapiens"in, sapı yiyen olduğunu anladım. Türkünün sonunda diyor ki: "Oy kemençeci dayı sokma gözüme yayı / Ben gözümden vazgeçtim çevirsene gaydayı." Bu çok önemli. Gayda; makam, hava demek. Kemençeciye diyor ki, bir zamanlar sana hayrandım, bu dünyanın çirkinliğinden kurtulmak için sana geldim ve sapını sok dedim. Ama ondan sonra delilikte devrim yaptım. Bu devrimden sonra anladım ki sen de artık aynı havayı çalıyormuşsun. Çevirsene gaydayı, bu havalar sıktı artık diyor. Bence gözüne sap giren herkes, kemençeciye bunu demeli. Çıldırmak, sağlıklı çıldırmak oldu mu iyidir. Bir sürü

problemle karşılaşıp çözemeyeceğini anlayınca çıldırmak, hiç samimi değil. Böyle çıldıranları dövmek lazım. Gerisini artık sen anlat.

Cengiz: İşin kaymak bölümünü anlattın. Ben artık ne diyeyim.

Ahmet: Medikaldan gir, türküyle bağlayalım.

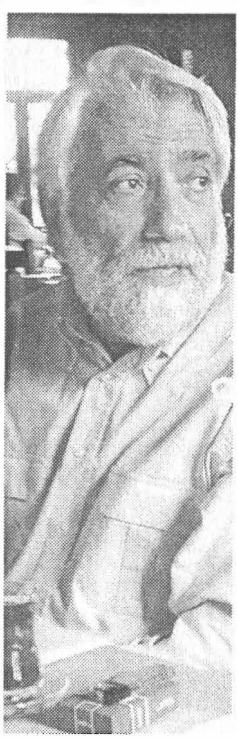
Cengiz: Çıldırma, aklını oynatma, delirme! Cinnet bunun en tepe noktası. Medikal terimleri boş ver, halk kültürüne bakalım.

Ahmet: Cinnet cinle ilgili olabilir mi?

Cengiz: Olabilir. Akıl devreden çıkıyor, tümüyle içgüdüsel, dürtüsel bir benlik durumu söz konusu, cinnetin anlamı bu.

Ahmet: Abi karpuz ye! Güzel karpuz, kış geliyor bir daha bulamazsın. Sadece ben yiyorum olmuyor.

Cengiz: Sen ye karpuzunu hocam. Yalnız çok şapırdatma dikkatim dağılıyor. Halk arasında cinnet başka bir şey. Diyelim ki adam, ağır bir kıskançlık paranoyasıyla karısını, çocuklarını, sonra da kendini vuruyor. Delirme de, yine anlaşılması zor, neden böyle davrandığını ortalama akılla anlayamazsınız, ama biraz üzerinde durulursa, anlaşılabilir. Cinnet böyle değil, onda garip bir insani trajedi var. Birdenbire olur, çünkü araya zaman girerse akıl da devreye girer. Akıl ve mantıklı muhakemenin bir an devreden tümüyle çıktığı, bir bombanın patlaması gibi bir durum. O bombanın bir an patlamasının ardında bir sürü duygusal birikim olmalı.

Ahmet: Ben şunu anlamıyorum, adam niye öldürmeye önce karısından başlıyor da kaynanasından başlamıyor.

Cengiz: Çünkü bütün acıların kaynağı karısı, tutkuyla bağlı olduğu kişi o. Kaynanasına tutkuyla bağlanacak değil. Karısını öldürdükten sonra hayatın bir anlamı yoktur o adam için, bu yüzden çocukları da öldürür. Böylece bütün varlık nedenleri orta-

dan kalkar, kendini öldürmekte de tereddüt etmez. Ortalama insan acıdan kaçıp hazza yönelmeye çalışır fakat bunların arasındaki dengeyi gerçekliğin içinde kurar. Olgunluk budur kabaca. Bu cinnet işinde durum farklı, hazza yönelik değil. Sonunda büyük bir acı var, ama bu o an fark edilmez. Her şeyden önce adam gerçeklikten kopuyor.

Ahmet: Herkes cinnet geçirebilir mi?

Cengiz: Gayet tabii. Bunun yanında zeki adamların cinnete daha yakın olduğunu söyleyebilirim.

Ahmet: Ben cinnet geçirip, kimseyi kesemem yani.

Cengiz: Sen ancak karpuz kesersin hocam. Ama Althusser'e bak, çağımızın en büyük Marksist filozofu. Adam dünyayı sarsacak fikirler ileri sürmüş, ama bir akşam gidip karısını boğuyor. Onca yıllık tecrübem var, her türlü rahatsızlığı, hastalığı gördüm Ahmetçiğim. Sen de garip bir vakasın, ama senin cinnet geçirmeyeceğine kefil olabilirim. Kendime olamam bak. Bir insanın cinnet geçirme olasılığının sezilebileceğini düşünüyorum.

Ahmet: Nasıl yani?

Cengiz: Bir insan hayatın uçlarında oynuyorsa, her an cinnet geçirebilir. İkincisi, ortalamanın çok üstünde duyarlılıkları varsa cinnet geçirebilir. Ortalama üstü duyarlılık derken, meczupluğu ya da mistik olgunluğu kastetmiyorum. Adam öldürme ve diğer suçların akıl hastalarında daha fazla olduğu varsayılıyor, hiç de öyle değil. En düşük suç işleme oranı akıl hastalarında.

Ahmet: Çünkü onların ne yapacağı önceden kestirilebilir.

Cengiz: Akıl hastasının beklenmedik davranışları olabilir, ama illa suça yönelik değildir. Bunun yanında bir dâhinin birdenbire cinnet geçirip birilerini öldürmesi gayet doğal. Cinnet illa birine ya da kendine zarar vermek de değil. Kendi konumu-

nu bir anda altüst edebilecek bir eylem de cinnettir. Nietzsche cinnet geçirmedi mi?

Ahmet: Geçirdi.

Cengiz: Hayata coşkuyla katılamayan ortalama insanın bir boka benzemediğini söyleyebilirim. Cinnete övgü yapmak istemiyorum, ama ortalama insan cinnet geçiremez.

Ahmet: Karpuz da karpuzmuş ha! Sen de ye hocam.

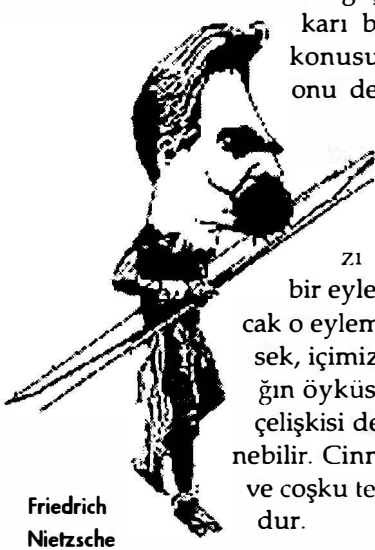
Cengiz: Bak bir daha karpuz ye dersen cinnet geçirebilirim. Yemiyorum kardeşim, sonra yiyeceğim! Benim iddiam şu; cinnet geçiren insanın ortalama duyarlılığın üzerinde, özel bir kapasitesi vardır, onu unutmayalım diyorum. Olgun insan ego bütünlüğünü sağlamıştır, bedenselden tut da manevi alana kadar dengelilik ve süreklilik sağlamıştır. Bu yaşla kazanılacak bir şey, hatta zaman zaman çıldırarak sağlanacak bir bütünlük.

Ahmet: EGO derken; Elektrik, Gaz ve Sular İdaresi'ni mi kastediyorsun?

Cengiz: Neyi kastettiğimi söylerim şimdi de hepsini yazamazlar çok ağır olur.

Ahmet: Seni cinnete sürüklemek için soruyorum bunları.

Cengiz: Farkındayım. Yaratıcılar ve meczuplar, bunların yaşamları memur zihniyetiyle anlaşılabilecek türden değildir. Cinnet geçirmeye yakın insanlar da aşağı yukarı böyle insanlardır. Evreni algılama konusunda bir yönü aşırı gelişmiştir, ama onu dengeleyecek başka yetiler eksiktir. Her biri bir anlamda boyalı kuştur. Taşıdıkları farklı renkler acı vesilesidir. Klasik delilikle cinnet açıklanamaz. Bu bir hayat tarzı değil, kestirilemez. Dehşetengiz bir eyleme gireceğini kimse beklemez, ancak o eyleme giriştikten sonra o kişiyi incelersek, içimiz parçalanır, o zaman belki insanlığın öyküsünü görebiliriz. Apollon Dionysos çelişkisi de en açık şekliyle burada gözlemlenebilir. Cinnet potansiyeli olan kişide, bu akıl ve coşku terazisinin bir yanı çok ağır basıyordur.

Friedrich Nietzsche

Ahmet: Cennet ve cinnet, bir harf fark var.

Cengiz: Yusuf Atılgan'ın Anayurt Oteli, başlı başına bir cinnet öyküsüdür. Türkü söyleyeceğine bunun üstüne konuşsaydık. Zeberçet son derece içine kapalı, şizoid bir adamdır.

Ahmet: Şizoid cinnet geçirir mi?

Cengiz: Şizoid kişide, hem insanlarla bir yakınlaşma isteği vardır, hem bir yakınlaşma korkusu. Bu çelişkilerin içinde bocalayan insan cinnet geçirebilir. Gayet rutin bir hayat yaşarken günün birinde bir tutkuya kaptırabilir kendini. Aynı Zebercet'in başına geldiği gibi. Otelde bir gece kalan kadına tutulur. İşte cinnete giden yol bu, realiteden ani bir şekilde koparsınız. Zebercet ilk defa bir insanla yakın ilişkiye girmek istiyor ve o andan itibaren de bütün dengeleri alt üst oluyor. Kendini asmaya kadar varıyor.

Ahmet: Abi bence sen de bu tutarlı açıklamalarla hayatta cinnet geçiremeyeceğini kanıtladın. Benim Derhule türküsüyle bu Anayurt Oteli aynı şey değil. Ben cenneti anlattım, sen cinneti.

Cengiz: Cinnet geçirecek adam, yaşamla ölüm arasındaki kıldan köprüde yürür.

Ahmet: Her birinin de makbul insan olduğu söylenemez. Sanki över gibi anlattın sen bu cinnet işini.

Cengiz: Evet, biraz öyle oldu. Yaşamı ölüm değerli kılıyor, yaşamın tek başına bir değeri yok. Cinnet geçirenler ölüme yakın insanlar, yani yaşamı değerli kıldıkları için onları biraz övmüş olabilirim.

Ahmet: Cinneti bahane edip kendini mi anlatıyorsun yoksa bize?

Cengiz: Anlatmıyorum artık sana bir şey! O kadar laf ettik, bunu mu çıkardın?

Ahmet: Küsme abi şaka yaptım. Cinnet meselesinden benim anladığım şu, adam içine atıp duruyor. Ondan sonra kızılacak yerde, küçük bir olaydan cinnet geçiriyor. Yahu kız kurtul işte.

Cengiz: O işte taşıran damladır. Burada bağlayalım.

Ahmet: Konuyu yine sen bağladın, çok biliinselsin. Abi senin adın Cengiz benim adım Cengiz, bundan sonra senin adın Logos Cengiz olsun. Karpuz yeng?

Cengiz: Yeng ne demek ya?

Ahmet: Yeng, bizim Sandıklı Japonca'sında yer misin demek.

Cengiz: Yerim getir!

GENÇLİK:
"SEN JENERATÖRSEN, BEN DİNAMOYUM!"

Çekici kalma pahasına ölümcül olan müdahaleler kabul ediliyor. Botox en hafifi. Çılgınca kullanılan vitaminler, yükselişe geçen sebzeler var. Bir takım yapay ya da doğal maddelerin pazarlanmasında kullanılan en önemli propaganda aracı, genç kalmak. Genç kalmak arzusu, piyasanın yarattığı bir şey. Hemen herkes gençlik pazarında bir müşteri haline geldi.

Cengiz Güleç

Hani eskiden mahallelerde yorgancılar olurdu. Hallaçla pamuğu atarlardı. Her sabah, yaşamı hallaç pamuğu gibi atmak lazım. Havalandırıp, kabartacaksın. Her sabah aynanın karşısına geçip biraz kabaracaksın. Kendini tazelemek, yeniden gözden geçirmek, aynı zamanda bir sağlık belirtisidir.

Ahmet İnam

Ahmet: Genç kalmak nutuk atmamakla mümkün.
Cengiz: Güzel özetledin. Bu konuyu burada bitirelim.

Ahmet: Haklısın. Ne güzel kahvaltı ediyoruz. Kapatın kardeşim şu kayıt cihazını.

Cengiz: Hocam sen Tempo'da yazmaya başladığından beri iyice nazlı oldun.

Ahmet: Ben tempolu koşamadığımdan Tempo'da yazayım bari dedim. Orada entelektüel açığı varmış, ben kapatıyorum.

Cengiz: İyi para alıyorsundur.

Ahmet: Ne demezsin harcayacak yer bulamıyorum.

Cengiz: Hesabı ödersin o zaman.

Ahmet: Çok gelmesin. Ben devlet memuruyum. Senin kazandığının yanında benimkinin lafı mı olur?

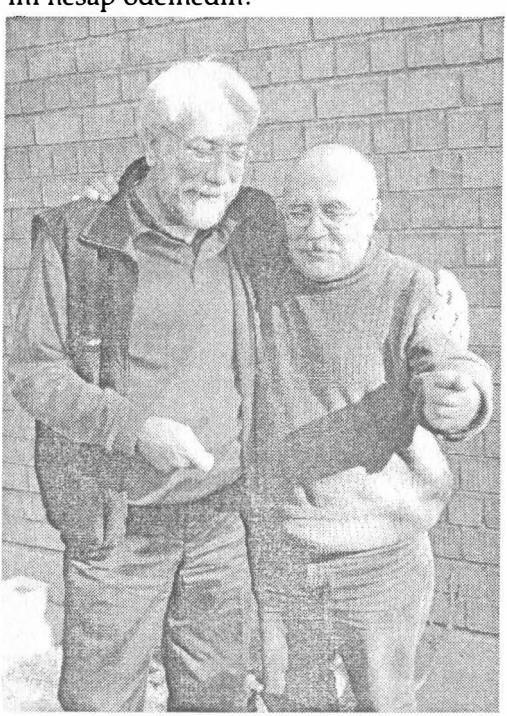
Cengiz: Konuya gelsek.

Ahmet: Konu neydi?

Cengiz: Aklın hesapta, konuyu şaşırdın.

Ahmet: Ne alakası var, tamam ben ödeyeceğim. Garson!

Cengiz: Bekle! Kahvaltı bitsin, öyle ödersin. Hayatında hiç mi hesap ödemedin?

Ahmet: Yok. Bizim evde hesabı karım öder. Ben maaşımı alır ona veririm. Felsefe profesörüyüm, benim parayla ne işim olacak.

Cengiz: Konumuz, gençlik başımda duman.

Ahmet: Bu ayın şarkısı o mu? Öncelikle şunu söyleyeyim, gençlik üstüne konuşma bir yaşlılık belirtisidir. Demek ki bizim yaş kemale erdi. Genç, Eski Yunanca'da ye-

ni demek. Yeni olmakla tazelenmek arasında ciddi bir ilişki var. Yeni olmanın karşıtı olan sav, güneşin altında yeni hiçbir şey yoktur savı.

Cengiz: Yaşananlar birbirini tekrar eder hikâyesi yani.

Ahmet: Evet. Yeni olmaktan insanlar neden korkuyor, çünkü yeni olma aşinalıktan gelmediği için, risk taşıyor. Yani yeni olmak bir tür tehlikeyi içerdiği için, insanlar güvende olayım da eski olayım diyorlar. Garantili olsun.

Cengiz: Memur zihniyeti yani.

Ahmet: Şimdi memur derken neyi kastettiğine bağlı. Beni kastetmiyorsun umarım.

Cengiz: Sen az önce demedin mi ben memurum diye.

Ahmet: O ayrı. Ben memurluğun zihniyetine karşıyım.

Cengiz: Zihniyetine karşısın, ama maaşlardan memnunsun.

Ahmet: Yok, maaşlardan da pek memnun değilim, biraz zam olması lazım.

Cengiz: Hocam yani sen de, ne zihniyetten memnunsun ne maaştan. En iyisi emekli ol.

Ahmet: Yok, ben seviyorum öğrencilerimi. Çalışmayana takıyorum, düşük not veriyorum. Emekli olsam kiminle uğraşacağım. Konuyu dağıtmayalım.

Cengiz: İlginç, ilk defa böyle bir cümle sarf ettin. Devam et o zaman.

Ahmet: Ne diyordum, Ahmet Hoca'nın gençliğe hitabesinde kalmıştık. Ne biyolojik olarak ne de psikolojik olarak sürekli yeni olabilirsin. Benim yenilikten anladığım bir mana yeniliği. Her sabah uyandığın zaman, hayatın anlamını yeniden devşirmek, yeniden canlandırmak, işte bütün mesele bu.

Cengiz: Hamlet konuştu.

Ahmet: Hamlet değil abi, Ahmet! Hani eskiden mahallelerde yorgancılar olurdu. Hallaçla pamuğu atarlardı. Her sabah, yaşamı hallaç pamuğu gibi atmak lazım. Havalandırıp, kabartacaksın. Her sabah aynanın karşısına geçip biraz kabaracaksın. Kendini tazelemek, yeniden gözden geçirmek, aynı zamanda bir sağlık belirtisidir.

Cengiz: Genç olma, genç kalma; günümüzde çok öznel ve ideolojik bir söylem haline geldi.

Ahmet: Bravo. İşte gençlik dangalakları bunlar. Saç taramakla, bıyık kesmekle olacak zannediyor. Şişman, benim gibi herifleri sabahın köründe görüyorsun, koşuyorlar. Saunaya giriyor, Viagra alıyor, sonra o yolda ölüyor.

Cengiz: Kadim kültürlerde, örneğin Sibirya'daki bir şaman topluğunda ya da Afrika'daki bir kabilede, yani pre-modern diyeceğimiz topluluklarda değerli olan yaşlılıktır, olgunluktur. Yaşlılık bilgeliği temsil eder. Çağımız oluşturulmuş bir gençlik ideolojisi çağı. Ortalıkta bir genç kalma tutkusu var ve bu giderek saplantıya dönüştürülüyor. Genç kalın derken bunun altında yaşamı sorgulama gücü kastediliyorsa bir itirazım yok. Ama pek öyle olduğunu zannetmiyorum.

Ahmet: Ben de aynı kanaatteyim. Sorulması gereken şu: Kokuşmakta mıyım? Eskimekte miyim? Hayata bakış tarzım acaba bir alışkanlık haline mi geldi? Yoksa ben bu bakış tarzımla çözemediğim problemler karşısında numara mı çekiyorum? Yenilenmek ve genç kalmak, birlikte yapılacak bir iş. İnsan tek başına bir odaya oturup genç kalamaz. Hep beraber genç kalınır. Yani ben, Cengiz abimle beraber genç kalabilirim. Ama o benden ayrı güzellik salonlarına gidiyor. Ben bir konsültasyona kadar gideyim diyor, biz konsültasyonun ne olduğunu anlamaya çalışırken o çoktan güzellik salonunda alıyor soluğu.

Cengiz: Konuş Ahmetçiğim, yalandan kim ölmüş! Gençlik sorgulamakla kalmayıp değiştirme güdüsünün yüksek olduğu bir yaşam dönemi. Bu yaşam döneminin dinamizmi büyük ölçüde devrimcidir. Bu anlamda statükoya teslim olmayan gençlik ruhundan bahsedildiğinde bir itirazım yok. Ama günümüzdeki gençlik söylemi böyle değil. Burada daha çok fizikselliğe vurgu var. Dolayısıyla dirilik, çekicilik ve cazibe ön planda, bu çok kadük bir duruma tekabül ediyor. Bu anlayış sayesinde bir gençlik sektörü yaratıldı. Her şeyin olduğu gibi gençliğin de piyasası yaratıldı. Medikal sektör, plastik cerrahi ve benzerleri ciddi bir rant sağlıyor bu işten. Öyle bir talep yaratıldı ki, hemen herkes gençlik pazarında bir müşteri haline geldi.

Ahmet: Bu işlerden en çok ihtiyarlar para kazanıyor.

Cengiz: Evet. Ama manevi anlamda, yani her türlü statükoya meydan okuyan gençlik pazarlanabilir değil. Bu anlamdaki

gençlik vurgusunun hem fazla bir getirisi yok, hem de böyle bir vurgu sistemin köküne dinamit koymak demek. Liberal ekonomi için gençlik fiziksel açıdan pazara sunulabilecek bir meta. Bu budalalığa da yaygın bir şekilde düşüyoruz. Saçımızı boyuyoruz...

Ahmet: Saç ektirme de var. Bana hocam size ekelim dediler taksitle, kabul etmedim. Ben kelimden memnunum.

Cengiz: Çekici kalma pahasına ölümcül olan müdahaleler kabul ediliyor. Botox en hafifi. Çılgınca kullanılan vitaminler, yükselişe geçen sebzeler var. Mesela brokoli. Bir takım yapay ya da doğal maddelerin pazarlanmasında kullanılan en önemli propaganda aracı, genç kalmak. Genç kalmak arzusu, yaratılmış bir şey, çağa ait.

Ahmet: Oysa kendini tazelemek çok farklı bir olgu. Yenilenme aşkına tutulmuş topluluklarla olur bu iş. Belki muhabbet toplulukları diyebiliriz bunlara. Tıpkı Antik Yunan'da olduğu gibi. Bizim sufî gelenekte de var bu. Önce bedenine dikkat edersin, onun enerjisiyle de manevi alanlarda tazelenirsin. Çünkü genç kalmak, öncelikli olarak bunun manasına önem verilmesi gereken bir şeyken, bir ölçüde de biyolojiktir. Yani bir sürü hastalığın varsa ben hâlâ gencim diye dolaşmazsın. Bedenin buna izin vermesi lazım. Ama onu anlam enerjisiyle desteklersen, o anlamda gençliğin ardında olmanın yolunu tutabilirsin. Mesela Attila İlhan, ölmeden önceki imza gününde 14–15 yaşındaki çocukların imza kuyruğuna girdiğini görünce, belki de son mutluluğu oldu o görüntü.

Cengiz: Ben orta yaş dönemini yavaş yavaş bitiren bir insan olarak, hayatımın belki de en kendimle barışık dönemi 40'dan sonrasıydı diyebilirim. Yeniden o gençlik çağıma dönmek istemem, çünkü gençlik dönemim ıstırapla doluydu. Kafan karışık, duyguların karışık, ne olacağın belirsiz, sürekli yakınlaşma ihtiyacı içindesin, reddedilmeye karşı aşırı duyarlısın. Her attığın adımda yetersizliğin, beceriksizliğin, mahcupluğun var. Hiçbir doğallığı, insani sıcaklığı, varlıklar âlemini hissedemeden, böyle kaygılarla geçen en az on beş sene.

Ahmet: Goethe'nin bu konuda yazdığı bir roman var. *Genç Cengiz'in Acıları* diye.

Cengiz: Kötü espri! Bir taraftan da ana baba olma, toplumda bir yer edinme gayreti, bunun neresi güzel, neresi keyifli. Palavra. Orta yaşlarda o güne kadar önüne koyduğu bir takım hedefleri gerçekleştirmiş hiçbir insanın dönüp de "Ah benim gençliğim!" diye hayıflanacağını zannetmiyorum.

Ahmet: Ben hayıflanırım.

Cengiz: Sen ayrı bir vakasın, senin üzerinden yapılacak hiçbir genellemenin bilime bir faydası olacağını düşünmüyorum.

Ahmet: Abi şimdi sen övdün mü beni, yoksa sövdün mü?

Cengiz: Yok hocam, ben senden bağımsız olarak durumu tahlil etmeye çalışıyorum. Orta yaşlarda mutsuz, doyumsuz, kendi varlığından hoşnut olmayanların, bir nostalji gibi, gençliğe özlem duydukları görülüyor. Bu zamanla bir saplantıya dönüşebiliyor. Ancak tedavisi mümkündür. Benim işim şahsen bu.

Ahmet: Demek ki gençlik içimizdeki hayatı bulabilmek. Yani içimizde bir jeneratör var. İnsan dediğin aslında, "Homo-jeneratördür" bir bakıma. Jeneratör insan, yaratıcı insan demektir. Genç kalmak sürekli üretimle olanaklı, tabii hep aynı şeyleri üretiyorsan, basmakalıpsan, senden bir şey olmaz. Ben mesela sapına kadar Homo-jeneratörüm.

Cengiz: Sen jeneratörsen ben de dinamoyum.

Ahmet: Sağ ol abi, hiçbir konuda beni yalnız bırakmadın. Yalnız şu da var, kendini tazeleme mücadelesi verirken; kendinden memnuniyetle, memnun olmama arasındaki dengeyi tutturmak lazım. Çok fazla memnun olduğunda bir gaflete düşersin. Ama hiç memnun olmamak da seni berbat hale getirir. Kendinden memnun olmamak, bir bakıma sürekli enerji sağlar. Ama patolojik düzeyde olmamak kaydıyla. Yoksa kendini geliştirmek istediğin yanlar tükenmez. Buna rağmen ben bir hiçim, bitim demeye başlarsan, yok olursun.

Cengiz: Gençliğin bocalama ve arayışları, daha olgun olmanın zorunlu koşulu. Dolayısıyla bu tatsız yanı bilmekle beraber, gençliğin bitmemesi gereken, tüm yaşam boyu sürmesini arzu ettiğimiz yönü, değerler dünyasıyla ilgili. Gençliğin manevi değerlerine bağlılık bir dinamo gibi kendini yenileme şansı verecektir sana. Genç bir insan, hep aynı insanlarla bir arada olduğunu, aynı işleri yaptığını anladığı zaman, yani rutinliğinin far-

kına vardığı zaman dehşete kapılır. Hemen bir farklılık ihtiyacı duyar, bu kendiliğindendir.

Organizma her değişikliğe kolay uyum sağlayamaz. Bu uyum mekanizmaları gençlikte daha esnektir. Manevi ve bedensel anlamdaki sürekliliğe sahip çıkmalı, ama ona teslim olmamalıyız, onunla yetinmemeliyiz. Kendini sev, kendini beğen, kendi duygularının farkına var falan, bunlar hep söyleniyor, palavra laflar. Modern toplumda gençliğe övgü, orta yaşlara gelmiş insanların tükenmişliğinden kaynaklanıyor. Çünkü bu sistem daha orta yaşlara gelmeden insanların posasını çıkarıyor. Bunu ortadan kaldırabilmenin çaresi olarak da hayali bir gençlik figürü ortaya atılıyor. Geriye dönük hayali gençliğe vurgu, bireysel olduğu kadar, ortak geçmişlere de yapılıyor. Örneğin 68 kuşağı olmakla övünmek, ne ile övünüyoruz! Başarılı olduğumuzdan değil. 68, iz bıraksa da başarısız. Romantik bir şekilde dönemimizi yüceltiyoruz. Çünkü bütün dünyaya kafa tutan bir dönem. Biz adil bir dünya yaratacağız fikri, dönüp övünülecek bir şey tabii. Egemen düzen o kadar güçlüydü ki, Don Kişotvari, şövalyece başkaldırıları birden değil, yavaş yavaş ortadan kaldırdı. Burada mühim olan, yenileceğini bile bile kavgaya girme cesaretidir. Yani hesapsız. Yolda olmanın heyecanı, gençlik ruhu ancak böyle tanımlanabilir.

Ahmet: Yani dayak yiyeceğini bildiğin kavgaya giriyorsan, gençsin.

Cengiz: Gençlik işte böyle bir bağlanmadır.

Ahmet: Gençlikle acemi olmak arasında da bir ayrım yapmak lazım. Gençlik belli bir yaş diliminde olmak demek değil.

Cengiz: Konu aslında "gençlik" değil de yaşam tazeliği zaten.

Ahmet: Yalnız ayak kokmuyor, insanın ruhu da kokuyor. Bazı insanların ruhunun çok kötü koktuğunu hissediyorum. Ruh da bir organizmadır. Beslenmezse, yeterince kan gitmezse, ruh kokmaya başlıyor. Yaşlı olup olgun olamamak bu işte. Hep aynı fıkraları, aynı anıları anlatıyor, giderek çirkinleşiyor, katılaşıyor, daha anlayışsız oluyor, dünyayı kavraması daralıyor. Ne kadar çok ihtiyar var abi. Sokağa çıkıp dövelim. Bir tane de ruh için siteteskop olacak, ruhu dinleyip kaç yaşında olduğunu anlaya-

caksın. Çok umutsuz değilse, ruha kök hücresi sokup yeniden yaratacaksın. Sokmak biraz erotik oldu.

Cengiz: Ruha kök hücresi ekme de o zaman.

Ahmet: Aslında sizin işiniz ruha kök hücresi ekmek, ama habire ilaç yazıp duruyorsunuz. 20 yıl önce "Psikiyatristler Hıyar mıdır?" diye bir yazı yazmıştım. Çoğunun hıyar olduğunu düşünüyordum, sen hariç. Bana prozac verme, uyuşturma beni, canlandır! Kuş gribi diyorlar, ama aslında ruh gribi var. Salya sümük ruhlar, ağır bir şekilde hasta yatıyor.

Cengiz: Güzel, konuyu güncel göndermelerle bağladın.

Ahmet: Bağlamada iyiyimdir bilirsin.

Cengiz: Bilirim, hesabı iste de gidelim.

Ahmet: Dur yahu, daha karpuz yemedik.

İHANET:
"POSTMODERN SEVGİLİ SEBİLDİR BİRAZ"

En büyük ihanetin kafamızın içinden geçenlerle dışarı yansıttıklarımız arasındaki farktan kaynaklandığını düşünüyorum. Kafada sorunu olan, başkalarına çok kolay ihanet edebilir.

Ahmet İnam

İhaneti ağırlaştıran kamuya mal olması. Neden evlilikler şahitler huzurunda yapılır. Kilisede de olsa, imam karşısında da olsa, belediye nikâh salonunda da olsa, her nikâha şahit gerekir. Çünkü başkalarının varlığı, ihaneti zorlaştırma yaptırımı gibi bir şey.

Cengiz Güleç

Ahmet: Konu ihanet. Ben farklı bir yerden başlayayım, sen tarihinden girersin.

Cengiz: Ne demek istiyorsun?

Ahmet: Yani abi sana şimdi Logos Cengiz diyorlar ya, o yüzden bilimsel kısmını sana bırakıyorum.

Cengiz: Sağ ol.

Ahmet: Geyik muhabbeti kısmını ben anlatacağım.

Cengiz: İyi düşünmüşsün.

Ahmet: Milattan yaklaşık 600 yıl kadar önce bir Lidya Kralı varmış. Savaş sırasında ölüyor, adı Gyges.

Cengiz: Tarihten girdin.

Ahmet: Öyle oldu biraz.

Cengiz: Geyik muhabbeti yapacağım diye tarihi çarpıtma da...

Ahmet: Yok hocam, belgelerle konuşuyorum. Bu Gyges'in ünü yüzüğünden geliyor. Çünkü yüzüğünü taktığı zaman görünmez oluyor. İşte mesele burada. İnsanın Gyges'in yüzüğünü takmadan önceki haliyle yüzüğü taktıktan sonraki hali arasındaki fark çok önemli. Bunu Platon *Devlet*'inde anlatır, herkes de Gyges'in yüzüğü olsaydı, adalet diye bir şey kalmazdı. Çünkü insanlar görünmez oldukları zaman her türlü puştluğu yapabilirler. Dolayısıyla ahlak görünür olmamızla ilgili bir şey. Görünmez olsaydık ve suçlanmayacağımızı bilseydik her türlü haltı yiyebilirdik. Bunu herkes kendi kendine sormalı.

Cengiz: Böyle bir durumda her haltı yer miydik, böyle bir gücümüz olsaydı, bunu bir fırsat bilip ona göre davranır mıydık? Sorulması gereken soru bu sanırım.

Ahmet: Evet, oraya geliyorum. İhanete buradan başlayabiliriz. İhanetimiz görünmez olduğunda ne olacak. En basit örneği veriyorum; ben sevgilimle sevişirken o Kadir İnanır'ı düşünüyor olabilir, halbuki karşısında kel kafalı bir adam var. Veya ben Hülya Avşar'ı düşünebilirim, ihanet kafanın içinde başlayan bir şey. Orada işte Gyges'in yüzüğü var ve yüzümüz ortada değil. Tabii ışığı tamamen kapattıysak.

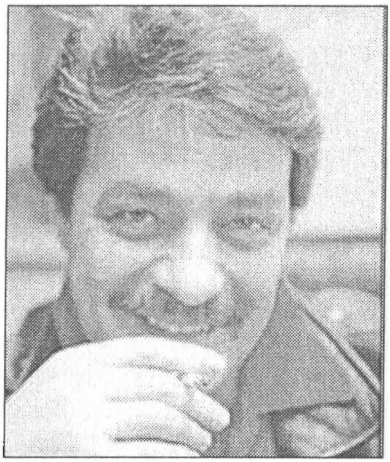

Hülya Avşar

Cengiz: Güzel gidiyordun, ama espri uymadı.

Ahmet: Tamam, o kısmı geçelim, anlatmak istediğim o değil zaten. İhanet kafanın içinde başlayan bir şey. Bunu kendi-

ne itiraf edebiliyorsan sorun yok. En büyük ihanetin kafamızın içinden geçenlerle dışarı yansıttıklarımız arasındaki farktan kaynaklandığını düşünüyorum. Kafada sorunu olan, başkalarına çok kolay ihanet edebilir. Yüzünü başkalarına nasıl gösterdiğin çok önemli. Birçok insan hep başkalarına göre yaşıyor.

Kadir İnanır

Cengiz: İyi güzel de ihanet ne?

Ahmet: Çok güzel bir soru sordun hocam.

Cengiz: Ee!

Ahmet: Ona gelmeden önce bir şey söylemek istiyorum. Sondan başa doğru gidelim. Toplum tarafından sanki ihanet etmek üzerine yetiştiriliyoruz. Hepimiz bir diğerini ihanete sevk ediyoruz. Örneğin, önem verdiğin insanlar: "Ne kadar akıllısın, beceriklisin, çapkınsın." falan dediği zaman sen o göründüğün yüzle yaşamayı sürdürüyorsun ve onlara göre bir çizgi çekiyorsun. Çapkın olmasan bile bir yerden sonra öyle olmaya başlıyorsun, o sana yapıştırılmış bir etiket ve o etiket çok hoşuna gitti, hatta o etiket kolayına geldi. Çünkü biriyle sağlıklı bir ilişki sürdürmek, kalıcı değerler inşa etmek diğerinden daha zordur. Dolayısıyla senin başkalarına gösterdiğin yüzle görünmez olduğun zamanki yüzün arasında, toplumsal nedenlerin de etkisiyle büyük bir uçurum oluşuyor. İki yüz arasındaki fark, her türlü ihanetin kaynağında olan bir şey.

Cengiz: İhanet durumunun ön koşulu, söz verme. Ortada bir sözleşme var.

Ahmet: Bir ahit, bir akit...

Cengiz: Çoğaltmak mümkün. Örneğin şirketler arasında ticari bir akit var, biri buna uymadı diğeri zarar etti. Bu durumda "Şu şirket bana ihanet etti." diyemezsin. "Kazık yedim, tongaya bastım." dersin. Bunlar kapitalizmin doğasında olan üçkâğıtçı-

lıkla ilgili şeyler. Ama herkes bu sistemin içinde yaşadığına göre, buradaki maddi değerler insanın manevi dünyasına da sirayet ediyor. Duygusal ilişkilerde de örtük bir akit var.

Ahmet: Ama işte toplum, o örtük akiti açık hale getirmeye çalışıyor.

Cengiz: Biraz sabırlı olsan ben de oraya gelecektim.

Ahmet: Bir de Akit gazetesi var, ama onun konumuzla ilgisi yok.

Cengiz: Ahmet, inan ki kafam şişti. Çok yorucusun ya.

Ahmet: Sağ ol abi, sen devam et.

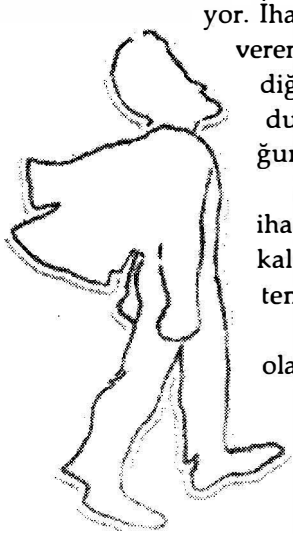
Cengiz: İhanet iki kişi arasında başlıyor, ama iki kişiyle sınırlı değil.

Ahmet: Vatan hainliğine kadar yolu var.

Cengiz: Önce bireydeki ihaneti irdeleyelim, oraya da geleceğim. Başkalarının varlığı önünde bir davranış ihanet olabilir.

Ahmet: Evet.

Cengiz: İkimiz bir akit yapıyoruz, bu akitte bir ihtilaf doğduğunda hemen ihanet denmiyor buna. İhtilaf başka. Ancak ikimizin arasında verilen söze tanıklar şahitse iş değişiyor. İhanetin iki boyutu var. Bir, birbirine söz veren insanların sözünde durmaması. İki, diğerinin ihanete uğramışlık duygusu. Bu duygu üçüncü şahıslarla bağlantılı olduğunda derinleşiyor.

Nazım Hikmet
(Çizim: Abidin Dino)

Ahmet: Yani mahrem ihanetle aleni ihanet arasındaki fark. İnsan, yapılan gizli kaldıysa, mahremse buna ihanet demek istemiyor.

Cengiz: İşte oraya geliyorum, asıl feci olan bu. İhaneti ağırlaştıran kamuya mal olması. Neden evlilikler şahitler huzurunda yapılır. Kilisede de olsa, imam karşısında da olsa, belediye nikâh salonunda da olsa, her nikâha şahit gerekir. Çünkü başkalarının varlığı, ihaneti zorlaştırma yaptırımı gibi bir şey.

Ahmet: Nikâh masasına oturmadan, "Valla billa ihanet etmeyeceğim, namerdim ihanet edersem." diyorsun, ama evliliğin hali ortada.

Cengiz: İşte bu, bizim üstünde durmamız gereken ihanetten farklı bir durum. Değerli olan, başkalarının varlığına gerek duymadan, hatta ötekinin varlığına bile gerek duymadan, kendi içinde verdiğin sözdür. Ve o söze uyup uymamadaki tutumun, değer duygusunu üretir. Ötekinde değer, yani şahitlerin huzurunda verilmiş söz, çok da önemli değil, bir değerdir, ama çok da kıymetli değildir.

Ahmet: Hülya Avşar'la Kaya Çilingiroğlu'nu ele alalım. Kaya her türlü numarayı yiyor, Avşar onu sanki kabul eder gibi görünüyor. Dışarıdan medya ve kamuoyu baskısı "Kocan seni aldatıyor." dedikçe, kadın en sonunda ayrılmak zorunda kalıyor. Ayrılmayacağı varsa bile ayrılıyor.

Cengiz: Olumludur anlamında demiyorum, ama hani o reklâmdaki "Olay basına yansımasaydı iyi olurdu," duygusu en çok ihanet için geçerli. Oradaki basının yerine komşuları koy, arkadaş çevresini koy, aynı şey. Söz vermeden sapma davranışının, ağır bir suçlamaya maruz kalması için ötekilerin varlığı gerekiyor.

Ahmet: Ne geniş mezheplisin derler adama.

Cengiz: Doğru. Ama öbür türlü, aleni ihanete rağmen eylemde bulunmamak, sineye çekmek mümkün. Her ihanet eden hain midir? Bir grup pekâlâ Nazım Hikmet'i vatan haini ilan etmiş olabilir, ama bizim için gelmiş geçmiş en büyük vatan şairidir. Bu ayrı bir konu.

Ahmet: Nankörlükle, kıymet bilmemekle hainlik arasında ilişki kuruluyor.

Cengiz: Sen şu türküyü bilir misin? "Bin bir mihnet ile büyüttüğüm gülleri / Vardın bir soysuza yoldurdun." İşte bunun tipik bir örneği.

Ahmet: Peki hocam sen şu türküyü bilir misin: "Dostun bahçesine bir hoyrat girmiş / Gülünü dererken dalını kırmış." Altta kalmamak için söyledim, ama konuyla alakası da var. Şimdi, dostun bahçesine giren adam, görüldüğü üzere bu türküde bir sürü sakarlık yapıyor. Çünkü hoyrat.

Cengiz: Sakarlık derken latife yaptın herhalde.

Ahmet: Sen latife derken latife mi yaptın?

Cengiz: Evet. Söylediğin türküde sakarlık değil, güzelliğin tarumar edilişine dair bir isyan var.

Ahmet: Aslında aşkın mihenk taşı var bu isyanda. Sen o bahçeyi müthiş ince ve güzel görüyorsun, o hoyrat görmüyor ya da görmediğine inanıyorsun. Senin dışında o bahçeye bakanlar potansiyel hoyrattır zaten. O hıyar göremez, lambur lumbur girer. Benim dokunmaya kıyamadığım sevgiliyi, adam almış şapur şupur öpüyor. Bir de o bahçe namussuzu da tutar o hoyrata âşık olur. "Sert erkeğim benim." der. Sen "Üçüncü Şahsın Şiiri" gibi bakarsın köşeden.

Cengiz: Sen dost bahçesinde bir aşk geliştirmeye çalıştın, âşık olarak maşukuna öyle şeyler yaptın ama...

Ahmet: Araya su katayım mı?

Cengiz: Kat.

Ahmet: Bak şimdi kafiyeye dikkat et. Âşık, maşuk ve kaşık. Kaşık burada kızın abisidir ya da mahalle bakkalı. İlişkiye takoz koyar. Yurt müdürleri, apartman yöneticileri hep bu takoz tipinde adamlardır. Bir de Takoz Recep vardı hatırlar mısın, Beşiktaş'ın sağ beki.

Cengiz: Seninle ciddi bir şey konuşmanın imkânı yok.

Ahmet: Bak hocam şimdi, kafiye geliyor. Âşık, maşuk, kaşık, bulaşık. Bulaşık medyadır.

Cengiz: Sen konuşurken, konuyu bağlamından koparıyorsun, ama çok ince bir yerden de bağlıyorsun. Bağlayamadığın zaman da bağlamış gibi yapıyorsun, nasılsa felsefe profesörüyüm millet yer diye düşünüyorsun herhalde.

Ahmet: Öyle derin bir psikolojik analiz yaptın ki, artık ne desem boş. Çocukluğu mu anlatayım?

Cengiz: Anlat.

Ahmet: Çocukluğum Afyon Sandıklı'da geçti.

Cengiz: Oraları bilirim, senin böyle olmanda büyük etkisi var. Şimdi gelelim, "Binbir mihnet ile büyüttüğüm gülleri / Vardın bir soysuza yoldurdun." diyen adamın psikolojisine. Bu adam, "Ortak güzelliğimizi bozdun," diyor. Ama burada çok fazla narsistik bir isyan var. Aşkın kurucusu benim, kişi böyle hissedecek ki bu durumu ihanet olarak görsün. Aşka ihanet ettin demiyor, bana ihanet ettin diyor. Burada bir güzelliği yaratıyorsak, bu güzelliğin etkin üyesi benim düşüncesi var. Bundan her sapmayı bir ihanet olarak algılıyoruz.

Soyut bir güzelliği anlayamıyoruz, değerlilik duygusunu bu dereceye kadar geliştiremiyoruz. Bunu söyleyen daha nergis olmasaydı şöyle de düşünebilirdi: "Evet bir aşkı kurdum, güzelliği inşa ettik, geliştirdik, ama olmadı. Ama ben zaten bu güzelliği yaratmaya vurgundum, bunun sonuçlarına yatırım yapmadım. Dolayısıyla bu sefer olmasa bile bir başka gül bahçesi kurabilirim." Bu olgunluktur. Öbür türlüsü: "Bunu hayatımda bir sefer yapabilirdim, bütün varlığımı buna adadım, ama gördün mü işte nankörü..." Onun isyanı bu.

Ahmet: Yani her ihanetten sonra; "Önümüzdeki maçlara bakacağız artık.," demek lazım. Bir Diyarbakır türküsüyle söze devam etmek istiyorum, nakaratı şöyle: "Hele yar yar Allahsız yar / İmansız yar / dinsiz yar / al hançeri vur sineme iki yar / Gör sinemde neler var." Müthiş bir söz. Hem demediğini bırakmıyor, hem de kalbimi yar diyor.

Cengiz: Biz neyi ihanet olarak algılıyoruz. Bir sahiplenme varsa, ihanet algısı var. Bu nankörlük olabilir. Bu türküde sahiplendiği bir şeyin elinden alındığı duygusu var. Bu nankörlüktür. Halbuki aşk, sahiplenme değil, birlikte oluşturulan bir şey. Öyle görüldüğünde, kimsenin Allah'ı sorgulanmaz. Aşkı kendi mülküne dahil edersen böyle olur. Bir adamın somut bir varlığını alana hırsız diyoruz. Ama buna hırsız demiyoruz, daha soyut bir şey. Davamıza ihanet ettin de bile, aslında bu dava bizim mülkümüzdü duygusu var. Sahiplenme içinde değilsem, şunu

diyebilirim: "Hep hayal kırıklığına uğruyorum, o zaman ben, o güzelliğin oluşumunda payım olmayan bir güzelliğe değer vereyim."

Ahmet: Bu kötü bir şey.

Cengiz: Ben bunu yapalım demiyorum zaten. Sahiplenme duygusundan kurtulmanın çözümü bu olabilir diyorum bir bakıma.

Ahmet: Adam gül bahçesini değil de, kendiliğinden çıkan papatyayı seviyor. O koparıldığı zaman fazla acı çekmez tabii. Çünkü ona yatırım yapmamış.

Cengiz: İhanetten korunmanın tek yolu bu.

Ahmet: Gençler için tercümesini yapayım, cumartesi kızı almış götürmüşsün bardan, pazar günü tanımıyorsun.

Cengiz: Met Üst'ün karikatürü işte bunu anlatıyor. Hani kız diyor ya "İtiraf edeyim kız değilim." Eleman cevap veriyor: "Ben de zaten zikip bırakacaktım seni." İhanet konusunda aşırı derecede duyarlıysan çözümü bu. Tabii bu geçici bir çözüm, bir bakıma olgunluğu erteleme girişimi. Ama hiçbir sorun erteleyerek çözülmez. Son kertede kişinin ruhsal durumu daha beter kördüğüm olur. Bir yerde çökersin.

Metin Üstündağ

Ahmet: Neden? Çünkü inşa yok. İlişki bir kurgudur ve emekle oluşturulur. Senin türkünde asimetri var. Biri emek sarf etmiş, öbürü yatmış. Burada Bahçıvanın gafleti var, ey âşık böyle gafil olma.

Cengiz: Ne diyorsun yani, dünyanın en güzel gülünü yetiştirmeyeyim mi?

Ahmet: Yetiştir. Ama sen sadece dünyanın en güzel gülünü yetiştirmek için o gülü yetiştireceksin. Onu kim alırsa alabilir artık.

Cengiz: Değerli gibi hissettiğimiz şey bu. Yani ben güzel yetiştir-

meye adadım kendimi, o gülü koklamam şart değil. Gerçek aşk bu. Aşk öldü denmesinin nedeni de bu duygudan zevk alamamak.

Ahmet: Kapitalizmde bu olmuyor. Çünkü gülü pazarlaman lazım.

Cengiz: Evet, sahiplendiğin bir şeyi pazarlarsın. İnsana özgü yüce değerler dediğimiz şeyler, mülk edinmeyle yan yana gittiği için, duygusal ilişkilerde her şey ihanet olarak görülmeye başlandı.

Ahmet: Sahip olmakla, olmak ayrımıdır bu. Olmayı düşündüğün zaman, zaten gülban orada kendisi gül olur. Gülü yetiştiren, gül ve gülü alacak olan, üçü bir kişi. Tasavvuftaki birlik bu işte. Bu birlik sağlandığı zaman müthiş bir şey çıkıyor ortaya. Ben sana ideal âşığı söyleyeyim mi, sevgilisine diyecek ki; "Sebil. Buyurun sebil." Çünkü korkusu yok adamın. Çünkü şundan emin, onun sevdiği gibi o kızı kimse sevemez. Ona güvenmiyor, kendine güveniyor.

Biricik olduğunu anlamak, bunu hissetmek mühim. "Leyla benim için biriciktir, onun yerini başka bir şeyle ikâme edemem." Dolayısıyla, o biricik çekip gittiğinde, "Ulan Leyla gitti Fatma var," diyemiyor. Çünkü Leyla'nın boşluğu bakidir. Ama şimdi Leyla gitti mi sırf Fatma yok, katalogdan bakıyor adam. Ayşe mi, Zeynep mi, Züleyha mı? Postmodern sevgili sebildir biraz. Sözcüğün kötü anlamıyla.

Cengiz: Bu sistem içinde ihanet etmeden yaşamak mümkün değil. Postmodern çağ, ihanet çağıdır.

Ahmet: İnsanlar arasındaki bağlanma ve taahhüt biçimleri değişti. Adam sevgilisiyle sevişirken, kameraya alıyor, artık mahrem bir şey kalmadı.

Cengiz: En derin aşklarda bile karşılıklı söz verme çabası nereden geliyor. "Beni sonsuza kadar seveceksin değil mi?" Nereden geliyor bu vb. sorular. Yapılan akit her an bozulabilir kaygısından geliyor. En temiz, hesapsız aşkta bile bu var. Anksiyete Separation, Ayrılma Kaygısı. Ayrılma yakınlaşma, bütün yaşam böyle, med cezir. Daha bebeklikte başlıyor. Bebek, anne görme alanının dışına çıktığı zaman büyük bir kaygı duyar, onun yok olduğunu, artık gelmeyeceğini hisseder. Ağlaması, altına kaçır-

madıysa ondandır. Zamanla anneyi göremediği zamanlarda da onun var olduğunu anlamaya başlar. Böylece büyür. Kimisi kaç yaşına gelirse gelsin bu sendromu atamaz üstünden, biri gittiği zaman büyük bir kaygı duyar. İşte en çok bunlar ihanetin acısını çeker, çünkü hazırdır, "Biri ihanet etse de acı çeksem." der.

Ahmet: İşte bizim çektiğimiz bütün çile bu. Ben sana bağımlıyım abi. Sen benim görme alanımdan çıktığın zaman bende başlıyor anksiyete separation.

ŞİDDET:
"YAŞAMAK, ŞİDDET MÜHENDİSLİĞİDİR"

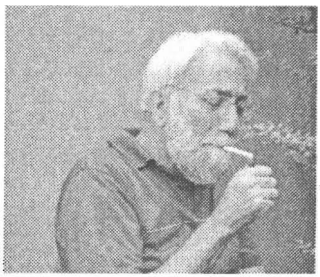
Rekabete ve başarıya yönelik vurgu ne kadar yüksekse, o toplumda şiddet eğiliminin de o kadar yüksek olduğu görülüyor. Bunların yerine uyum ve uğraşma varsa, şiddet azalıyor. Yani uygarlığın gelişimi bizi ayakta tutan agresyonu, hayatımızı mahveden şiddete dönüştürdü.

Cengiz Güleç

Makbul yumuşaklık, içinde sertlik taşıyan yumuşaklıktır. Yani büyük yaşam enerjisini, erotik enerjiyi koruyan bir yumuşaklık. Birçok kibar insan görürsün, içindeki şiddeti maskeler, hıyarın biridir aslında. Nermi Farsçada yumuşak demek. Nerin pehlivan, yiğit demek. Yani nermi, nerin olunca yiğit oluyorsun. Dolayısıyla yiğit yumuşaktır, öyle yiğitleri seviyorum.

Alınet İnam

Ahmet: İstersen ben başlayayım. Ondan sonra sen "Yahu ne saçmaladın böyle." diye girersin.

Cengiz: Ahmet Hocam, bakıyorum yine atışa hazır füze gibisin.

Ahmet: Çağrışımla düşündüğüm için hep öyle oluyor. Ben de fikir diye bir şey yok, havada uçuşan fikirleri topluyorum. Konu neydi?

Cengiz: Şiddet.

Ahmet: Şiddet konusunda birkaç yanlış anlaşılan şey var bana sorarsan.

Cengiz: Hemen yanlışlardan girme, şiddet nedir, ondan başlayalım.

Ahmet: Yok, ben önce ne olmadığını anlatacağım ki, ne olduğu anlaşılsın. Öncelikle yanlış anlaşılmalara bakmak lazım, bunlardan biri, insanın şiddet taşımayan bir varlık olduğu sanısı. Yani şiddet bazı anormal durumlarda ortaya çıkar gibi düşünülüyor. Oysa şiddet yaşamın kendi içinde olan bir şeydir. Yaşam şiddetle beraber süren bir şey. Dolayısıyla yeryüzündeki hayatın içinde agonistik bir şey var.

Cengiz: Çatışma anlamına gelen "agon"dan bahsediyorsun değil mi?

Ahmet: Evet. Agon deyince daha entelektüel oluyor, çatışma desem nerede kaldı bizim profesörlüğümüz. Dolayısıyla yaşamak sürekli çatışmalarla sürüyor, ölüm, doğum, değişim vb. Bunlar sürekli olarak, hep aynı kalmak isteyen varlığı zorluyor. Yani zor diye düşündüğümüz şey, bizim muhafaza etmeye çalıştığımız durumlarda ortaya çıkıyor. Şiddet, doğal yaşamın bir parçasıdır, diye düşünüyorum. Bu tabii, insanın kurduğu düzenle de çatışan bir şey. Çünkü insan doğanın olağan akışı içinde var olamıyor. Doğanın akışını değiştirerek var olabiliyor. Diğer canlı türlerinden farkı o. Hayvanlar arasında da büyük bir kavga var, türün devamı açısından. Ama durum insanlara gelince değişiyor, insan doğanın bir parçası olduğundan şiddeti içinde taşıyor fakat bir arada hayatı sürdürebilmek için, bizzat şiddetle çatışma içine giriyor. Yani içindeki şiddetle çatışıyor. İçindeki şiddeti kabullenemiyor. Hemen bir slogan atayım: "İçinizdeki şiddeti, hayat adına, insan olma adına dönüştürebilirsiniz."

Cengiz: Dediklerine katılıyorum, ama şiddet tanımına biraz daha farklı yaklaşmamız lazım.

Ahmet: Ne gibi.

Cengiz:.Birazdan söylerim, önce sen şu dönüştürmeyi anlat.

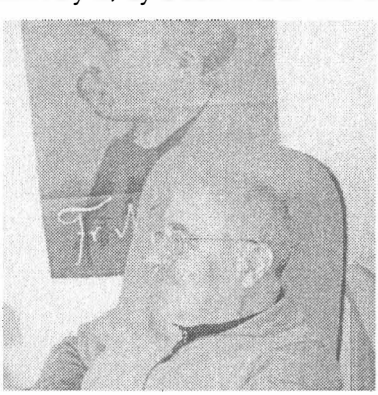
Ahmet: Yani insandaki şiddet potansiyelinden bahsediyorum. Bu nükleer enerji gibi bir şey. Bunu dönüştüremezsen bomba oluyor. Ama dönüştürebilirsen bir sürü enerji elde edebilirsin. Hastalıkların tedavisinde kullanabilirsin. İçimizde hep bir şiddet var, içimizdeki şiddet demek denetleyemediğimiz enerji demek. Büyük bir ölçüde bunu denetleyemiyoruz, çünkü şiddeti yaratan kaynaklar arasında bir ahenk sağlayamıyoruz. İçimizde değişik şiddet kaynakları var, bunlar dürtüler olarak kendini gösteriyor. Mesela Nietzsche'den alarak konuşalım: Yani Nietzsche abimiz, koçum benim.

Cengiz: Arkaya posterini de asmışsın.

Ahmet: Evin bahçesine de büstünü koydum. Şimdi diyor ki Nietzsche: "Düşünmek bir dürtüdür, felsefe yapmak bir dürtüdür." Bütün kültürel, manevi alanın altında yaşam enerjisi, dürtü var. Şiddet var yani. O dürtüleri biz harmonize edebilirsek, orkestrasyonunu yapabilirsek, o zaman o dürtüler bir gürültü olarak çıkmayacak ortaya, büyük bir senfoni olarak çıkacak.

Cengiz: Tabii dürtüleri tanzim etmesini bilmek lazım.

Ahmet: Ama insan değişik sebeplerden dolayı o dürtülerini tanzim edemiyor. Yaşamak o anlamda bir dürtü mühendisliğidir. Yani şiddet mühendisi olamıyoruz, ayarlayamıyoruz. Bu radyonun sesini sonuna kadar açmaya benziyor. Şimdiki gençler de çok büyük gürültüyle dans ediyor, ayarları bozuk. Tabii onlara göre de benim ayarım bozuk. Mesela bana şiddet gibi gelen bir şey sana gelmeyebilir. Ben yaşlı bir adam olarak: "Nasılsınız beyefendi, iyi misiniz?" falan diyorum. "Ne haber lan moruk," dendiğinde bana şiddetmiş gibi geliyor. Halbuki bu laf sana şiddet gibi gelmeyebilir. Samimiyet gibi gelir.

Cengiz: O laf bana samimiyet gibi gelmez.

Ahmet: Seni biliyoruz Cengiz Abi, ben sen derken, genç kuşağı kastettim yani.

Cengiz: Anladık herhalde onu kastettiğini, espri yapayım dedim anlamadın.

Ahmet: Sana bir haller oldu son dönemde.

Cengiz: Neyse, sen devam et.

Ahmet: Sen konuşmayacak mısın?

Cengiz: Bir sürü yanlış şey söylüyorsun, sonunda toplayacağım.

Ahmet: Karı koca ilişkilerindeki şiddetten bahsedeyim mi?

Cengiz: Bahset.

Ahmet: Çok önemli bir nokta şu; bencil koca arkasını dönüp uyurken, normal koca zaten arkasını dönüp uyur diye düşünüyor. Ama o kadına şiddet gibi geliyor. Aynı şekilde, kadının kocasını himaye etmek için yaptığı davranış da, kocasına şiddet gibi geliyor. "Ulan karı her şeyime karışıyor, bütün özgürlüğümü aldı, mahvetti beni." diye düşünüyor. Dolayısıyla neyin şiddet olup olmadığı iki şeye bağlı; bir içimizdeki şiddet kaynağını ayarlamamıza, iki dışarıdan gelen şedit vuruşları ayarlamamıza. Demek ki bir şiddet vericimiz var, bir de şiddet alıcımız. Şiddet alıcımız, dış dünyanın ne kadar üzerimize geldiğini düşünmekle güçleniyor. Öyle insanlar var ki, en ufak şeye kızarlar. Ufacık bir ses çıksa, gürültü gibi algılıyor. Ufacık bir sırıtsan "Ne demek istiyorsun lan." diyor.

Cengiz: "Döverim seni dayı." vardı, onu anlatsana.

Ahmet: Anlatayım. Bir gün mezar ziyaretinden dönüyoruz bayramda. Ters yola girmiş genç bir çocuk, dedim ki; "Ters yoldasın git." Bu arabadan indi beni dövmeye. "Döverim seni dayı." diyor. Dedim ki "Bak evladım; bir, bugün bayram. İki, burası mezarlık. Üç, ben yaşlıyım. Şimdi beni döv." Yani yaydığım dalgalarla adamın şiddet vericisini felce uğrattım.

Cengiz: Şimdi sen her şeyi çorbaya çevirmeden, ben şu kavramları bir açıklayayım. İki kavram çok karışıyor, "violence" (şiddet), buna benzeyen, ama aynısı olmayan bir de agresyon var. Agresyonu tanımlayan Freud, tabii bunu icat etmiş değil. Nietzsche senin abinse, Freud da bizim abimiz.

Ahmet: Sen kendin Freud'sun zaten. Okuldayken Freud Cengiz derlerdi. İkinizi yan yana koysak hanginiz Cengiz hanginiz Freud anlayamayız.

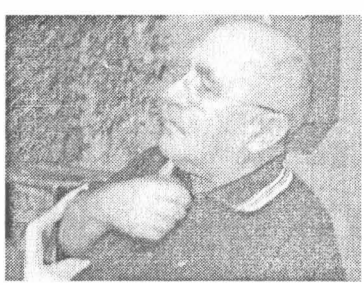
Cengiz: Doğrudur. Yani Freud bunu tanımlamış, ama agresyonu icat etmiş değil. Seksüalite, nasıl ki insanlığın varoluşundan beri varsa, agresyon da öyle. Freud'un bahsettiği agresyon tanımı, insanın biyolojik, sosyolojik ve psikolojik bir varlık olmasından temelleniyor. İnsanın bu tür eğilimi var, ama bunun karşısında yaşamı uğurlayan eros, bir tanımı da libido, yaşam gücü enerjisi var.

Ahmet: Schopenhauer da bahseder bundan, yaşam istenci diye.

Cengiz: Antik düşünürlerde de, çağdaş düşünürlerde de bu diyalektik bakış mevcut. Yani yaşamı bir antagonizma içinde görmek. Bir tarafta yaşamı sürdüren enerji, türün devamı açsından zorunlu kaynak olan eros. Bunun karşıtı da yine biyolojik olarak agresyon, yani saldırganlık. Saldırganlık içsel, ontolojik bir şey. İnsanın insan olmasının temel ekseni. Eros cinsel enerji anlamını da sağlıyor, türün devamını sağlayan ana dürtü. Agresyon da her ne kadar saldırganlık dense de, saldırgan ve yıkıcı olmak zorunda değil. O da yaşamın sürdürebilmesi için gerekli bir güç. Farkı erosa karşı tanatos olması.

Ahmet: Ölüm anlamına gelen Tanatos'dan bahsediyorsun değil mi?

Cengiz: Evet. Ama entelektüellik olsun diye değil, erosun karşısında tanatos dersin, kavram böyle. Yaşam dürtüsüyle ölüm dürtüsü, denebilir ki, bu iki dürtü nasıl birleşir, bunun türevleri var. Ne yapıyor insanoğlu varlığını sürdürebilmek için? Besini dışarıdan alıyor ve parçalıyor. Yani kendi yapıtaşlarına dönüştürüyor, bu parçalama dönüştürme bir tür tanatostur. Bu bir agresyondur, dışarıdaki nesneyi alıp parçalıyorsunuz. Bu sadece besinler için meşru, ama insanoğlu duygusal ihtiyaçları dolayısıyla da bunu yapıyor. İkili bir gerilim var.

Ahmet: Sen hep erkek söyleyişlisin, insan demiyorsun da, insanoğlu diyorsun.

Cengiz: İnsan kızı olarak değiştiriyorum o zaman.

Ahmet: İnsan demek lazım.

Cengiz: Galatımeşhur demişler. Kadınlar Birliği'ndeki söyleşinden sonra sen böyle oldun. Eskiden itiraz etmezdin.

Ahmet: Olabilir. Ontoloji yerine de ontik demek lazım. Çünkü ontoloji ontos üzerine teoridir. Teoriden gelmediğini belirtmek için ontik demek lazım. Bunu ayırmak da zor, çünkü teori mi yapıyorum, varlıktan mı bahsediyorum belli değil. Neyse sen devam et.

Cengiz: İnsan olmanın olmazsa olmaz koşulu mu şiddet yoksa sonradan edinilmiş bir şey mi? Bu çok tartışılır. Lorénz diye bir adam var, hayvan davranışlarını en iyi inceleyenlerden biri. Bu Lorénz, agresyonun bütün canlı türlerinde doğuştan getirilen temel bir içgüdü olup olmadığını incelemiş. Hayvanda agresyon ne zaman başlıyor, yaşam alanına bir tecavüz olduğunda ya da öyle algılandığında. Yani benim yaşam alanıma müdahale diye algıladığım durum gerçekten öyle olmayabilir. Öyle bir niyet ya da kasıt taşımıyor olabilirsin, ama karşı taraf bunu nasıl anlayacak.

Kısacası agresyon dürtüsü, esasen savunma amaçlıdır. Yaşamı sürdürebilecek besin sınırlı olduğunda buna göz dikme karşı saldırganlığı doğurur. Bu ne demektir, yani asli değil, yapısal, sonradan ortaya çıkan bir şey agresyon. Bu insan için de geçerli. Ama bizde net yaşam alanı, hele ruhsal planda manevi varlığımızı çevreleyen zorunlu yaşam alanını tayin edemiyoruz.

Ahmet: Ben şimdi neden kızdığımı anlıyorum ya.

Cengiz: Nedir abi?

Ahmet: Ya bir sürü insan yaşam alanımıza giriyor ve bunlar benim için tehdit oluyor. Vahşi hayvanların yaşam alanını korumak için neden ısırdıklarını, parçaladıklarını şimdi daha iyi anlıyorum.

Cengiz: Hatta buna sosyolojik açıdan bakmak da mümkün. İnsanların birbirine fiziksel yakınlaşmasına bakalım. Bu kültüre bağlı bir şey, ama biyolojik bir yanı da var. Öyle kültürler vardır ki, örneğin Batı dünyasında, burun buruna yirmi santimden fazla yaklaşamazsın.

Ahmet: Yani yirmi santimden aşağı oldu mu namus gidiyor.

Cengiz: Sevgili ya da özel kişiler için geçerli değil tabii bu.

Ahmet: Hani vardı ya bizim zamanımızda Parçala Behçet, Yırt Kâzım.

Cengiz: Sulandırma.

Ahmet: Yok abi böyle anlatmayınca gençler anlamıyor sonra.

Cengiz: İşin erotik yanına gelelim.

Ahmet: En sevdiğim konu.

Cengiz: Evet, sevişmede cinsel dürtü. Biyolojik olarak yeterli dürtünüz olsa bile, eğer agresyon buna uygun biçimde katılmıyorsa, gerçek bir sevişme, yani iktidar olmuyor. İktidarsızlık diyoruz ya, batı dillerinde de bu böyle, erkeklik güçle özdeşleşmiş. Güç ve iktidarı sağlayan agresyonun belirli dozu, olmadığı takdirde...

Ahmet: Yani saldır, yumul!

Cengiz: Sen öyle de, benim dediğim şu. Duygusal isteğiniz ne kadar yüksek olursa, yeterli agresyonu sağlamakta güçlük çekiyorsunuz. Özellikle erkeklerde görülen bir durum bu, o kadar seviyor, öylesine büyük bir aşkla dolu, ama sevgilisiyle beraber olduğunda bir türlü cinsel eylem gerçekleşemiyor. Çünkü cinselliği bir türlü saldırma ve yok etme gibi anlıyor. Bu durumda çöküyor, ket vuruyor.

Ahmet: İnsan sevdiğini şey yapar mı mantığı.

Cengiz: Aynen öyle. Bu ne demektir, duygusal boyutu ne kadar yüksek olsa da bunu tamamlayan biyolojik etkenler olmazsa, agresif dürtüler olumlu manada buna iştirak etmezse doyurucu bir cinsel yaşam mümkün değil.

Ahmet: Agresyonun yapıcı bir yönü de var yani.

Cengiz: Özeti bu. Ama agresyon dürtülerimiz ertelendiğinde, onun da bir nesnesi olacak ve onun üzerinden bir doyum da sağlanacak. İşte bu doyum ertelenirse ortaya çıkan şiddettir. Yani doğal sayılabilecek agresif dürtülerin, meşru yollardan doyumu yasaklanıyorsa, engelleniyorsa, kısıtlanıyorsa, o agresyon üzerinde büyük bir baskı varsa bu şiddete dönüşebilir.

Ahmet: Ben boşa konuştum yani.

Cengiz: Öyle değil, senin başta söylediklerin agresyona giriyor. Benim demeye çalıştığım şu, şiddet bahanesi ne olursa ol-

sun, türü ne olursa olsun, sağlıklı ve beşeri sayılamaz. Şiddet her durumda patolojiktir. Tabii bunu doğamızdaki agresyonu ayırarak söylüyorum.

Ahmet: Abi şiddet üst kimlik, agresyon alt kimlik. Yani kim kimi şey yapıyorsa o alt kimliktir.

Cengiz: İnsan doğuştan tahripkâr bir yaratıktır deme şansımız yok, ama insan tümüyle yapıcıdır, olumlayıcıdır da denemez. İnsan bu ikisini bir arada barındırır, diyalektikten kastım bu. Genel olarak kültürel analistlere katılıyorum, ama yaşlandıkça biyolojik yanımızın da öneminin farkına vardım. Gençken pek çok şeyin edinilmiş, öğrenilmiş olduğuna inanıyorduk. Bu böyle olmalıydı ki, insanın sonradan kazandığı olumsuzlukları bizim değiştirme şansımız olsun.

Ahmet: İnsan değişmiyor mu abi?

Cengiz: Öyle kolay değil.

Ahmet: Muayene parasını alıyorsun ama.

Cengiz: İşimiz bu.

Ahmet: Yani hıyar geldik, hıyar gidiyoruz. Psikiyatrların da suçu yok aslında. O kadar okuduk hâlâ hıyarız.

Cengiz: Bütün din kitapları insanı, eşref-i mahlûkat, muhterem varlık olarak da tanımlasa, "maiyetimiz kamıştan farklı değil," Pascal'ın dediği gibi.

Ahmet: Bu bilim insanı olan Pascal mı?

Cengiz: Evet.

Ahmet: Pascal Nouma değil yani.

Cengiz: Değil. Margaret Mead; 1930'lu yıllarda, çok ilginç bir araştırma yapıyor, iki ilkel kabile. Aynı coğrafyayı paylaşıyorlar.

Margaret Mead

Pascal

Bir kabile çok yumuşak başlı, topluluğun aşağı yukarı bütün üyeleri, soysal karakter. Ama komşu kabilede kıskançlık, kuşkuculuk, paranoya, her bir bozukluk var. Her an saldırıya hazır bir savunma pozisyonundalar. İki toplumun karakteri birbirine zıt. Onun için, coğrafyaya bakıp da biz agresif toplumuz öbürleri yumuşak deme şansımız yok. Hele hele daha karmaşık toplumlarda bir genellemeye gitmek, mümkün değil. Agresyonun kendisi değil, denetlenebilmesi kültüre bağlı bir şey.

Sosyalizasyon sürecini düşünürsek, insanın anne karnından, yani mutlak bağımlılıktan bağımsızlığa doğru yönelmesi, agresyonun kabulü ve evcilleştirilmesiyle olur. Bunun ardından sosyal etkiler gelir.

Ahmet: Atalarımız da böyle miydi?

Cengiz: Böyleydi tabii. Agresyon olmasa, rakip etoburlarla savaşıp ayakta kalması mümkün müydü? Toplu dayanışma, alet geliştirme ve agresyonun varlığıyla hayatta kaldık. Günümüzde, rekabete ve başarıya yönelik vurgu ne kadar yüksekse, o toplumda şiddet eğiliminin de o kadar yüksek olduğu görülüyor. Bunların yerine uyum ve uğraşma varsa, şiddet azalıyor. Yani uygarlığın gelişimi bizi ayakta tutan agresyonu, hayatımızı mahveden şiddete dönüştürdü.

Ahmet: Batı, denetleme üzerine kurulmuş. Oysa Uzak Doğu kültürlerinde tabiatla uyum söz konusu olduğu için şiddet gözükmüyor. Mesela adam barutu buluyor, silah yapmak aklına gelmiyor, havai fişek yapıyor. Batılı gelip o baruttan top tüfek yapıyor. Yani şedit kültürler var, bir de nermi kültürler, nermi yumuşak demek. Tekerlek anlamında değil. Makbul yumuşaklık, içinde sertlik taşıyan yumuşaklıktır. Yani büyük yaşam enerjisini, erotik enerjiyi koruyan bir yumuşaklık. Birçok kibar insan görürsün, içindeki şiddeti maskeler, hıyarın biridir aslında. Şiddeti terbiye edebilmek, içimizdeki şiddeti insani kılmak, manevi hale getirmek çok az insanın başarabileceği bir şey, kolay değil. Şiddet terbiyesi terbiyelerin en gücüdür. Nermi Farsçada yumuşak demek. Nerin pehlivan, yiğit demek. Yani nermi, nerin olunca yiğit oluyorsun. Dolayısıyla yiğit yumuşaktır, öyle yiğitleri seviyorum.

Cengiz: Kabadayı değil.

Ahmet: Ama gereğinde seni tutar atar. Normalde böyle yanına yaklaşırsın, okşarsın, gayet sevimlidir.

Cengiz: En güçlü kılıç, kınından çıkmayan kılıçtır. Samuray kılıcı kınından çıkardığı zaman kullanacağını bilir, ondan çıkarmaz.

Ahmet: Zayıf hoca, hep bağırır, çağırır. Halbuki kendinden emin ve kendine hakimsen bunu yapmazsın. Agresif olmak, biraz da içimizdeki eksikliği gösteren bir şey.

Cengiz: Hilmi de, Arapça'da, tabiat, huy yavaşlığı demek.

Ahmet: O zaman senin adın Hilmi, benimki Nermi olsun. Hocamın adı da Nermi Uygur'du zaten. Ben neden yumuşak bir insanım biliyor musun? Bizim evde alt katta kullanılmayan bir tuvalet var. Oraya bir kum çuvalı asıyorum, kime kızdıysam artık, bir resmini yerleştiriyorum çuvala, bir saat vur Allah vur yapıyorum. Yer misin yemez misin? Herkesin bir şiddet odası olmalı, insan orada bağırıp çağırmalı, ne yapacaksa yapmalı. Ben şiddetim geldi diyerek tuvalete gidiyorum evde.

Cengiz: Senin anlattığın öfke kontrolü, şiddet kontrolünün bir ön basamağı.

Ahmet: Ben adamı tuvalette sanal olarak dövüyorum, çıkınca sarılıyorum boynuna. Öfke dediğin çok da tatlı bir şey.

Cengiz: Öfke baldan tatlıdır. Zararsız nesnelere yöneltirsek bu da bir kurtulma yolu. Oysa sahici öfke, hedefine yönelmediği takdirde yatışmaz. Seninki sulandırma tabii. O tuvalete girdim ben, öyle çuval falan yoktu.

Ahmet: Sen gelince saklıyorum çuvalı.

BEKÂRET:

"BEKÂRET KONTROLÜ, ÂDEM'İN HAVVA'YI BİLMESİYLE BAŞLADI"

Başın bağlı bile olsa, mühim olan ruhunda bakir alanlar bırakıp bırakamadığındır. Modern evliliğin işkencesi de buradan kaynaklanıyor. Karşı tarafa hiç bakir alan bırakmadan tüm ruhunu kaplamaya çalışıyorsun. Evlilik bu noktadan çözülüyor, hem yaşam alanı olarak hem de ruhsal olarak karşı tarafa alan bırakmıyorsun.

Cengiz Güleç

Ayağını sağlam yere basma ve her şeyi bilme isteğinden kaynaklanan bir durumda, bakir bir şey yoktur. Erkeklerin bakir kız araması da tamamen, kendi kabuklarının bakir olmayışından kaynaklanan bir şey. Ruhları düzülmüş adamlar bakir kadın arıyor.

Ahmet İnam

Ahmet: Ben evli olduğum için, bekâr ve bakir biri olarak bu konuyu sen anlat abi.

Cengiz: Geç dalganı.

Ahmet: Bakirle başlayayım. Bakir olmak büyük bir hayat başarısıdır. Bakir olmak sürekli olarak, bizim ruh bahçemizi doldurmuş bir sürü yaban ve ayrık otunu ayıklamak demektir. Sürekli olarak bahçemizi pisliklerden arındırıp bakir hale getirebilirsek bahar geldiğinde yeni çiçekler ekebiliriz. Bakir olmak yeni çiçekler açmaya uygun olmak, yani hayatın bir sürü imkânıyla karşılaşabilmek demektir. Halbûki bir sürü pılı pırtıyla doldurursan bahçeni, şunun tohumunu da getireyim Fransa'dan dersen olmaz. Ekiyorsun ekiyorsun, ulan bahçede ekilecek yer kalmıyor. Bırak ekmeyi yürüyecek, hareket edecek yer kalmıyor. Söküp söküp, rahatlamak lazım. Biraz nadasa bırakmak lazım.

Cengiz: Aslında bakir bahçe, ayrık otlarıyla kalan bahçedir. Senin dediğin kültürlü bahçedir.

Ahmet: Kültürlü bahçe çok entelektüeldir.

Cengiz: İşlenmiş toprak anlamında kültürlü dedim.

Ahmet: Ben de bakir derken bahçenin boş kalmasını kastediyorum. Bakir olmak bence boşluk taşımaktır. Ya ne güzel ruhumda boşluk var, demek ki bir takım insanları içime alabilirim abi. Ama habire doldurduysan bahçeyi, baston koyduysan, kürek koyduysan, Afrika kadar toprağın olsa yer bulamazsın. Hani tavlada kırık pulu giremeyince derler ya, işte öyle, Konya ovasında yer bulamazsın.

Cengiz: Benliğimizi bütünüyle bakir bırakmak mümkün değil.

Ahmet: Yani boş demek istiyorum.

Cengiz: Anladım orasını. Doğduğumuzda işlenmişiz zaten, boş insan olmaz.

Ahmet: Boşluk biliyorsun, Arapçada helâ demek. A uzun okunacak.

Cengiz: Konuyu nereye bağlayacağın belliydi zaten. Bakir alan diye ruhumuzda helâlar bırakalım o zaman.

Ahmet: Tabii, ondan sonra adamın biri gelsin, içine etsin. Bir seferinde otobüsle giderken Sandıklı'da mola verdik. Gecenin üçünde kapı açıldı, adamın biri: "Leblebi var helâ var." diye bağırdı. Yani leblebiyi yiyin, helâya gidin demek istiyor. Mesela kozmolojide helâ teorisi var. Yani evren dolu mudur, yoksa hâli midir, boşaltılmış mıdır? Çukur ya, oradan geliyor. Ama bakir bu anlama gelir mi bilmiyorum.

Cengiz: Başın bağlı bile olsa, mühim olan ruhunda bakir alanlar bırakıp bırakamadığındır. Modern evliliğin işkencesi de buradan kaynaklanıyor. Karşı tarafa hiç bakir alan bırakmadan tüm ruhunu kaplamaya çalışıyorsun. Evlilik bu noktadan çözülüyor, hem yaşam alanı olarak hem de ruhsal olarak karşı tarafa alan bırakmıyorsun. Sanki bu alanların boşluk bırakmayacak kadar dolu olması, iyi bir evliliğin uyumlu bir birlikteliğin göstergesi gibi algılanıyor. Karşı tarafa kendimi devrediyorum, ruhumda hiç boşluk bırakmayacak kadar açılıyorum, al bunları doldur demiyor kimse başlangıçta. Ama yürüyen evliliklerde, biraz zaman geçtiyse olan bu. İşte böyle oluyor, nasıl olsa kendime ayırdığım mahrem alanları tutarım, bir de ortak alan yaratırım diye yola çıkılıyor, ama bu pratikte mümkün değil. "Benim özgürlüğüm kalmadı" söyleminin altında yatan budur. Mahrem alana tecavüzdür zaten kavgaların sebebi.

Ahmet: Bir şey aktarayım, tahliye, yani boşaltma, tahlisiyedir. Tahlisiye haraftan geliyor. Yani kurtarma demek. Kişinin, kurtulması için boşaltması gerekiyor. Şöyle de diyebiliriz, evliler için boşanmak tahliye olmaktır bir bakıma. Ama nice boşanmışlar biliyorum, daha cehennemî bir hayat sürüyor. Aslında ne evlenmek kurtuluştur, ne de boşanmak. Kurtuluş sana bağlı bir şey. Hiç evlenmeyip daha mutlu olanlar var, görüyorum. Evlenip mutlu olan var mıdır, ben görmedim, belki vardır. Dolayısıyla evlilik üzerine genelleme yapmamak lazım.

İnsan ilişkilerin kötü gitmesinin altında tahliye eksikliği var. Çünkü her tahliye, otomatikman tahlisiyeye yol açmıyor, çünkü

kendini sürekli boşaltmak da çözüm değil. Örneğin, kimisi unutarak tahliye eder. Kimisi içkiye, ilaca vurur. Burada mühim olan doğru tahlisiye yöntemini bulmaktır.

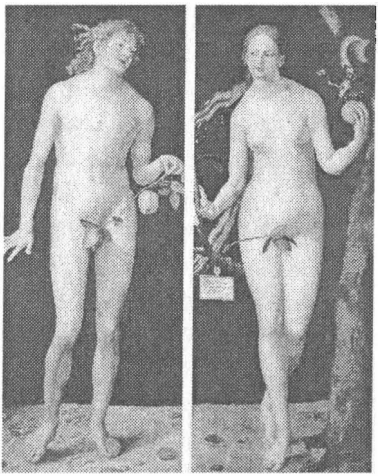
Boşluklarla yaşayabilmek, çok zor bir şey. Murathan Mungan'ın sözünü anmak lazım. "Bir muammanın peşrevinde muallâktayız." Müthiş bir söz, ben her aklıma geldiğinde çok etkilenirim. Bir muammanın peşrevinde yaşıyoruz. Bir defa muammanın peşrevinde olduğumuzu bilmiyoruz. Her şeyi bildiğimizi zannediyoruz, halbuki bilmiyoruz. Bakir olabilmek muammaya tahammülle olur. İnsanın tahammülü yok, hemen bilmek istiyor. Onun için kutsal kitapta, Âdem Havva'yı bildi der. Burada bilmek, şey yapmak, cinsel ilişkiye girmek anlamında. Bekâret falan kalmıyor, bekâret kontrolü de o zaman başladı. Anamı avradını bilmeyeyim diye bir küfür vardır. Bana şu kişiyi nasıl bilirsiniz diye sorduklarında, daha bilemedik diyorum. Mualla Hanım'ı iyi bilirim.

Cengiz: Ben onu bilirim demekle bir bakıma da bakir olmadığını biliyorum demek isteniyor.

Ahmet: Yok abi, artık bekâreti kalmıyor. Zaten o bakir olamaz, sen onu bildiğin zaman bekâreti gitmiştir. Yani muammaya tahammül, insanlar arasındaki ilişkide o kadar mühim ki, benim seni sen olarak algılayabilmem için, bir defa senin muamma olduğunu düşünüp seni keşfetmem lazım. Biz ne yapıyoruz, o kişiyi hemen öğrenip halletmek istiyoruz. Bir muammanın girişinde, muallakta olmalıyız. Ne muammanın başındayız ne sonundayız ne de muallaktayız, kendimizi sağlama almaya çalışıyoruz. Muallakta olmak, askıda olmaktır. Ayağını sağlam yere basma ve her şeyi bilme isteğinden kaynaklanan bir durumda, bakir bir şey yoktur. Erkeklerin bakir kız araması da tamamen, kendi kabuklarının bakir olmayışından kaynaklanan bir şey. Ruhları düzülmüş adamlar bakir kadın arıyor. Böyle bir şey olabilir mi? Ufacık fizyolojik bir şeye bekâret deniyor, salakça. İlk ben olayım duygusu, çok dangalakça. Bence bekâret o değil. Bir de bunun kontrolünü yapan adamlar var.

Cengiz: Bence insanların neden bekâret aradığı üstüne düşünmeliyiz.

Ahmet: Basireti bağlanalar bekâret arar.

Cengiz: Bekâret konusuna sosyolojik anlamda bakarsak, uzun zamandır, pek çok kültür için önemli görülen bir olgu olduğunu görürüz. Bir kalemde kaldırıp atamayız, o zarın sosyal atıfları var. Bunun altında yatan zihniyet, cinselliğin karşı tarafın bedenine hakimiyet olarak görülmesidir. Bekâret, fiziksel yakınlaşma, bedeni keşfetme, bedenin mahremini bilme, o noktaya kadar mahremiyetin ortadan kalkıp kalkmadığını bilmek açısından mühim. Batıda bekârete önem verilmediği palavra. Bekâreti bu derece önemli bir mefhum haline getiren zaten Batıdır. Hele Amerika'da halkın %70'i bekâreti savunur. Bugün bekârete atfedilen önem, geleneksel kültürlere gittikçe artıyor.

Çin'de kız çocuklarının ayakları sakatlanacak derecede sert kalıplara sokulur. Dolayısıyla ayakları küçüktür, küçük ayak iffeti simgeler. Neden, dumura uğratılmış ayakla uzaklaşamaz da ondan. Sahiplenmeyle ve mülkiyet duygusuyla doğrudan ilişkisi var. Uzaklaşamamak cinsel serbestliğin kaybolması anlamına da geliyor. Erkeğin iffetini denetleme şansı olmadığı için namus erkek üzerinden gidiyor. Biyolojik olarak da erkeğin, çokeşliliğe yatkınlığı var. Soyun temizliği paklığı, çocuğu doğuran anne üzerinden yapılıyor. Bekâret bu noktada, bu soy temizliğini kontrol eden bir araç işlevini görüyor. Anaerkil toplumlarda bu çok daha önemli. Modern cinsellikte, beden üzerindeki tasarruf ruh üzerindeki tasarruftan ön plandadır. Bu doğru mudur, eğri midir?

Ahmet: Hocam böyle konuşuyorsun, yine feministler kafamıza taş yağdıracak.

Cengiz: Ben bekâretin kültürel açıdan ne anlama geldiği üstüne konuşuyorum. Yasak mı bu konu? 40 yıllık meslek haya-

tımda, benim için bekâretin önemi yoktur diyen çok adam gördüm. Tam evlenme aşamasında, nikah günü alınmış, panikle bana geliyor. Bunu nasıl kabulleneceğim diyor. Hani çok modern biriydin, hani bekâretin önemi yoktu, tam evleneceğin zaman niye bu düşüncelerinden çark ediyorsun. Erkeklerin çoğu, cinsel ilişkiye girdikleri kadınla evlenmek istemiyor.

Üst bilinçle bunun anlamsız olduğunu söylüyor, ama tam evlenecekken altındaki başka bir benlik hortluyor, bunu kabul edemiyor. Bekâret, atalardan tevarüs eden, ortak bilinçaltımızda yer alan bir şey. Bu nedenle, entelektüel çabalarla kendini ne kadar çağdaş kılarsan kıl, bazı kültürel koşullanmalardan sıyrılamazsın.

Beden üzerindeki tasarruf, diyelim ki yasak aşk. Evli, ama evlilik dışı bir yakınlaşma yaşıyor. Cinsel beraberlikten sonra bu durumu hiç evliliğine yansıtmadan yıllarca yaşanabiliyorsa, burada bir iffet problemi vardır.

Ahmet: Matematikte de var bu, havuz probleminden sonra iffet problemi gelir.

Cengiz: İffet problemi varsa, gerçek aşk yoktur.

Ahmet: Erkek kadını, bekâreti açısından kontrol edebilme şansına sahip. Bunun psikolojik açıdan kadınlar üzerinde nasıl bir etkisi oluyor.

Cengiz: Kadından kadına değişir. Denetleme sadece fizyolojik anlamda olmaz ki, bu durumda kadın da erkeğin telefonlarını dinlemeye başlar, ceplerini karıştırır.

Ahmet: Bekâret zarını dikenler var.

Cengiz: Tabii, diyelim ki erkek kadına benim için bekâret önemlidir demiş. Daha önce başkasıyla cinsel birliktelik yaşamış kadın da, menoplasti denen operasyonla zarı diktiriyor. Burada aldatma yok mu?

Ahmet: Var. Ama erkek zorlamış kadını. O da sevdiği için gitmiş diktirmiş. Gerçi aldatmasız hiçbir ilişki yoktur. Burada kadının sorması gereken, beni mi seviyorsun benim bekâretimi mi olmalı. Ben sana daha ilginç bir şey anlatayım, yurtdışından hayat kadını olarak çalıştırmak üzere genç kızları getiriyorlar, operasyona sokup bekâret zarını dikiyorlar, sonra da bakir kız

var diye çok yüksek parayla pazarlıyorlar. Pezevenkliğin daniskası işte. Bu kızları talep eden adamlar var, buna ne diyorsun?

Cengiz: Bu pezevenklik değil, iffet ticareti.

Ahmet: Büyük bir vakıa bu. Konuyu değiştireyim mi?

Cengiz: Değiştir.

Ahmet: Bekârken sultandım, evlendim tahttan düştüm.

Cengiz: Aferin, iyi yapmışsın.

Ahmet: Evlilik iyi midir, kötü müdür diye bir genelleme yapmak, bana çok basmakalıp geliyor. Bu durum, kimle, nasıl, hangi koşullarda evlendiğine ve evliliği nasıl sürdürdüğüne bağlı.

Cengiz: Erkeklerin evliyken bekâr gibi yaşamaya istek duymaları bir gerçek. Böyle olmayan erkeler de sinameki erkeklerdir. Bunun için, bağlanmanın sınırları ve içeriğini doğru belirlemek lazım. Evliliğin baskı kurumu olmasına tepki duyarak, beraber yaşayanlar için de geçerli bu.

İnsan çift yaşamaya mahkûm, kadın ayda bir kere yumurtluyor. Çocuk yapmak için sürekli ve çok bir araya geleceksin ki, yumurtanın döllenme imkânı artsın. Bu da doğanın insanları çift yaşamaya mahkûm etmesidir. Bu bedensel bağlanma kültürel bağlanmayı da getirmiştir, işte evlenme böyle bir zorunlulukla ortaya çıkmış. Bir tarafta zorunluluk var, diğer tarafta bunu delme isteği.

Ahmet: Evlilik dediğimiz şey, insanların bir arada yaşama problemlerinden birini oluşturuyor. Yani bu, dostlukla, arkadaşlıkla, sevgili olmakla birbirine yakın ilişkiler biçimi. Dolayısıyla asıl problem, iki insanın bir arada nasıl yaşayacağını bulmak. Aynı şekilde insan toplulukları bir arada nasıl yaşayacak, bunlar birbirine benzer sorunlar ve çözümleri de beraber bulunabilir.

Evlilik kurumu dönüşüme uğramak zorunda olan bir kurum. Şimdi Hollanda'da erkekler birbiriyle evlenebiliyor. Aynı şekilde kadınlar birbiriyle evlenmeye başladı. Bunlar doğal, bizim evliliğe basmakalıp bakışımız da dönüşüme uğramak zorunda.

Cengiz: İyi güzel, yarın öbür gün gelip bana evlenme teklif etme de.

Ahmet: Tabii bizim ülkede işler Hollanda'daki gibi yürümez. Şimdi Hüseyin gidip Hasan'a evlenme teklif etse bir araba sopa yer.

KUTSALLIK:

"BİZİ KARİKATÜRİZE ETMEYİN"

Kutsayarak yaşıyoruz. Her şey kutsal, tiyatroya gidiyorsun, tiyatro kutsal bir sanattır deniyor. İtfaiyeye gidiyorsun, su sıkmak kutsal bir görevdir deniyor. Bu ne ya, hayatımızda kutsal olmayan, ladinî bir şey kalmamış.

Ahmet İnam

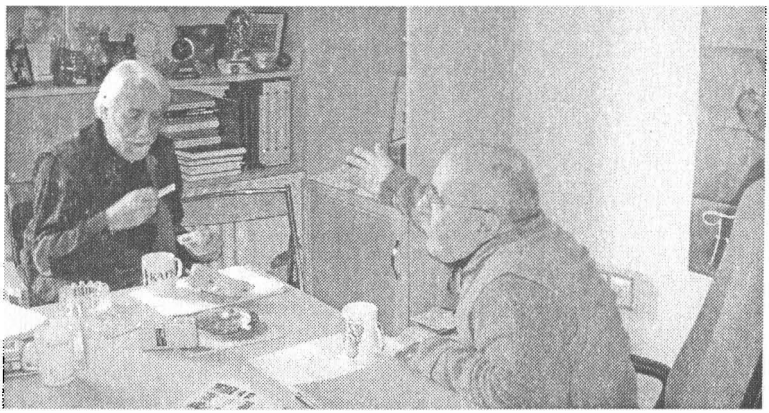
Bir dinin mesajı var, bir de onu anlayanlar var. Fanatizm genelde onu anlayanlardan, yani yanlış anlayanlardan kaynaklanıyor. Din kurumsallaştığında işin içine pek çok alakasız yorum giriyor.

Cengiz Güleç

Ahmet: Hocam ne içersin. Absolut açayım mı?

Cengiz: Aç, sen de nasılsa para bol.

Ahmet: Valla parayı harcıyorum harcıyorum bitmiyor. Pencereden atmaya başladım.

Cengiz: Ne konuşalım?

Ahmet: Karikatür meselesine girelim.

Cengiz: Votkayı fincana mı koyuyorsun?

Ahmet: Kahve içiyoruz zannetsinler.

Cengiz: İyi düşünmüşsün.

Ahmet: Adımız ayyaş profesörlere çıkıyor sonra.

Cengiz: Sayende. Aslında senin bu makam odandaki dolabın fotoğrafını çekmek lazım. Profesörün dolabında benim bildiğim tez olur, kitap olur. Seninki içki deposu gibi, Yeni Rakı bile var.

Ahmet: Gündemden kopmayalım.

Cengiz: İşine gelince hemen gündeme bağla. Zaten karikatür krizini konuşmayan bir biz kalmıştık.

Ahmet: Karikatür insanın özgür olmasıyla alakalı bir şey.

Cengiz: Doğru.

Ahmet: Ben özgür olabiliyorsam, dilediğimce düşünür, bunu ifade edebilirim. İnsan toplum halinde yaşayan bir varlık olduğu için, benim özgürlüğüm bir başkasının eksikliklerinin üzerine yönelmiş bir şey olamaz. Benim özgürlüğüm, edepsizlik, saygısızlık yapma özgürlüğü, başkalarını suçlama, ceza verme özgürlüğü olamaz. Gördün mü abi karikatürleri?

Cengiz: Gördüm. Çok saçma, ilkel. Sanatsal bir değeri yok. Müslüman dünyasının bir mensubu olarak konuşmuyorum. Kendimi din dışı bir varlık olarak görüyorum. Yani dinle bir ilişkim yok.

Ahmet: Kültür olarak buradayız ama.

Cengiz: Evet, ben bu toplumun bir üyesiyim. Ama üyelik burada egemen dinsel anlayışı benimsemek değil.

Ahmet: Kültürel Müslümansın yani. Ben de dinsiz Müslümanım. Adım Ahmet bir kere, istemesem de bu kültürün içindeyim. İnanmak dediğimiz şey insanların içindedir, inancın akılla ilişkisi sekizinci derecedendir. Ben özgürsem, inancımla özgürüm, o halde, eşitlik duygusu varsa, başkaları da inançlarını özgürce yaşamalı. İnançlarla dalga geçmek, rencide etme derecesine varırsa, tehlikeli olur, yüzyıllardır böyle.

Cengiz: Aslında bu mesele Avrupa sağıyla köktendinci Müslümanlar arasında gözükse de, bu iki ucun arasında kalan bizim gibi insanları da etkiliyor. Bu ciddi bir kırılma.

Ahmet: Ben de bu kültürün bir mensubu olduğum için kendimi çok kötü hissediyorum.

Cengiz: İnançları özgürce ifade etmek açısından meseleye bakarsak, yani sadece ilke açısından bakarsak, Danimarkalı karikatürcüye bir şey diyemeyiz. Yaşama hakkı birincil bir hak.

Ahmet: Hakkı yaşasın tabii.

Cengiz: Lafımı kesme. Düşünce ve inançlarını özgürce ifade etme hakkı, yaşama hakkının yanında ikincil bir haktır.

Ahmet: Ben de onu diyorum abi, Hakkı yaşasın yani. Hiç duymamış gibi devam et.

Cengiz: Tamam. Hıristiyanlığın da kutsallığı var. Kutsallığın da kendine göre bir hiyerarşisi var. Bu hiyerarşinin alt basamağına saldırabilirsin, ama tüm Hıristiyan âlemi için, İsa'ya doğrudan saldırı kabul edilemez. Kazancakis'in romanından *Günaha Son Çağrı* filmini uyarlayan Martin Scorsese, bana göre sinema dili olarak da çok yüksek kalitede bir film yapmıştı. Ama bu film senelerce Batı'da ve Amerika'da yasaklıydı. Üstelik o film, İsa'ya doğrudan doğruya bir eleştiriden çok onu insan yönüyle ele almak üstüne kuruluydu. Onun Tanrısal varlığıyla beşeri yönleri arasındaki çatışmaya dayanıyordu. Bu ne demek, her insan topluluğunun kendine göre kutsallığı var.

Ahmet: Mesela bizim için votka kutsaldır. Çek abi.

Cengiz: Benim de kutsallarım var. Ben de incinirim, Bektaşilikle, Hz. Ali'yle dalga geçildiğinde.

Ahmet: Mevlana'yla, Yunus'la dalga geçmek de olmaz. Sadece dini değil, din dışı kutsallıklar da var. Benim bildiğim Kant, cinsel sapkınlıkla suçlanırsa ben incinirim. Çünkü gözümde değerlidir o.

Cengiz: Hiç dokunulmaz değildir, ama değerlidir. Kozmik bir haleyle. Hale doğru sözcük mü?

Ahmet: Ayla da diyebilirsin. Hale dalga demek.

Cengiz: Kozmik bir aylayla o zaman.

Ahmet: Bu Ayla kim abi?

Cengiz: Sen daha iyi bilirsin. Benim demek istediğim, kutsal olan, kozmik bir haleyle ya da aylayla çevrilidir. Bir toplumdaki kutsal değerlerin, başka bir toplum tarafından, ilkel çağdışı vb. şekilde değerlendirilme hakkı olamaz. Çünkü eleştiri akılla ilgilidir. Bir kutsiyeti, akla uygun ya da değil diye eleştiremezsin. İnanç dünyamızdaki anlamlar figürünü belirleyen kutsaldır, kültürler tarafından şekillenir. Hiçbir kültürün başka bir kültüre üstünlüğü olamaz. Teknolojik, ekonomik, askeri üstünlüğü olur, ama hiçbir otantik kültürü kendine özgülüğü dışında belirleyen bir ölçüt; iyi kötü, modern ilkel, zayıf güçlü gibi kıstaslar olamaz.

Ahmet: Paldır küldür de olsa, o bir kültürdür. Müthiş bir şeyi ortaya çıkardı bu karikatür meselesi. Hıristiyanların, ilk günah duygusundan kaynaklanan, bu suçluluk duygusunun verdiği dünyayı ele geçirme arzusu, kendinden farklı olanı yok sayması. Fransız devriminden sonra ortaya çıkan eşitlik, özgürlük, adalet hepsinin fasa fiso olduğunu gösterdi. Adamın inanca saygısı, sadece kibarlıktanmış. Saklanılmış saldırganlık duygusunun süslenmiş bir biçimiymiş. Kesinlikle Avrupalı insan yaşam biçimi olarak o olgunluğa ulaşabilmiş değil.

Cengiz: Müslüman dünyasından gelen tepki de çok gabi. İncelmemiş, kaba saba.

Ahmet: Hıyarlık. Bir zamanlar dünya komünist, komünist olmayan diye bölünmüşken, şimdi dini açıdan bölündü ya da bölünmeye çalışılıyor. Gergin, sinirli, asabi ve her zaman bir tehlike bekleyen insan tipinin kendisinden farklı yaşayana tahammül edebilecek, ona sarılacak bir olgunluğa sahip olmadığını düşünüyorum. Yani biz teknolojide çok ileri gitmişiz, ama bir arada yaşama yaşımız, çok düşük.

Cengiz: Sanki insanın bilimsel yetenekleri, teknolojiyi kullanabilme becerisi ne kadar gelişiyorsa, siyasal düşüncesi, bir arada yaşama becerisi de aynı oranda azalıyor.

Ahmet: Haklısın. Bu sadece dinde değil, karı koca ya da arkadaşlık ilişkilerinde de geçerli. Yani bir arada bu dünyayı nasıl paylaşacağımız büyük bir sorun. Karikatür krizi, Aydınlanma Çağı'ndan sonra Batı'nın ettiği lafların altındaki hamlığı ortaya çıkardı. Bunun yanında Müslüman çok mu olgun, hayır. Al birini vur ötekine.

Cengiz: Topluluğun kutsalla ilişkisi içsel bir ilişkidir. Kimse bunun hesabını vermek, başkalarının da kabul edeceği akli temellere oturtmak zorunda değildir. Eğer bunu yapıyorsa, başka bir sıkıntı var. İnancı aklileştirmeye çalışmak, teolojinin yaptığı budur, yani Tanrı'nın varlığını ispat etmeye çalışmak. Kelam dediğimiz teori de bunu yapar. Felsefeden medet umar.

Ahmet: Son zamanlarda kelamcılar da değişti. Yumuşadı.

Cengiz: Kutsalla ilişkim sağlıklıysa, bu kutsala gelen saldırı incinme yaratsa bile, böyle bir defansif şiddete yol açmaz. Burada böyle bir tepki var, işte fanatizm bu.

Ahmet: Danimarka bayrağı satışları fırlamış. Millet harıl harıl yakacak Danimarka bayrağı arıyor.

Cengiz: Fanatizmi nasıl tanımlarsın. Kutsal ihtiyacını anlayabilirim, ontik bir ihtiyaç. İnançları nasıl sağlıklı yaşayabiliriz dediğimiz zaman, kutsala bağlanma sağlıklı değilse...

Ahmet: Ona inanmayanları öldürmek istiyorsan...

Cengiz: İşte bu fanatizmdir. Zaten kutsallık atfettiğin nesnenin kendini, ona inanmayanlar nezdinde savunma ihtiyacı yoktur. Bu sağlıklı inançtır. Bunun yanında İslam felsefesinde Dar'ül Harp diye, cihat diye bir kavram var. Cihat olmadan Müslüman olamazsın. Hıristiyanlıkta da bu var, ama daha rafine yollardan sürüyor, daha sivilize. Ama bence İslam dünyasında cihat baskın bir figür olursa, manevi anlamda yükselemezsin. Tek tanrılı dinlerin kutsallığı, dünyevi iktidara dönüktür. Kutsal, kutsallıktan çıkar, dünyevi iktidara dönük bir araç haline gelir. Aslında bu kutsalın kendisine hakaret.

Ahmet: Tayyip'in yaptığı kabalıklar buna örnek verilebilir. AKP neden kötü bir hükümettir, çünkü kökeninde kabalık var. Böyle dindarlık olur mu, "Ananı da al git." diyor. Edepsizlikle, gabilikle dindarlık olur mu? İslam dünyası bu açıdan gaflet içinde.

Cengiz: İslamın kutsallığı adına hareket eden grupların fanatikleşmesinde de aynı kabalık var. İşin özünü kavramış bir dindar böyle yapmaz.

Ahmet: Ama bazen bütün bir kent böyle olabiliyor. Rize'de bir kilise var, papaz dolaşmaya çıkıyor. Yerel gazetede bir haber: "Kentimizde papaz görüldü." Ne yaptınız diye soruyorlar, gençler dağlara doğru kovalamış. Gerçek İslam fanatizme izin vermez. Kelimenin iki anlamı var. Biri barış, diğeri teslim. Cihat falan da var, ama özü bu.

Cengiz: Dinler, ne kadar inanç alanıyla sınırlı da kalsa, dünyevi otoriteye dönük bir yüzü vardır hep. Hz. Musa'dan beri böyle, tek tanrılı dinlerin hepsinde var. Sıkıntı bu, onun için tek tanrılı dinlere inanmıyorum. Panteistim. Bu anlamda bir Konfüçyüs, Hindu ya da Brahman daha sıcak geliyor.

Ahmet: Hindu dininde de fanatikler var.

Cengiz: Evet öyle. Sanırım mesele şu; bir dinin mesajı var, bir de onu anlayanlar var. Fanatizm genelde onu anlayanlardan, yani yanlış anlayanlardan kaynaklanıyor. Din kurumsallaştığında işin içine pek çok alakasız yorum giriyor.

Ahmet: Din, dinmiyor. Dingin olması lazım, ulan din artık ya, biraz dingin ol. Böyle dedikçe azıyor. Dinlemekle de ilgili, din, dinlemiyor, saldırıyor.

Cengiz: Dört bin yıllık tarihinde tek tanrılı dinler, şiddeti ehlileştirmek iddiasıyla yola çıksa bile, bütün dinlerin derdi, kaotik evrene bir düzen getirme olsa da, hiçbir tek tanrılı din şiddetten arınamaz, sorun burada.

Ahmet: Absolut'u tazeleyeyim mi?

Cengiz: Tazele, dilim damağıma yapıştı konuşmaktan.

Ahmet: Puro da vereyim mi abi?

Cengiz: Sen yavaş yavaş cimrilikten kurtuluyorsun. Bayağı para veriyorlar demek TRT'den.

Ahmet: Yok abi, ben üstüne para verdim televizyona çıkmak için. Hanımın bileziklerini bozduk.

Cengiz: Bu purolar, votkalar nereden geliyor.

Ahmet: Sen hediye etmiştin ya geçen yılbaşında, onları veriyorum.

Cengiz: Yahu Ahmet, insan bir parça değişir ya, yirmi yıldır yerinde sayıyorsun.

Ahmet: Şunu demek istiyorum, meşruiyet kutsallığın temelini oluşturuyor. Hani dünyevi iktidar diyorsun ya, onunla bağlantılı.

Cengiz: İşte İsa bunun iddiasında değildi, dünyevi iktidardan vazgeçti, çünkü koca Roma vardı önünde, rekabet edemezdi. Pagan inançlarından uzaklaşmaya itirazı vardı. Bir bakıma anti-kapitalistti. Osmanlı sultanı da aynı şekilde egemenliğinin meşruiyetini Allah'ın yeryüzündeki halifesi olmasından alıyordu. Allah bu âlemi nasıl bir düzen içinde kurduysa, "O düzenin benzerini bu dünyada, ey Osmanlı tebaası ben size sağlayacağım," diyordu. Bu iddia, yani dünyevi iktidarı meşrulaştırma, bu noktada kutsala ilişkindir.

Ahmet: Kutsayarak yaşıyoruz. Her şey kutsal, tiyatroya gidiyorsun, tiyatro kutsal bir sanattır deniyor. İtfaiyeye gidiyorsun, su sıkmak kutsal bir görevdir deniyor. Bu ne ya, hayatımızda kutsal olmayan, ladinî bir şey kalmamış.

Cengiz: Dünyada eleştirilemez, sorgulanamaz, dokunulamaz hiçbir şey yoktur. Bunun içine kutsala ilişkin alan da girer, ama oradaki eleştirinin de bir adabı vardır. Gabice olmaz. Toleransı Türkçe'ye hoşgörü olarak çeviriyoruz, doğru değil.

Ahmet: Tahammül, müsamaha demek lazım. Tolere etmek demek, aman ne kadar hoşsun demek değil. Yunanca'da sözcük kökü "télein"den gelir, kaldırmak, yük taşımak demek.

Cengiz: Çünkü ne kadar inkâr etsek de farklı olanın varlığı bir yüktür. Hoşgörü bir büyüğün çocuğu ve üst olanın astın kabahatini hoş görmesi gibi, üstünlük atfeden bir kavram. Toleransta bu üstünlük yok. Hoşgörüde hiyerarşi var. Ayrıca aynı kökten gelen "télos" da vergi demek.

Ahmet: Vergilendirilmiş kazanç kutsaldır sözü de buradan geliyor herhalde.

Cengiz: Vergilendirmek, yurttaş kavramına bitişiktir. Roma'dan beri böyle.

Ahmet: Abi vatandaşı kafakola almak için söylemiş olmasınlar bu sözü. O zaman nikâh dairesinden geçmiş her düzüşme de kutsaldır diyelim.

Cengiz: Ben de seni ciddiye alıp cevap veriyorum ya, suç bende.

Ahmet: Tolere etmek, dişimi sıkarak bununla yaşayacağım, ısırmayacağım demek.

Cengiz: Bütün topluluklar etnosantiriktir. Kendi değerleri birincildir, vazgeçilmezdir, hatta evrenseldir. Sağlıklı değil, onaylanamaz, ama böyle bir vakıa var. Benim kültürel varlığımdan farklı olan bir tehdittir. Kendiliğinden tehdit olmasa bile, bu eğilimden ötürü tehdit olarak algılanır. Her bireyde, her toplumda bu toleransı göremezsin.

Ahmet: Sence medeniyetler mi çatışıyor?

Cengiz: Hayır, esasen ekonomik olan bir çatışma dinsel bir çatışma olarak gösteriliyor. Medeniyetler çatışması, Batının temel ekonomik yüzünü, yani kapitalizmi global ölçekte yaygınlaştırma, meşrulaştırma isteğini kamufle etmek için uydurulmuş bir şey. Bu isteği ideolojik olarak kamufle etmenin en uygun yolu, dünyadaki çatışmaları medeniyetler çatışması olarak göstermek ya da yoksa bile böyle çatışmalar çıkarmak. Asli olan ekonomik sömürünün gizlenmesidir. Ama sadece bunu söylemekle de tek başına bütün bu aktüel çatışmaları açıklayamıyorsun. Bu da kaba bir ideolojik tavra dönüşebiliyor. Bazen üstyapıdaki bu kültürler arası çatışma da pek tabii olarak ekonomik

altyapıyı etkileyebilir. Sömürüye hizmet edebileceği gibi, onu durdura bilirde. Tabii bu Danimarka bayrağı ısmarlayarak olmaz.

Ahmet: Ben de dört beş tane ısmarladım. Bir yerde esnaf Danimarka bayrağı bulamayınca PVC'den kendisi yapmış, ama yakamamışlar. PVC yanar mı? İnsan çok üzülüyor bunları görünce. Danimarka'dan benim çok sevdiğim ve kutsiyet atfettiğim bir düşünür çıkmıştır, Kierkegaard. Kirkego diye okunur, kilise bahçesi demek. Danimarka'dan müthiş güzel insanlar çıktı.

Cengiz: Bunlar Danimarka sağı.

Ahmet: Hâlâ hayatın bir karikatür olduğunu, karikatürleştirerek yaşanabileceğini öğrenemedik. Çünkü o karikatür diye yaptıkları şey, karikatürün karikatürü. Yani karikatürün anlamlarından biri de bozma, çarpıtmadır. Adamın karikatür diye yaptığı şey, incelikten yoksun, deforme edilmiş bir şeyi deforme ediyor.

Cengiz: Yani bizi karikatürize etmeyin kardeşim.

Ahmet: İslam dünyasında iki uç tip var; bir tanesi çok uyanık, AB'ye girmeye çalışan, kravat takan, ama içlerindeki hesabîliği yenemedikleri için İslam'ın inceliğine vakıf olamamış tipler. Bir de tamamen dünyayla ilgisini kesmiş, kendi içine gömülmüş, hayatındaki bütün problemleri İslam'la açıklayan tipler. Çok çirkin bir şey, İslam kendini çok kaba bir biçimde yaşıyor. Erbakan çok kaba bir adamdı. Mühendis olmasından kaynaklanan hesabîliği vardı. Tayyip de onun yetiştirdiği, daha halkın içinde bir çıraktır. O da bu kabalıktan kurtulamadı. İslam dünyası bu halde oldukça hiçbir kurtuluş yok, daha böyle nice karikatürler olacaktır. Bizim fanatikler başka ülkelerin bayraklarını da şimdiden alsınlar o zaman. Ha bire bayrak yaka yaka yerimizde sayıyoruz.

Necmettin Erbakan

Cengiz: Birileri Danimarka'da Türk bayrağını yaksa, ortalığı ayağa kaldırırdık. İşte fanatizmin esası bu, senin kutsal saydığın bir şeyler olabileceği gibi, başkalarının da kutsallıkları olduğunu düşünmemek. Bir fanatizmi başka bir fanatizmle bastıramazsın. Bir dini başka bir dinle, bir milliyeti başka bir milliyetle eleştirmeye kalkarsan bir adım ilerleyemezsin.

Ahmet: Bayrak yakmayalım ya, kalbimizi yakalım. Yani yüreğimizi dağlayalım, biz kimiz diye hesaba çekelim kendimizi. Bayrak yakacağımıza kıçımızı yakalım, çükümüzü yakalım, kendimizi yakalım ya, kendimizi yakalım! Ruhumuzu yakalım, tazeleyelim ve küllerinden yepyeni bir şey çıksın ortaya. İhya böyle bir şeydir.

TARAFTARLIK:

"ŞAMPİYON OLALIM DERKEN KÜME DÜŞTÜK"

Şampiyon insanın kendisi, egosu aslında. Adam hayatta, şampiyon olmak istiyor, ilgi görmek, takdir edilmek istiyor. Bunu başaramayınca, bu isteği takımına aktarıyor. Kendine olan inancı azaldıkça, takımına olan bağlılığı artıyor.

Ahmet İnam

Taraftarın iki türlü katharsisi var, galip gelirse başarıyla kendinden geçiyor, erotik bir boşalma. Tersine yenilirse de, bu defa saldırgan duygularını yenen takıma, hakeme, hatta kendi takımına yönelterek boşalıyor. Sonuçta ortaya çıkan, yenersen erotik yenilirsen saldırgan güdüler oluyor.

Cengiz Güleç

Ahmet: Sokaktayken dikkat ettim, Tunalı Hilmi'de yürüyen herkes seni tanıyor. Buralarda bilinen bir esnafsın.

Cengiz: Öyledir, senin kadar olmasa da.

Ahmet: Eskiden senin dükkân buradaydı, hatırlıyorum önünde kuyruk olurdu millet.

Cengiz: Dükkân değil, muayenehane.

Ahmet: Benim dükkân ODTÜ'de, sinek avlıyoruz. Seni herkes tanıyor.

Cengiz: Ben gelmişim altmış yaşına, bu saatten sonra tanınsam ne olacak?

Ahmet: Öyle deme abi, sen daha kırk sene yaşarsın, amına koyarsın hayatın. Bunlar kayıt dışı ha, sonra hayvanı okuyan, hocam basmışsın küfrü diyor.

Cengiz: Onu bırak da şimdi, nargileyi neli söyleyelim.

Ahmet: Şeftali abi, nargilede birebir. Emrah sen de söyle, bu sefer Cengiz Abim ödüyor.

Cengiz: Sanki geçen sefer sen ödedin.

Ahmet: Hacettepe'deki konferansta çayları kim verdi?

Cengiz: Ne konferansı?

Ahmet: Hani Ioanna Kuçuradi'yle beraber konuşmuştuk.

Cengiz: Lan o konferans yirmi yıl önceydi.

Ahmet: Orasını karıştırma, konumuza girelim. Konumuz maç.

Cengiz: Maç değil; seyirci olmak, taraftar olmak. Başla hocam, seyir kültürü.

Ahmet: Benim halam Sandıklı'da, insanlara kızdığı zaman: "Seyir bayağı insanlar," derdi. Yani insanların haline bak, vay be, bakın şunlara anlamında. Oradaki seyir, ders çıkarmaya, ibret almaya uygun anlamına geliyor. "Seyir bayağı insanlar vuaaa!" Sondaki "vuaaa!" şart: Sandıklı'da her cümlenin sonunda "vuaaa" denir, nokta gibi bir şey.

Cengiz: Seyretmekle şaşırmak arasındaki bağı unutmamak lazım. Ancak o şaşkınlık sürecinin ardından seyirci olgunlaşıyor.

Ahmet: Felsefe şaşmayla başlar diyor Aristo. Oradaki şaşma; şaşmak, şabalak olmak değil. Olup bitene karşı bir hayret. Yani neden gökyüzü mavi, neden yok değilim de varım, bu tip şaşmalar. Alışıla gelen şeyleri birdenbire fark edip neden öyle olduğunu düşünmek. Alışılan yaşam çizgisinden çıkmak, bir an durup, neredeyim, ne yapıyorum diye sormak. Otobüste gidiyorsun, herkes dışarı bakıyor, bir adam diyor ki: "Ne oluyor lan!" Bu müthiş bir söz.

Cengiz: Temaşa ile şaşma arasında bir ilişki var. Evreni, varlığı ve kendini temaşa eden, seyreden demiyorum, aynı zamanda şaşırandır. Seyretmek tam olarak karşılamıyor temaşayı.

Ahmet: Theoria, Tiyatro, Temaşa, bunlar aynı kökten gelir.

Cengiz: Aslında "Contemplation", temaşanın tam karşılığı bu. Çünkü temaşa içinde şaşkınlığı taşıyan bir şey. Evrene baktığında, çeşitlilik, zenginlik, derinlik karşısında bir huşu, bir transandantal duygu eşlik ediyor sana. Temaşa, şaşmaya hazır insanın yapabileceği bir şey. Duyguları kalıplaşmış, ben her şeyi biliyorum diyerek kendi varlığına da yabancılaşmış bir insanın, varlık âlemi karşısında da şaşkınlık geçirmesini bekleyemezsin. Olsa olsa, varlığını evrene açık tutan, başka varlıklarla bütünleşmeye kendini hazırlayan, o olgunluğa sahip biri, temaşa edebilir. Varlığın hikmeti ne menem bir şey sorusunu içinde taşıyorsan, entelektüel çabanla duygusal dünyan ele ele gidiyorsa temaşa edebilirsin.

Ahmet: Çocuksu özelliklerimizi kaybediyoruz. Şaşırmak da bunlardan biri.

Cengiz: Çocuğun şaşkınlığı bilme çabasından. Yaşam deneyimi sınırlı olunca şaşırma kaçınılmazdır. Ama o temel çocuksu, saf şaşırmayı kaybeden, içindeki çocuğu da kaybediyor. Yaşama ustalığını, yaşama ait safiyeti, hakikiliği de beraberinde kaybe-

diyor. Çok şey gördüm geçirdim havasına girdiğin zaman, şaşıracak bir şey de bulamazsın zaten. Evreni de natürmort bir tabloya bakar gibi izlersin. En şaşkın insanlar, bilim adamları ve sanat insanları bence. Herhalde Newton kafasına elma düştüğü zaman, şaşırmaya hazır olduğu için şaşırdı. Ondan önce de milyonlarca insanın kafasına elma düşmüştü.

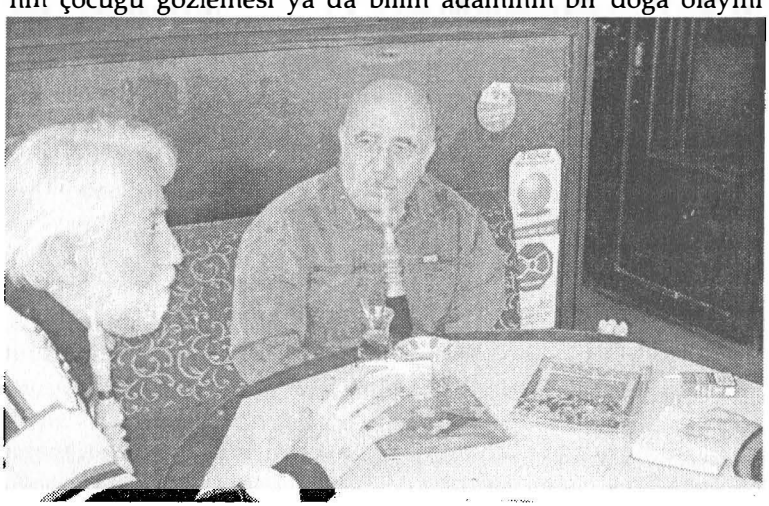
Ahmet: Elma da düştü, armut da düştü. Ama adam şaşırmaya hazır olduğu için hamamdan fırlar. Niyeti bozduysa ayrı.

Cengiz: Önce anlama kastı var, ondan sonra bilme ve tanımlama. Evrende o kadar çok şaşıracak şey var ki, nasıl olur da insanlar şaşmadan günlerini geçirir, ben de ona şaşırıyorum.

Ahmet: Hocam çek, nargileyi söndüreceksin.

Cengiz: Ağzım dilim kurudu ya, bir su söyle.

Ahmet: Temaşa, alışılagelen dünyanın dışına çıkmakla ilintili. Yani günlük yaşam gailesinin içinde, devamlı gardını almış dururken, o bana bunu söylerse ben bunu yapacağım gibi, bu tip kaygılar içinde temaşanın olabileceğini düşünmüyorum. Günlük kaygı içindeki şaşmayla, temaşayla birlikte gelen hayret ayrı şeyler. "Yani vay amına kodumun kızı, yine bizi ekti." demek, bu şaşmadır. Öyle contemplatif bir yönü yok. Bu kazık yeme ya da kamış yeme gibi bir şey. Eski Yunanlı tiyatroya gittiği zaman, orada artık bir çeşit arınma içine giriyor, katharsis söz konusudur, orada hayatı gözlemliyor, ama bu gözleme annesinin çocuğu gözlemesi ya da bilim adamının bir doğa olayını

gözlemesi gibi bir gözlem değil, bu temaşa. Orada ellemeden bakacaksın. Hani manav diyor ya dokunmadan elleyiniz, temaşa öyle bir şeydir, dokunmadan ellemektir. Oysa biz gözlerken bile mıncıklıyoruz, bilimci de mıncıklıyor. Dolayısıyla temaşa büyük bir sabır, olgunluk ve geri çekilme içinde dünyayı seyretmektir. Bilimcilerin ancak bir kısmında olabilir bu.

Cengiz: Bilim adamı sürekli bir şeyleri ölçtüğü için, şaşırırken de ölçülü şaşırır.

Ahmet: Şaşma ve şaşı arasında da bağ var. Günlük hayatın dışında da bir görme biçimi, görme tarzı var. İnsanlar bunu kaybettikleri için seyirde şaşkınlık yerine seyirde taşkınlık oluyor ve birbirlerini boğazlıyorlar. Ve hedonist bir seyir başlıyor. Dep dep depiver gari deniyor.

Cengiz: Kastamonu Kastamonu dep dep dep.

Ahmet: Hani şey vardı ya, Bandırma Bandırma diye bağırıyorlar, karşı taraf da "Bandircez Bandircez!" diye bağırıyor. Taşkınlık seyir kültürü olmayan çağımız insanının doğal bir rahatsızlığı. Dolayısıyla nereye bandırsak diye bakıyoruz. Çünkü adam ya evinde oturmuş televizyonun karşısına, elinde bira ve patlamış mısırla göbeğini kaşıyarak seyrediyor ya da maça gidip koltukları kırıyor. Seyir hedonist bir seyire dönüşünce, adam ondan zevk almadığı zaman saldırganlaşıyor. Koltuk kırma da orada seyretmenin bir parçası oluyor.

Cengiz: Yani adam koltukları kırınca artık seyirci olmaktan çıkıyor ve seyredilene dönüşüyor. Herkes maçı bırakıyor ona bakıyor.

Ahmet: Çünkü seyretmek ve dinlemek, dünyanın en zor işidir. Seyirciden holiganlığa giden yol, şaşkınlıktan taşkınlığa giden yoldur.

Cengiz: Bakmakla görmek ayrımı var burada. Temaşa görmeyi ve anlamayı içinde taşır. Seyir bakma gibi bir şey kalır onun yanında. Bir algı organı olarak göz bakıyor, ama görme bir tecessüsle ilgili, merakla ilgili. Zaten temaşayı da bir merak harekete geçiriyor.

Ahmet: Yani sevgilinle temaşa mı edeceksin yoksa icabına mı bakacaksın? Temaşa edebilmek sevgi bağını gösteriyor, ama biz genelde sevgilimizi görmüyoruz. Işıkları kapatıyorsun, üzerine de yorganı kapatıyorsun! Görmeyeceğim seni, elleyeceğim.

Cengiz: Işıklar niye karartılır?

Ahmet: Niye olacak, selülitler görünmesin diye. Oysa temaşa eden, karartıları da görür, istediğin kadar karart ben yine görürüm. Ben aslında sana burada katılıyorum. Temaşa da bir düşünce birikimi var, hayata karşı etik bir tavır var.

Cengiz: Şimdi temaşayı biraz abarttık galiba.

Ahmet: Biraz abartmak da lazım.

Cengiz: Bakmak fiziksel bir şey, temaşa metafizik bir bakma. Algı dünyamızla kavradığımız âlemin içinde bir hikmet olduğu ya da bu âlemin de ötesinde bir şeyler olabileceği ön kabulüyle bir hazırlık olacak ki, ötesini görebilesin. Aynı zamanda tasavvufi de bir kavram. Varlıkların birliğini hissedebilmek için şöyle bir çevrene bakman yeterli zaten. Sadece akılla zihinle değil, aşkla gönülle bir birliği hissetme ve kendini de o birliğin içinde bir yerde konumlandırma. Yani ummanda bir katre olmak.

Ahmet: Gençler için tercümesi, okyanusta bir su damlası olmak.

Cengiz: Aklı başında bir insanın algı çerçevesi, zaten düzenlidir, bütünlüklü algılar. Ama burada bu algıya hissi bir şeyler de ekleniyor.

Ahmet: Örneğin yataktayken sevgilinin bütünlüğünü anlamak çok mühimdir.

Cengiz: İşte benim dediğim bütünlük hissi bundan biraz farklı, sadece akılla değil, aynı zamanda gönül gözüyle görülen, aşkın bir şeydır.

Ahmet: Bir gazeteden sormuşlardı, kendinizi tanımlayın diye, "Türküm, hıyarım, çaresizim," demiştim. Şimdi de "Hıyarlar birleşin temaşa edin!" diyorum.

Cengiz: Hıyar sözcüğünü otuz altı anlamda kullanan ilk kişisin.

Ahmet: Otuz yedinci tanımı ekliyorum, hıyar temaşa etmeyi bilmeyendir. Bunlara biz eskiden "osbirci" diyorduk.

Cengiz: O ne?

Ahmet: Otuzbirci, mastürbatör. Abi o gün neydi öyle be, bir temaşa, bir temaşa, sabaha kadar temaşa ettik.

Cengiz: Şimdi sen hemen olayı erotize ettin. Ben romantize etmeye çalışıyorum, sen ne yapıyorsun.

Ahmet: Şen profesörler adını erotik profesörler olarak değiştirelim. Erotize ekipler iş başında abi. Şunu da unutmayalım, te-

maşa da erotik bir güç vardır. Çünkü Platon'da eros, idealara götüren güçtür.

Cengiz: Sen adamı idealar dünyasına götürüp idealsiz getirirsin.

Ahmet: Erotik olanı burada bir şevk, bir yaşam gücü olarak algılıyorum. Mevlana'yı okuduğun zaman baştan aşağıya erotik olduğunu görürsün.

Cengiz: Yani erotik o manada cinsel bir şey değil zaten.

Ahmet: Onun yerine libidoyu kullanalım.

Cengiz: Freud da libido kavramını kullanmıştır, ama zamanla libidoyu terk edip erosu tercih ediyor. Yaşama gücü, iradesi, sevinci, eros bunların hepsini tanımlayan bir kavram.

Ahmet: Statlarda taşkınlık olmasının nedeni, seyircilerin yanlış kullandıkları erotik enerjiyle ilgili bence. O enerjiyi temaşaya dönüştürmek yerine, taşkın seyre dönüştürüyorlar. "Taraftarsın sen, çekersin cefa" diye tezahürat var. Taraftarlık biraz da aidiyet ihtiyacından kaynaklanıyor.

Cengiz: Grup aidiyeti ihtiyacı çok derinse, bunu gidermenin en kolay yolu bir kulüp taraftarlığıdır. Bir öğretinin, soyut bir davanın taraftarı da olabilirsin, ona adanmışlık diyoruz, o farklı bir şey. O daha zordur, bir olgunluk, bilinçlilik, iradi bir çaba, entelektüel bir yatırım gerektirir.

Ahmet: Öbür türlüsü çok kolay, döner bıçağını al dönerciden, git maça!

Cengiz: Bir davaya adanmak, o davanın kısa vadede sonuç vermeyeceğini bile bile, sefasını gelecek kuşaklara bırakıp cefa çekmeye hazırlanmak, ondan vazgeçmemek bir güçtür. Ego gücüdür, bir ahlaki tutumdur.

Ahmet: Peki bunun bir ortak paydası yok mu? Yani siyasi ya da bilimsel bir davanın taraftarlığıyla, futbol taraftarlığının.

Cengiz: İkisinde de bir bağlanma var. Ama burada asıl olan aralarındaki ciddi farkları görmektir. Cemaat ihtiyacı, aidiyet duygusu gibi benzerlikler var. Taraftarlık bir tür cemaatleşmedir, ama kısa süreli, geçici, seyirlik bir cemaatleşme. Ve tek konu var, bir futbol takımı.

Ahmet: Abi nargileyi çek, sönecek. Hayat da böyle bir şey, çekmezsen ateş gidiyor. Istırap çektikçe, ateş artıyor. Taraftar değil, tarafgir olmak lazım. Yani taraf, gir! Tarafcû olmak, Farsçada taraf arayan demek. Ehli taraf, yani hayatı boyunca taraf

arayan, tarafını şaşıran adam. Acaba DSP'ye mi girsem, CHP'ye mi, kaçıncı sıradan aday yaparlar, cebi nasıl doldururuz. Tarafı kaybetmek, namusu kaybetmek gibi bir şey.

Cengiz: Hocam, sen en son ne zaman maça gittin?

Ahmet: Yıllardır gitmiyorum. En son gittiğimde çok kötü sopa yedim. Ankaragücü maçıydı, kuyrukta beklerken polis geldi, hepimizi copladı. Dedim ki "Yahu ben doçentim, akademik bir ağırlığım var, yok dinlemediler." O günden sonra yükseldim, profesör oldum. Artık Lig TV bağlatmış arkadaşlara gidiyorum, orada seyrediyorum maçları.

Cengiz: Bağlatsana bir Digiturk, o kadar para alıyorsun.

Ahmet: Hanım istemiyor, çok gürültü patırtı oluyor maçlarda.

Cengiz: Ben ilk maçıma lisedeyken gittim, o zaman Şeref Stadı vardı Dolmabahçe'de. Şimdi yıktılar, Çırağan Oteli oldu.

Ahmet: Top oynadım mı sen?

Cengiz: Yok.

Ahmet: Senden iyi forvet olurdu, boyun uzun ya kafa topuna çıkardın.

Cengiz: Senden de ancak sağ bek olurdu, Takoz Ahmet derlerdi. Neyse, o gittiğim maç Galatasaray Vefa maçıydı. Metin Oktay oynuyordu, çok güzel iki gol attı. Daha sonra Ankara'da üniversitede Hacettepe maçlarına gittim, Hacettepe birinci ligdeydi o zaman. Okulun takımıymış gibi hissederdik.

Ahmet: O tepeye de gelen hacetini yapmış, giden hacetini yapmış, sonradan üniversite olmuş.

Cengiz: Öyle. Hacettepe'nin taraftarı okul çevresinden olduğu için daha nezihti. Şimdi belki Gençlerbirliği taraftarı o düzeyde diyebilirim. Fanatik taraftar, o kadar özdeşleşiyor ki takımla, seyrederken o kadar empati içine giriyor ki, bir tür duygusal boşalma, katharsis yaşıyor. Antikitedeki katharsisin; bedii, öğretici bir yanı da var. Futbolda onun biraz daha ilkel biçimi var diyebiliriz.

Ahmet: Hastalara maç yazıyor musunuz abi? Adama bir kale arkası bileti yaz, kendine gelsin.

Cengiz: Şuna dikkat et, taraftarın iki türlü katharsisi var, galip gelirse başarıyla kendinden geçiyor, erotik bir boşalma. Başarmak aynı zamanda becermektir.

Ahmet: Tabii, futbol argosunda koymak; gol atmak, yenmek demek. Taraftarın kendini ifade biçimi erotiktir.

Cengiz: Tersine yenilirse de, bu defa saldırgan duygularını yenen takıma, hakeme, hatta kendi takımına yönelterek boşalıyor. Sonuçta ortaya çıkan, yenersen erotik yenilirsen saldırgan güdüler oluyor.

Ahmet: Beraberlikte ne oluyor.

Cengiz: O zaman bir puan alıp evine gidiyorsun. Tabii kimin kimle berabere kaldığına da bağlı, kimi taraftar için beraberlik de yenilgi kadar üzücüdür.

Ahmet: Benim bildiğim, bir spor müsabakasında beraberlik ihtimalinin olduğu tek branş futbol. Basketbolda, hentbolda, güreşte maç berabere bitemez. Bu "beraberlik" ihtimali varken, en çok kavganın edildiği yer de futbol. Çünkü ereksiyon halinde maç seyrediliyor.

Cengiz: Tabii, esas taraftar erektil halde, yani ayakta seyreder maçı. "Ayağa kalkmayan s.ktirsin gitsin." diye bağırıyorlar, bu ne demek. Erektil halde seyredersin, gol attığın zaman da boşalırsın, işte taraftarın katharsisi bu.

Ahmet: Gol olunca tribünde bir dalgalanma oluyor, millet birbirinin üstüne atlıyor, bu ne, grup seks mi o zaman?

Cengiz: Yani bu taraftar ve cinsellik metaforunu biraz daha zorlarsak, örtük bir biçimde o anlam da çıkabilir. Ama bana sorarsan daha fazla zorlamayalım.

Ahmet: Peki hocam, hakeme niye ibne denir? Hakemin birine her maçta ibne diyorlarmış, hastaneye gidip "Ulan bana bir bakın, ibne miyim değil miyim?" demiş. Niye başka küfür değil de ibne, hakemin gücü kıskanıldığı için mi?

Cengiz: Bence ibne burada, aslından sapan anlamında kullanılıyor. Hakemin sahada adil olmadığını, gerçekten saptığını düşündüğün zaman, onun ibne olduğuna kanaat getiriyorsun. Yani işin alay kısmı da var tabii, eşcinselliğin bu kadar aşağılandığı bir kültürün içinde, hakemi can alıcı noktasından vurup, psikolojik açıdan çökertmeye çalışıyorsun. Aslında futbolda aşağılanan eşcinsellik de değil, cinsel ilişkide pasif olma durumu. Ama hakeme ısrarla ibne denmesi, sadece cinsel bir aşağılama değil, gerçekten saptın, doğru karar ver, "ibnelik yapma" anlamlarında kullanılıyor.

Ahmet: Ben bunu güce gıpta etmek anlamında yorumluyorum. Yani hakemin bir gücü var, o kıskanılıyor. Güçlü olan erkektir, ama ben senin gücünü saymıyorum, bu yüzden sen er-

kek değilsin, ben senden daha güçlüyüm, seni şey yapabilirim. Aleyhime karar verdiğinde, örneğin penaltı olduğunda biliyorum ki o karar değişmeyecek, işte bu gücü kıskandığım için ona ibne diyorum. Maçın birinde, hakem biraz kiloluymuş, şöyle bağırıyorlar: "Çimlere basma hakem / Çimleri eziyorsun / Kusura bakma hakem / İbneye benziyorsun." Çim aslında orada taraftarın kendisi. Sen aslında bizi eziyorsun hakem, bizim beklentilerimizi, bizim duygularımızı eziyorsun.

Cengiz: Hocam, o zaman söyle bakalım. Kim şampiyon olur?

Ahmet: Onu bilemem. Ama şampiyon sözcüğünün kökenini söyleyeyim istersen.

Cengiz: O da olur.

Ahmet: Fransızca'dan geliyor, champion, savaşçı demek. Ama öyle sıradan savaşçıya champion denmez, teke tek vuruşmada öne çıkan cengavere denir.

Cengiz: Yanılmıyorsam, Latincede "camp" da aynı kökten geliyordu. Yani kamp, kampus, bunların da eski anlamı savaş yeridir.

Ahmet: Şampiyon insanın kendisi, egosu aslında. Adam hayatta, şampiyon olmak istiyor, ilgi görmek, takdir edilmek istiyor. Bunu başaramayınca, bu isteği takımına aktarıyor. Kendine olan inancı azaldıkça, takımına olan bağlılığı artıyor.

Cengiz: Tabii canım, tuttuğu takım şampiyon olunca adam piyonluktan çıktığını zannediyor.

Ahmet: Evet evet, bağlantıyı güzel kurdun. Şampiyon olalım derken, piyon oluyoruz. Şampiyon olalım derken, küme düşüyoruz aslında. Sonuç olarak "Ey kâri, yani okuyucu, lütfen temaşa et!" Tirajımız artsın. Bunun üstüne de bir şey söylemek istemiyorum, hesabı öde de gidelim.

Cengiz: Oturuyorduk be hocam, daha nargile bitmedi.

Ahmet: Çekmezsen bitmez tabii. Bir ayvalık tost söyle o zaman, midem kazındı. Emrah sen de ye koçum, hesabı Cengiz Abim ödüyor.